

UNIVERZITA JÁNA AMOSA KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ ŠTÚDIUM

2011 – 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Jarmila Čechová

**Domáce násilie páchané na ženách a subjekty podieľajúce sa
na jeho odstraňovaní
(so zameraním na podmienky v Slovenskej republike)**

Praha 2013

Vedúci diplomovej práce:
Doc. JUDr. Zdeněk Brynda, CSc.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER COMBINED STUDIES

2011 - 2013

DIPLOMA THESIS

Jarmila Čechová

**Domestic violence against women and subjects participating on
its elimination
(focused on the conditions in the Slovak Republic)**

Prague 2013

The Diploma Thesis Work Supervisor:
Doc. JUDr. Zdeněk Brynda, CSc.

Prehlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne citujem a sú uvedené v zozname použitej literatúry.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitetnej knižnici.

V Pezinku dňa 28.2.2013

Jarmila Čechová

Pod'akovanie

Ďakujem vedúcemu práce Doc. JUDr. Zdeňkovi Bryndovi, CSc. za pomoc, cenné rady a podporu, ktorú mi počas vypracovania záverečnej práce ochotne poskytoval.

Anotácia

Diplomová práca analyzuje stav úrovne ochrany žien zažívajúcich násilie na Slovensku. Jej cieľom je skúmať jestvujúce formy domáceho násillia páchaného na ženách, právnú úpravu pomoci týmto obetiam násillia a prevencie domáceho násillia a násillia páchaného na ženách v podmienkach Slovenskej republiky.

Teoretická časť uvádza čitateľa do problematiky domáceho násillia a násillia páchaného na ženách. Venuje sa popisu pojmu, znakom, formám, príčinám a dôsledkom tohto druhu násillia. Charakterizuje jeho obeť a páchatela a popisuje kauzy prípadov. Venuje sa doteraz uskutočneným výskumom a správam zameraným na násillie páchané na ženách na Slovensku. Priblíži politickú agendu Organizácie spojených národov a orgánov Európskej únie. Uvádza tému násillia páchaného na ženách do kontextu verejnej politiky a zahraničných záväzkov, ktoré prevzala Slovenská republika podpísaním medzinárodných dokumentov a dohovorov.

Teoretické poznatky sú využité v praktickej časti, ktorá v realizovanom výskume hľadá odpovede na otázky možností právneho a štruktúrného zabezpečenia poskytovania pomoci obetiam násillia v Slovenskej republike. Popisuje aktívnu úlohu orgánov, organizácií a mimovládnych organizácií pri eliminácii násillia páchaného na ženách.

Záverečná časť práce obsahuje konkrétne, autorkou navrhované opatrenia, ktorých cieľom má byť zefektívnenie pomoci obetiam domáceho násillia na Slovensku.

Kľúčové pojmy

domáce násillie, násillie páchané na ženách, spolupráca pomáhajúcich profesií, obeť domáceho násillia, prevencia, krízová intervencia, vykázanie osoby zo spoločného obydliá, Rada vlády pre prevenciu kriminality, bezpečný domov.

Annotation

The Thesis analyses level of protection of women going through the violence in Slovakia. Its goal is to examine already existing forms of violence against women, juridical adjustment of help to these victims of violence, and prevention of domestic violence and of violence against women in conditions of the Slovak Republic.

Theoretical part introduces the dispute about domestic violence and the violence against women to the reader. It is dedicated to the description of the concept, attributes, causes, and results of this form of violence. It characterizes its victims and the culprit and it describes juridical causes of the cases. It examines up-to-now realized research and the news focused on violence against women in Slovakia. It makes us familiar with the political administration of the UNO and of the organs of the EU. It introduces the theme of violence against women to the context of the public politics and to the foreign obligations taken by the Slovak Republic by having signed international documents and agreements.

Theoretical information is used in practical part which is looking for the answers to the questions of the possibilities of juridical and structural assurance of providing help to the victims of violence in the Slovak Republic via the research that was realized. It describes the active task of the organs, organizations and non-governmental organizations in elimination of the violence against women.

Conclusion of the Thesis contains tangible measures, proposed by the author, the goal of which ought to be rendering the help to the victims of domestic violence in Slovakia more effective.

Key Words

Domestic violence, violence against women, co-operation of helping professions, victim of domestic violence, prevention, crisis intervention, allocation of a person from a shared habitation, government council for the prevention of criminality, safe home.

OBSAH

ÚVOD.....	8
TEORETICKÁ ČASŤ	10
1 CHARAKTERISTIKA DOMÁCEHO NÁSILIA A NÁSILIA PÁCHANÉHO NA ŽENÁCH.....	10
1.1 Pojem, znaky, formy, príčiny a dôsledky domáceho násilia	10
1.2 Osobnosť obete a páchatela domáceho násilia	21
1.3 Výskumy domáceho násilia na Slovensku	30
2 DOKUMENTY A PRÁVNE PROSTRIEDKY BOJA PROTI NÁSILIU	35
2.1 Prístup k domácemu násiliu v medzinárodných dokumentoch OSN, Rady Európy a Európskej únie	35
2.2 Právne predpisy Slovenskej republiky	38
2.3 Postup a úlohy PZ pri domácom násilí v zmysle zákonných opatrení.....	44
3 POMOC OBETIAM DOMÁCEHO NÁSILIA A PREVENTÍVNA ČINNOSŤ V SR	46
3.1 Štátne orgány a samospráva	46
3.2 Mimovládne organizácie	50
3.3 Sociálna práca	51
3.4 Laická pomoc.....	54
PRAKTICKÁ ČASŤ	56
4 VÝSKUM	56
4.1 Vymedzenie cieľov výskumu	56
4.2 Časový harmonogram výskumu	57
4.3 Metódy výskumu	58
4.4 Výskumná vzorka.....	58
4.5 Prezentácia výsledkov výskumu	61
4.6 Interpretácia a diskusia výsledkov výskumu	90
4.7 Závery z výskumu	95
4.8 Návrhy opatrení	97
ZÁVER.....	99
ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV.....	103
ZOZNAM GRAFOV	110

ÚVOD

Násilie páchané na ženách bolo donedávna témou, o ktorej sa nehovorilo ani na Slovensku. Rozhodujúcu úlohu v tejto zmene zohrali mimovládne a najmä ženské organizácie, ktoré prvé začali s dobrovoľnou pomocou týraným ženám. Ich činnosť vychádzala z činnosti medzinárodných inštitúcií, ako Organizácia spojených národov, Európska únia a Rada Európy, ktoré výrazne ovplyvnili náš pohľad na násilie za zatvorenými dverami. Ženy, na ktorých je páchané násilie, má veľa podôb. Majú zlomené ruky, modriny pod očami, vybité zuby, poškodený ušný bubienok, rozprávajú nezrozumiteľne, sú vystresované. Ich partner ich izoluje od príbuzných a priateľov, sú sexuálne zneužívané, ekonomicky nezabezpečené. Majú podlomené zdravie, zničenú psychiku, násilím na nich trpia aj ich deti.

Toto je len časť toho, čo prežívajú, v niektorých prípadoch im partner siahne aj na život. Obete násillia potrebujú rýchlu ochranu a pomoc – lekársku, sociálnu, právnu a bezpečie. Bez pomoci nie sú často ani obeť, ani páchatel' schopní násillie ukončiť.

Preto je veľmi dôležité, aby inštitúcie, ktoré sa zaoberajú touto problematikou, ale aj verejnosť, mali jednotný postoj k nulovej tolerancii násillia, čomu sa Slovenská republika zaviazala podpísaním medzinárodných dohovorov a vypracovaním akčných plánov prevencie násillia. Násillie za zatvorenými dverami musí byť problémom celej spoločnosti a je na nej, aby tomu zabránila.

Dôvodom výberu témy mojej práce je reálna skúsenosť s násillím, ktoré bolo páchané v mojom najbližšom okolí, a to na mojej sestre.

V diplomovej práci si kladiem za cieľ skúmať jestvujúce formy domáceho násillia so zameraním na ženy, právnu úpravu pomoci týmto obetiam násillia a právnu úpravu prevencie domáceho násillia a násillia páchaného na ženách v podmienkach Slovenskej republiky.

Predmetnej téme sa budem venovať v dvoch častiach.

V teoretickej sa budem venovať pojmu, ktorý sa najčastejšie používa v analyzovaných dokumentoch a tým je násillie páchané na ženách, niekde rodovo-podmienené násillie alebo domáce násillie. Ich vzájomný vzťah, znaky, formy, príčiny a dôsledky sú obsahom prvej kapitoly. Kapitola bude charakterizovať aj obeť tohto druhu násillia a jeho páchatel'a a zjednodušene popisovať kauzy prípadov. Venovať sa

tiež bude doterajším výskumom a správam zameraným na násilie páchané na ženách na Slovensku za posledné roky.

Druhá kapitola bude tému násilia páchaného na ženách uvádzať do kontextu verejnej politiky, uvedie zahraničné záväzky, ktoré prevzala Slovenská republika podpisom medzinárodných dokumentov a dohovorov. Priblíži politickú agendu Organizácie spojených národov a orgánov Európskej únie, ktorá sa stala od roku 2004 aj agendou Slovenskej republiky. Osobitnú pozornosť bude venovať legislatívnej úprave tejto problematiky na Slovensku.

Tretia kapitola sa zameria na situáciu z pohľadu možností právneho a štrukturálneho zabezpečenia poskytovania pomoci obetiam násilia na Slovensku. Popíše aktívnu úlohu orgánov, organizácií a mimovládnych organizácií pri eliminácii násilia páchaného na ženách, ktoré v práci budem označovať jednotne ako inštitúcie, ktoré sa zaoberajú násilím páchaným na ženách.

Vo výskumnej časti práce budem zisťovať, aký je stav úrovne ochrany boja proti násiliu na ženách na Slovensku prostredníctvom analýzy verejne dostupných dokumentov a riadeného rozhovoru v inštitúciách, ktoré sa zaoberajú násilím páchaným na ženách.

Pri práci využijem odbornú literatúru pre identifikáciu odbornej terminológie v oblasti násilia páchaného na ženách, právnych medzinárodných a národných materiálov a inštitucionálneho rámca.

Využijem úradné dokumenty, ako sú zákony, nariadenia, oficiálne údaje a závery z výskumov násilia páchaného na ženách na Slovensku a informácie, ktoré získam v riadenom rozhovore a dopĺňať ich budem informáciami z výročných správ a z internetových stránok vybraných inštitúcií.

TEORETICKÁ ČASŤ

1 CHARAKTERISTIKA DOMÁCEHO NÁSILIA A NÁSILIA PÁCHANÉHO NA ŽENÁCH

1.1 Pojem, znaky, formy, príčiny a dôsledky domáceho násilia

Táto časť práce je zameraná na pojmový aparát problematiky domáceho násilia a násilia, páchaného na ženách. Je popisovaním rôznych uhlov pohľadu na danú problematiku, ktoré spočívajú v rôznorodosti záberu, v účele definície, popise foriem, príčin, dôsledkov, postavenia obete či úmysle páchatel'a násilia.

Pojem

Deklarácia Organizácie spojených národov (ďalej OSN) o odstránení násilia páchaného na ženách je základným medzinárodným dokumentom zameraným na odstránenie násilia páchaného na ženách. V článku 1 označuje termín násilie páchané na ženách ako „*akýkoľvek čin násilia, založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom bolo fyzické, sexuálne, psychické poškodenie trpiacej ženy, vrátane vyhrážania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek odňatia slobody, či už vo verejnom alebo súkromnom živote.*“¹ Dokument tiež vymenováva jednotlivé formy násilia, ktoré je páchané na ženách.

Na Pekingskú akčnú platformu sa odvolávajú všetky európske materiály a programy pre túto oblasť verejnej politiky a väčšina ženských mimovládnych organizácií, ktoré sa zaoberajú násilím páchaným na ženách. Podľa nej je násilie založené na nerovnom postavení muža a ženy.

Európske ženské mimovládne organizácie vychádzajú z medzinárodných dokumentov o ľudských právach žien a používajú jednotný pojem „násilie páchané na ženách“, pod ktorý radia súkromné aj verejné formy násilia, ktoré chápu ako rodovo podmienené, historicky nerovné vzťahy medzi ženami a mužmi. Oficiálne európske spoločenstvá však nemajú taký jednoznačný prístup ako mimovládne organizácie. Pojem domáce násilie môžeme zhrnúť podľa nasledovných kľúčových znakov: „výskyt

1 ALIANCIA ŽIEN SLOVENSKA. *Medzinárodné dohovory*. [online]. 1993. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://alianciazien.wordpress.com/dokumenty/medzinarodne-dohovory/>

násilných incidentov (násilia), ktoré sa opakujú (opakovanosť), a to so vzrastajúcou intenzitou (eskalácie), čím vzniká jasné delenie rolí na násilnú a ohrozenú osobu (asymetričnosť vzťahu)².

Znaky

Spor, jednorazový incident alebo vzájomné nedorozumenia a potýčky medzi partnermi nie sú násilím. Objavujú sa aj v dobrých vzťahoch a sú úplne normálne, ľudské, naopak, niekedy môžu pomôcť problém konfrontovať a riešiť. Ide len o to, aby nikto nevyužíval svoju silu, moc akýmkoľvek druhom násilia. Domáce násilie (ďalej DN) je násilím za dverami domova, ktoré sa stupňuje, narastá frekvencia útokov v čase a krutosť násilníka voči obeti. Je rozšírené medzi ľuďmi nezávisle na ich vzdelaní, na ich sociálnom postavení, veku a rase. Je zneužívaním moci, v ktorej moc a prevahu nad inými však podporujú adekvátne podmienky. Takouto podmienkou je rodina – uzavretý systém, ktorý je výsostne súkromným územím, do ktorého nemá právo nikto zasahovať. Preto ju odborníci označujú za najnebezpečnejšie miesto na svete.

Najčastejšou a najrozsiahljšou formou domáceho násilia podľa množstva uskutočnených výskumov je DN voči ženám. Často sa toto násilie ukrýva za pojmom násilie v rodine. V tomto prípade sa pozerá na funkčnosť rodiny a skresľuje, či dokonca zahmlieva nerovnosť vzťahov moci medzi mužom a ženou. Filadelfiová uvádza, že to ukazuje na spôsob, akým sa na popísanie násilia využívajú tzv. neutrálne pojmy.³

Násilie možno identifikovať charakteristickými znakmi, ktorými sú :

- Vzájomný súčasný alebo minulý príbuzenský alebo intímny vzťah. Násilníci zo súčasného alebo aj bývalého vzťahu nedokážu žiť bez pocitu moci nad obeťou a preto sa aj po rozchode snažia obeť ovládať.
- Násilník a jeho obeť žijú v jednom byte, z ktorého obeť nemá možnosť odísť napríklad pre nedostatok financií .
- Latentnosť, kedy sa násilie odohráva bez svedkov v uzatvorenom priestore za zatvorenými dverami. Spoločnosť považuje rodinu za súkromný priestor, do ktorého nemá možnosť nikto vstupovať a tým sa vytvára pre násilníka vhodné prostredie.

2 ČÍRTKOVÁ, L. Domáci násilí. In: *Kriminalistický sborník 3/2006*. [online]. © 2010 Ministerstvo vnútra České republiky. Časopisy. Kriminalistika. Archiv časopisu Kriminalistika. Ročník 2006. 3/2006. s. 11. [cit. 2012-06-29]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

3 BŮTOROVÁ Z. a J. FILADELFIOVÁ. *Násilie páchané na ženách ako problém verejnej politiky*. [online]. Edícia Pracovné zošity. 1. vyd. Bratislava: IVO – Inštitút pre verejné otázky, 2005, s. 11. [cit. 2012-06-15]. ISBN 80-88935-78-4. Dostupné z: http://www.ivo.sk/buxus/docs/vyskum/subor/produkt_4164.pdf.

Súkromie sa tradične chápe ako nedotknuteľné a pre vonkajší svet neprístupný priestor, kde človek zažíva pozitívne osobné vzťahy a emócie, pričom za jeho fungovanie sú u nás tradične zodpovedné ženy.

- Útoky, ktoré sa opakujú - Špatenková a Ševčík⁴ ich popisujú ako tzv. cyklus domáceho násillia. Počiatočnou fázou je fáza rastu napätia, v ktorom zlyháva vzájomná komunikácia, prichádza krik, nadávky a obeť pociťuje strach. Snaží sa s násilníkom zmieriť alebo mu vyhovieť, aby zabránila konfliktu. Nasleduje etapa incidentu, pri ktorom ide o verbálny alebo fyzický útok násilníka voči obeti, ktorá intenzívne prežíva strach, úzkosť, bezmocnosť, bolesť. V tejto fáze sa násilník uisťuje, že z incidentu nie sú vyvodené žiadne alebo len nepatrné následky pre neho, pretože obeť rezignovala na riešenie. V ďalšej fáze násilník využíva cestu ospravedlnenia a prichádza k udobreniu. Násilník konflikt zľahčuje, obviňuje obeť z provokácie. Prichádza k fáze pokoja, momentálne sa nič nedeje. Etapy cyklu majú rôznu dĺžku, ktorá sa pri opakovaní skraca.
- Dlhodobé trvanie násillia. DN zvyčajne eskaluje niekoľko rokov (mnohé ženy vyhľadajú pomoc až po 6 a viac rokoch; niektoré výskumy uvádzajú, že predtým než žena vyhľadá pomoc, zažila priemerne 35 napadnutí). Ženy, ktoré zažívajú násillie, sa zvyčajne veľmi dlho pokúšajú vyrovnať so situáciou samy, zvyčajne však bez úspechu.
- Agresia sa stupňuje a narastá jej intenzita. Násillie začína útokmi, ktoré sa opakujú, smerujú proti ľudskej dôstojnosti, pridávajú sa útoky proti zdraviu, až môže nastať situácia, kedy útok prejde do útokov proti ľudskému životu. Tým sa u násilníkov stupňuje kriminalizácia a u obetí trauma.
- Spoločná prepojenosť. Páchateľ a jeho obeť sú alebo boli veľmi úzko prepojení citovo, rodinne, sociálne a ekonomicky. Majú spoločné deti, spoločný majetok, spoločných priateľov. Ak sa obeť rozhodne zo vzťahu odísť, riskuje, že o všetko príde. Nielen o deti, ale aj o finančné a materiálne prostriedky, o sociálne kontakty.
- Asymetria vzťahu, v ktorom násilník manipuluje a kontroluje obeť, ktorá je dlhodobo udržiavaná v nerovnomernom a závislom postavení. Násilník si vynucuje, aby obeť bola poslušná, k čomu používa násillie. Vo vzťahu sa ničí rovnocenný vzťah partnerov a namiesto neho sa vytvorí role - osoba kontrolujúca, násilná a osoba závislá, ohrozená a týraná. Násilníkov správanie plynie zo slobodného

4 ŠPATENKOVÁ, N. a D. ŠEVČÍK. Formy domáciho násillí. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Domáci násillí. Kontext, dynamika a intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 49. ISBN 978-80-7367-690-2.

rozhodovania a smeruje k tomu, aby sa obeť správala tak, aby uspokojovala jeho potreby.

- Zložitý postoj obeť k páchatelovi. Obeť chce, aby sa násilie skončilo, no zároveň žije v ilúzii v pokračujúci vzťah. Po násilnom útoku môže vyhľadať pomoc, no vzápätí mení postoj a dochádza u nej k chronickej neistote, zmätku.
- Obeť je pod silným psychickým tlakom. Chýba jej sebadôvera, je oslabená, hanbí sa zverejniť svoj problém a obviňuje sa z neschopnosti vzdorovať mužovi, zo zlyhania a obáva sa straty detí.
- Násilie pokračuje aj po rozchode. DN môže pretrvávať aj po rozvode alebo odchode obeť od násilníka, zvlášť, ak zostávajú bývať v spoločnej domácnosti alebo ak majú spoločné deti. Násilie sa v tomto období môže stupňovať.

Formy

Násilie sa vyskytuje v rôznych spoločenských oblastiach, v rodine, prípadne spoločnom bývaní medzi jej členmi spojenými v intímnom vzťahu, v zamestnaní vo vzťahu nadriadený – podriadený alebo medzi kolegami. Vyskytuje sa tiež v inštitúciách výchovy a vzdelávania, ako sú školy, výchovné zariadenia, internáty a v ústavných zariadeniach, napríklad väzenie a v zariadeniach ústavnej starostlivosti. Typom násillia je aj makroúrovňové násilie – vojny a z nej vyplývajúce formy násillia alebo politické nepokoje. Násilie sa teda prejavuje kdekoľvek vo vzťahoch medzi ľuďmi. DN sa uskutočňuje ako partnerské násilie, v ktorom ide o manželov, druhov, partnerov rovnakého pohlavia, generačné násilie, ktoré páchajú deti voči rodičom a naopak a transgeneračné násilie, ktoré sa deje zo strany vnukov na starých rodičov.

Formy domáceho násillia sú definované ako:

- Fyzické násilie, ktoré zanecháva na obeť viditeľné stopy. Ide v ňom o rôznu intenzitu napadnutia od facky, bitky, kopancov, škrtenia, vytrhávania vlasov, zväzovania, pálenia cigaretou, poranenia reznou zbraňou a podobne. Pri fyzickom násillí ide násilníkovi o jediný cieľ – ublížiť, zraniť, spôsobiť fyzické utrpenie. Sem sa radí aj rafinované násilie, akým je napríklad znemožnenie vyhľadať lekársku pomoc, odopieranie jedla alebo spánku a podobne. Tento typ násillia, ak prepukne, má tendenciu opakovať sa. Fyzické násilie môže nastať v okamihu, kedy obeť, doposiaľ pokorná, poslušná, akceptujúca nálady partnera začne vzdorovať. Extrémom fyzického násillia je vražda.

Príklad: *Dana (56 r.) po opakovaných fyzických útokoch a trestných podaniach na manžela utiekla zo spoločného bytu do podnájmu, ktorý jej zabezpečili synovia. Rozviedla sa, no bývalý manžel ju neustále vyhľadával a vyhrážal sa jej zabitím. V čase, keď čakal na príkaz do väzby, vyhrážal sa, že ju radšej zabije, ako by išiel do väzenia. V ranných hodinách si Danu vystriehol a výstrelmi zo samopalů ju zabil. Potom obrátil zbraň proti sebe a zastrelil aj seba.*

- Psychické násilie môže byť samostatné, no častejšie sa vyskytuje veľmi úzko spojené s ďalšími typmi násilia, ako je fyzické alebo sexuálne. Ako som už uviedla, tiež môže byť predchodcom iných typov násilia. Psychické násilie môže mať podľa Ševčíka a Špatenkovej⁵ neverbálnu podobu, akou je zámerné zničenie obľúbených či osobných vecí obete a verbálnu podobu, ako slovné napádanie, urážanie, ponižovanie, hanlivé oslovovanie a podobne.

Výsledky výskumov v rôznych krajinách uvádzajú, že asi štvrtina až viac ako polovica žien priznáva, že ich súčasný alebo bývalý partner telesne týral a ešte vyššie percento zažívalo neustále aj psychické týranie, ktoré mnohé ženy považujú za horšie než fyzické týranie. Psychické násilie podľa psychológov predstavuje tú istú poruchu, akú objavili u väzňov, ktorí prežili v koncentračných táboroch alebo únos alebo u vojakov, bojujúcich v prvej línii.

Príklad: *Ivete (38) nedovolil manžel sadnúť si k spoločnému stolu pri obede, ktorý uvaril on. Obed, ktorý uvarila ona, nedovolil jesť deťom. Obedovala teda vždy sama vo vedľajšej miestnosti. Desiatu, ktorú Iveta dala deťom do školskej aktovky, vyhodil pred nimi do koša a dal im desiatu, ktorú pripravil on sám.*

- Ekonomické násilie znamená obeť finančne izolovať, minimalizovať financie alebo nepodieľanie sa na prostriedkoch na chod domácnosti, prehnanú kontrolu finančných prostriedkov, zatajovanie finančných prostriedkov, bránenie k zamestnanosti, nútenie k finančnému zabezpečeniu násilníka, rozpredávanie spoločného majetku, odopieranie jedla a podobne. Ekonomické násilie má tendenciu opakovať sa.

Príklad: *Karol (43 r.) zostal dobrovoľne nezamestnaný a začal „načierno“ podnikat' s tvrdým alkoholom, ktorý pálil v svojej pivnici za vynútenej pomoci ostatných členov rodiny – manželky a troch nepľnoletých detí. Rodina v tej dobe bola slušne finančne zabezpečená. Karol však väčšinu peňazí míňal na svoj obľúbený a finančne nákladný*

5 ŠPATENKOVÁ, N. a D. ŠEVČÍK. Formy domáciho násilí. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Domáci násilí. Kontext, dynamika a intervence*. 1.vyd. Praha: Portál, 2011, s. 49. ISBN 978-80-7367-690-2.

šport, no do doby, kedy na tento „čierny“ obchod prišla polícia. Karol dostal podmienku a rodina musela zaplatiť veľkú finančnú pokutu. Zobral teda bufet na športovisku, v ktorom nechával svoju manželku a deti pracovať, variť a obsluhovať v poobedných hodinách a počas voľných dní, teda v čase otváracích hodín, ktoré prispôbil ich voľnému času. On sám sa zúčastňoval len športových aktivít na športovisku a ďalej míňal zarobené peniaze na tento šport. Rodinné výdavky hradila manželka zo svojho platu úradníčky.

- Sociálne násilie izoluje obeť od okolitého sveta - od príbuzných po známych, obmedzuje ju v pohybe, násilník akúkoľvek činnosť obete absolútne kontroluje, násilník zneužíva deti ako nátlak a podobne. Ševčík a Špatenková⁶ poukazujú na niektorých autorov, ktorí zaraďujú izoláciu k psychickému a emocionálnemu násiliu alebo ako samostatnú kategóriu venovanú izolácii. Obeť postupne prechádza fázami, kde najprv je plne zaujatá svojim partnerom s vedomím, že si „vystačia sami“, potom odmieta, pochybuje o svojom okolí, ktoré sa jej snaží poukázať na izoláciu alebo sa snaží eliminovať konflikty „pre pokoj v rodine predsa nemôže ísť ...“. Obeť sa stane úplne závislá na násilníkovi, má strach niečo urobiť.

Príklad: *Policajt Stanislav (39 r.) dovolil svojej manželke telefonovať len v jeho prítomnosti, do obchodu mohla chodiť len vtedy, keď išli spolu. Zo zamestnania dávno dostala výpoveď, pretože ju chodil kontrolovať na pracovisko kedykoľvek mohol a robil tam nepríjemnosti nielen jej, ale aj jej kolegom. Jej rodina a priateľky nesmeli chodiť k nim na návštevu, lebo podľa neho nemali na ňu dobrý vplyv. Brával ju do spoločnosti iba v prípade, keď bolo nevyhnutné prísť na spoločenskú akciu s manželkou. Aj tam sa však nesmela baviť s nikým, pokiaľ nebol pri nej a nekontroloval ich rozhovor.*

- Sexuálne násilie sa prejavuje obmedzovaním osobnej slobody až po znásilnenie, nútenie k prostitúcii a sexuálnym praktikám, s ktorými obeť nesúhlasí. Patrí sem tiež nedobrovoľná sterilizácia žien, mrzačenie ženských pohlavných orgánov, obchodovanie so ženami a sexuálne obťažovanie. Sexuálne násilie je vo svete najbežnejším typom násillia na ženách. Oblasť obchodovania s ľuďmi na Slovensku rieši Oddelenie obchodovania s ľuďmi, sexuálneho vykorisťovania a podpory obetí pri Úrade organizovaného zločinu P PZ. V oblasti boja proti obchodovaniu s ľuďmi uskutočnilo MV SR v roku 2010 v spolupráci s Akadémiou Policajného zboru (ďalej

6 ŠPATENKOVÁ, N. a D. ŠEVČÍK. Formy domáciho násillí. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Domáci násillí. Kontext, dynamika a intervence*. 1.vyd. Praha: Portál, 2011, s. 50. ISBN 978-80-7367-690-2.

A PZ) v Bratislave výskum v rizikových, marginalizovaných rómskych komunitách na Slovensku. Prieskum bol zameraný na nútenú prácu, prostitúciu a sexuálne vykorisťovanie v týchto skupinách, pretože práve v marginalizovanej skupine vykonáva prostitúciu najviac žien. Ženy, ktoré vykonávajú prostitúciu, ju v 52% vykonávali dobrovoľne a 35 % išlo o nútenú prostitúciu. „Ochranu“ týmto ženám poskytoval v 14% člen vlastnej rodiny a v 66% cudzia osoba. Výrazným faktorom vykonávania nútenej prostitúcie je drogová závislosť.⁷

Pekingská akčná platforma popisuje vyššie uvedené formy násilia páchaného na ženách, ktoré zahŕňa fyzické, sexuálne a psychologické násilie v rodine (znásilnenie manželom, mrzačenie ženských pohlavných orgánov a podobne), v širokej komunite znásilnenie, sexuálne obťažovanie a zastrasovanie napríklad v práci, škole, nútená prostitúcia, obchodovanie so ženami a podobne), násilie tolerované alebo realizované štátom a ostatné akty násilia v ozbrojených konfliktoch (vraždy, systematické znásilňovanie, nútené tehotenstvo, sexuálne otroctvo a podobne). Patrí sem aj nútená sterilizácia, nútené potraty alebo usmrcovanie novonarodených dievčat a podobne.⁸

Samostatnou podobou násilia je stalking. Je to dlhodobé prenasledovanie, obťažovanie, zastrasovanie a vyhrážanie sa obeti, najčastejšie bývalým partnerom (ex-partner stalking), čím je ohrozené bezpečie a znížená kvalita jej života.⁹ Tento nový trestný čin bol prerokovaný v Národnej rade SR (ďalej NR SR) v júni 2011 ako návrh na zmenu Trestného zákona. Návrh bol schválený s účinnosťou od 1.9.2011 a bol zaradený do „Trestných činov proti iným právam a slobodám“ v novelizovanom Trestnom zákone. Táto forma násilia začína tam, kde spolužitie partnerov končí.

Ako uvádza Čírtková, stalking má tiež trojfázovú špirálu – fázu aktivity vo forme SMS, listov alebo telefonovania a podobne, fázu, kedy sa situácia a tým aj obeť zdánlivo upokojí. No netrvá to dlho a stalker sa opäť ozve a stres u obeti sa zvyšuje.¹⁰

7 HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2011*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSaVR SR, 2012, s. 92-94. [cit. 2012-08-13]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2011/>.

8 HOLUBOVÁ, B. *Násilie páchané na ženách a rodová rovnosť*. [online]. Bratislava: Inštitút rodovej rovnosti, 2010. [cit. 2012-08-02]. Dostupné z: http://www.instituttr.sk/download/b_holubova.pdf

9 KANDEROVÁ, J. Prenasledovanie ako nebezpečný fenomén spoločnosti. In: *Policajná teória a prax. Ročník XIX. 4/2011*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2011, s. 66. ISSN 1335-1370.

10 ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro pávníky. Domáci násill, stalking, predikce násill*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008, s. 83. ISBN 978-80-247-2207-8.

Príklad: *Annu (33 r.) po rozvode bývalý manžel neustále vyhľadával doma, v práci, posielal jej kvety, ktoré však ona odmietala. Zmenila si číslo svojho telefónu, pretože jej volal niekoľkokrát denne a pre odmietnuté stretnutia jej začal vyhrážať. Keď sa nemohol dovolať, nechával jej výhražné odkazy v dverách do jej bytu. Pomocou svojich príbuzných sa presťahovala do iného mesta.*

Obete násilia obvykle bývajú týrané viacerými kombináciami týrania a tak má DN množstvo kombinovaných foriem.

V Českej republike je uvedená do praxe metóda k identifikácii a vyhodnocovaniu rizík ohrozenia v partnerských vzťahoch pod názvom SARA DN, ktorú nedávno prevzal aj PZ MV SR. Diagnostická metóda SARA (Spoussal Assault Risk Assessment) vznikla v Kanade. Táto metóda je určená najmä policajtom pri zisťovaní rizikových faktorov a pri kvalifikovanom odhade rizika ďalšieho násilia v rodine. Je to súbor otázok, na ktoré osoba ohrozená domácim násilím odpovie. Obsahuje 15 štruktúrovaných otázok na rizikové faktory (päť otázok – násilie vo vzťahu k ohrozenej osobe, päť otázok k sociálnej prispôsobivosti násilnej osoby a päť otázok k zraniteľnosti ohrozenej osoby). Odpovede sú zaznamenávané do záznamového archu policajtom alebo pracovníkom intervenčného centra. Z nich sa vyhodnotí aktuálna situácia aj s prihliadnutím k miere závažnosti ohrozenia. Na základe toho je potom možné prijímať také opatrenia, ktoré by eliminovali rizikovú situáciu.

Násilie v rodine je komplikovaný a hlavne individuálny problém. *„Po fyzickom útoku môžu byť následky na tele obete zistené krátko po čine, u psychického, ekonomického týrania, či obmedzovania osobnej slobody môžu žiť obete v strachu veľa rokov, než sa rozhodnú situáciu predsa len riešiť...“¹¹*

Príčiny

Násilie najskôr neprichádza s agresiou plnou fyzického utrpenia. V počiatkoch ide skôr o duševné vydieranie, ponížujúce poznámky alebo mocenské správanie, čo obeť najskôr metie, lebo nevie, čo sa vlastne deje. Neskôr pochopí, že niečo nie je v poriadku.

DN páchané na ženách v rôznych formách hovorí za seba – nevyhnutnosť zastaviť ho. Ako uvádza Sarah Buel „*jedna z dvoch žien (...) sa ocitne v násilníckom vzťahu aspoň raz v živote. Nie preto, že 50 % mužov sú násilníci, ale preto, že my, ako*

¹¹ LANDSFELD, T. a G. HOLČÁKOVÁ. *Řešení domácího násilí na Ostravsku v roce 2010*. In: *Kriminalistický sborník*. Ročník LV, 2/11. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2011, s. 70.

*spoločnosť, úplne zlyhávame v tom, aby sme ich zviditeľnili a zaviedli sankcie proti tomuto násiliu.*¹²

Skutočné príčiny vzniku domáceho násillia dodnes nie sú jednoznačne identifikované. Existujú rôzne teórie, ktoré sa zameriavajú na jednotlivca, u ktorého hľadajú osobné vysvetlenia, ako napríklad zneužívanie alkoholu, drog, duševnú chorobu, stres, frustráciu, rodinná história násillia, zaostalosť alebo samotné činy obeť.

Spoločnosť má tendenciu prehliadať násillie v rodine, čo niektorých vedcov viedlo k vysvetleniu tohto javu osobným, individuálnym záverom. Utiakajú sa k sociálnemu alebo sexuálnemu vysvetleniu. Spoločnosť prisudzuje mužom rolu hlavy rodiny a tým je na týranie ženy nahliadané ako na demonštráciu jeho sily, ako výsledok sociálnych vzťahov, kde ženy majú byť podriadené svojim mužom. Práve sociálna, ekonomická a politická závislosť žien poskytuje dostatočný priestor na páchanie násillia. História, či pôvod násillia má korene v systéme hodnôt spoločnosti, jej zvykoch a poverách, ktoré sa týkajú rodovej nerovnosti a poukazujú na ženu, ako na majetok muža.

Väčšina domáceho násillia má pôvod v obyčajných a bežných konfliktoch - hádky, rozpory partnerov sú bežné medzi partnermi, no súvisia s rôznymi spúšťačmi násillia - či už je to hádka pre deti, pre vedenie domácnosti alebo len jednoducho rozdelením úloh v rodine (vzťahu). Je však podstatné, ako dokážu účastníci tieto počiatkové, základné nedorozumenia zvládnuť. Je dokázané, že k týmto, neskôr nezvládnuteľným problémom, dochádza v zväzkoch, kde napríklad jeden z partnerov – a väčšinou žena zostane v domácnosti z akéhokoľvek dôvodu (starostlivosť o deti, rodinu a podobne). Druhý z partnerov sa z pocitu, že živí rodinu, dostáva k role, ktorá je pre neho podstatná - moc. Táto moc poskytuje mužovi hlavné slovo v rodine. Ako Buskotte uvádza, je tiež na uváženie, či „*nie je jednou z foriem násillia už aj to, že partner vyžaduje, aby manželka zostala doma.*“¹³

Výskumy poukazujú aj na skutočnosť, že niektorí muži sú násilnými práve preto, že sa cítia byť slabší, ako ich partnerka, čo potom riešia násilím. K násilliu prichádza po neúspechu, problémoch v zamestnaní alebo pri strate zamestnania, prípadne naopak, ak partnerka je v práci úspešná. Pre muža to znamená spoločenské zlyhanie, menejcennosť. Jedným z príčin naštartovania násillia môže byť aj určitý zlomový okamžik, napríklad tehotenstvo partnerky, kedy partner stráca istotu prvého vo

12 BUEL S. Násillie páchané na ženách alebo ako vylepšiť reakcie právnych inštitúcií. In: *Násillie páchané na ženách. Vybrané texty*. Bratislava: Občianske združenie Aliancia žien Slovenska, 2002, s. 13. ISBN 80-968545-4-2.

13 BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácim násillí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008, s. 60. ISBN 978-80-251-1786-6.

vzťahu, rozchod partnerov a tým strata jej ovplyvňovania a podobne. Štatistiky potvrdzujú, že alkohol býva spúšťačom násilia len čiastočne, pretože až v 50 % násilia nebolo potvrdené, že bolo spáchané pod jeho vplyvom. Je diskutabilné, či je alkohol najväčším spúšťačom, či len sprievodným znakom násilia. Obete násilia a aj samotní násilníci ospravedlňujú násilie konzumáciou alkoholu, ktorý podporuje agresivitu. Veľa týraných žien dokonca priznalo, že aj po protialkoholickom preliečení násilníka násilie neprestalo.

Často sa ako spúšťač násilia javí žiarlivosť, ktorá má dve podoby :

- normálna - je prirodzenou vlastnosťou človeka v prípade, ak má človek pocit, že sám zlyhal a má strach, že o partnera príde; o sebe a o svojom partnerovi pochybuje,
- chorobná žiarlivosť je neustála, všadeprítomná, posadnutá, aj bez zjavného dôvodu, prenasleduje myseľ žiarlivca, ktorý už nie je schopný normálne rozmýšľať. Neustále podozrievanie a zožieranie sa nakoniec vedie k prenasledovaniu, kontrolovaniu, odstaveniu partnera od spoločnosti a často vedie k násilnostiam.

Pojem domáce násilie nevystihuje komplexne to, že „... väčšina mužov (80 %) nie je násilná, 12 % tvoria občasní zneužívatelia a len 8 % mužov spadá do kategórie chronických domácich násilníkov“, alebo že „násilie žien na mužoch má iné príčiny než (...) domáce násilie páchané na ženách , ale ani prílišná psychopatologizácia problému“.¹⁴

Rôzne podoby domáceho násilia majú rôzne príčiny. V spoločnosti teda vládnu rôzne názory, mýty o príčinách domáceho násilia (na vine je alkohol, muž je hlava rodiny, žena muža provokuje a podobne). No z akademického pohľadu v súčasnosti súperia spolu tri vyhranená prístupy¹⁵, a to

- psychologický, ktorý vníma násilie ako problém individua,
- feministický, ktorý zdôrazňuje rodovú nerovnosť a
- sociologický s postojom spoločnosti k rodine.

Pri hľadaní príčin domáceho násilia je potrebná kombinácia všetkých troch prístupov.

Dôsledky

DN býva často bagatelizované ako bežný manželský konflikt. V skutočnosti je pre verejnosť pred dverami neviditeľný, zanecháva na obeti nezmazateľné stopy. Môže

14 ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro pávníky. Domáci násilí, stalking, predikce násilí*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008, s. 41. ISBN 978-80-247-2207-8.

15 Tamtiež, s. 41.

mať dlhodobé následky, ktoré sa prejavia zhoršeným zdravotným stavom, telesným poškodením, depesiou, psychickým ochorením, alkoholizmom, toximániou alebo zvýšenou náchylnosťou k samovražednému konaniu. Obeťami domáceho násillia bývajú veľmi často aj deti, aj keď nie priamym fyzickým týraním, na ich psychike to zanecháva veľké trhliny, ktoré si potom odnášajú do dospelosti.

Vnímanie obeť dokážu úplne skresliť podmienky, v ktorých sa ocitá. K týmto podmienkam patrí :

- jej život je neustále v ohrození,
- obeť nemôže uniknúť alebo sama je presvedčená, že nemôže,
- obeť je izolovaná od spoločnosti iných,
- medzi obeťou a násilníkom prichádza k prechodnej náklonnosti alebo priateľskosti.

V prípade splnenia týchto podmienok obeť podlieha takzvanému štokholmskému syndrómu podľa jeho autorky Renate Egger. Tento syndróm bol spozorovaný v správaní rukojemníkov oslobodených zo zajatia.

Obeť, ktorá prežíva násillie dlhodobo, podlieha posttraumatickej stresovej poruche. K symptómom tejto poruchy patrí nadmerná vzrušivosť s neustálym očakávaním nebezpečenstva, s poruchami spánku a sústredenia, s prehnanými reakciami. Takáto obeť nevzbudzuje zvláštne sympatie, naopak násilník môže pôsobiť solídny a vyrovnaným dojmom. Práve neodhalenie tohto syndrómu u obeť môže spôsobiť chybný záver pri riešení domáceho násillia. V praxi nie je dostatok súdnych znalcov – psychológov, ktorí vedia správne diagnostikovať túto poruchu obeť násillia a naopak, často k obeť pristupujú tak, že ich ešte viac traumatizujú.

Príklad : Júlia (30 r.) bola obeťou stupňujúceho sa a dlhoročného násillia zo strany manžela. Pri návšteve psychiatrickej ambulancie pôsobila dojmom psychicky narušenej osoby. Stále sa vracala k popisu detailov, myšlienky sa opakovali. Psychiatricka zvažovala u nej vážnu psychickú poruchu, no po niekoľkých týždňoch zistila, že žena trpela dôsledkom domáceho násillia – posttraumatickou poruchou, že je to veľmi citlivá, milujúca matka, ktorá sa v najťažších situáciách násillia snažila chrániť svoje deti. Manžel pri rozvodovom konaní predložil znalecký posudok tejto ženy - matky ako psychicky labilnej, s neurotickými rysmi osobnosti a on – otec ako vyrovnanejšia osobnosť. Súdny znalec navrhol deti zveriť do opatera otcovi. Napriek tomu, že bolo dokázané dlhotrvajúce násillie, trvalé poškodenie zdravia ženy a diagnóza

*posttraumatická stresová porucha, súd zveril deti do opatery mužovi, ktorý im zakázal styk s matkou a z nej sa stala žena bez domova.*¹⁶

Násilný vzťah je pre obeť veľmi vyčerpávajúci, ktorý postupne prechádza do ohrozujúceho. Obeť spočiatku verí, že sa všetko zmení, dokonca uverí sľubom násilníka, no znovu prichádza napätie a výbuch. Neskôr pochopí, že jej snaha o upokojovanie týchto situácií je zbytočná a rozvíja sa syndróm adaptácie na týranie. Nastáva až sebazničujúce správanie sa obeť, ktoré je charakteristické :

- utajovaním a bezmocnosťou, pretože obeť sa naučila, že si nepomôže a nechce prísť o rodinu,
- obeť sa adaptuje na svoju rolu, ktorú prijíma, podriaďuje sa a snaží sa minimalizovať riziko konfliktu,
- ak príde k odhaleniu násilia, obeť paradoxne odmietajú pomoc, lebo už ničomu neveria.

Príklad: Syn týral svoju matku. Často jej nadával, kričal na ňu, neskôr ju bil a škrtil, kým mu nedala peniaze. Až keď susedia privolali policajnú hliadku, bol vykázaný z bytu. Matka ho však prijala späť, kým ju jedného dňa pri hádke dorezal nožom. Žena sa dlho liečila zo zranení, no nechcela, aby ho súdili. Bol odsúdený, zatvorili ho do väzenia. Matka stále za nim chodí a čaká, kým sa vráti domov.

1.2 Osobnosť obeť a páchatel'a domáceho násilia

Obete domáceho násilia

„Niet zločinu bez obeť. A predsa sa kriminológia minulosti zaoberala zločinnosťou výlučne cez osobnosť páchatel'a trestnej činnosti. Jeden z priekopníkov viktimológie Hans von Hentig (1888 – 1974) však presadzoval názor, že existuje nielen konajúci páchatel', ale aj obeť si spoluutvára svojho páchatel'a.“¹⁷

Viktimológiu, ako náuku o obeť zaujíma, „ akú úlohu hrá obeť v motivácii páchatel'a a akým spôsobom sa spolupodieľa na interakcii v priebehu trestného činu (...) smeruje k vypracovaniu poznatkov a tomu, ako sa účinne vyhnúť role obeť a akými preventívnymi opatreniami možno znížiť riziko ohrozenia. Zavádza sa súhrnný

¹⁶ CHALOUPKOVÁ, M. Násilie páchané na ženách a v rodinách z pohľadu psychológa. In: MÁTEL, A. (ed.). *Pomoc obeť domáceho násilia: vzdelávanie pomáhajúcich profesií: Zborník zo seminára*. [online]. Skalica: Alija, 2009, s. 19. [cit. 2012-08-13]. ISBN 978-80-970083-3-8. Dostupné z: <http://mp.mpetrak.net/pomahajuce-profesie.aspx>.

¹⁷ HERETIK, A. *Forezná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie*. 2. prepracované a doplnené vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., 2004, s. 303. ISBN 80-10-00341-7.

pojmem tzv. *bezpečného správania*.“ Vychádza „ z potreby vyhnúť sa pochybnostiam o primeranom postavení obete v systéme spravodlivosti a trestného práva.“¹⁸

Viktimizácia je „*proces poškodzovania alebo spôsobovania ujmy, čím sa fakticky z jedinca stáva obeť určitého trestného činu*.“¹⁹ Proces viktimizácie začína, ale väčšinou nekončí vlastným útokom na obeť. Nadväzuje na nasledujúce zranenia a ujmy v dvoch fázach - keď páchatel' spôsobí ujmu ako priamy dôsledok trestného činu, tzv. primárna viktimizácia a ujma, ktorá je obeti spôsobená v dôsledku nevhodného prístupu okolia, ako napríklad necitlivý prístup polície, odmietanie pomoci blízkych, tzv. sekundárna viktimizácia.

„*Viktimita je náchylnosť, predispozícia človeka stať sa obeťou trestného činu*.“²⁰ Za dôvody stať sa obeťou považuje Heretik statický viktimologický model, v ktorom ide o trvalé osobnostné charakteristiky človeka, ako napríklad afektívna labilita, asociálnosť a podobne. Pri dynamickom viktimologickom prístupe obeť a páchatel'a spájajú sociálne vzťahy, čas a priestor (napríklad náhodné stretnutie vedúce k trvalému vzťahu a jeho kvalite).

Osobitným prípadom sú viacnásobné obeť, ktorých hlavným činiteľom je napríklad životný štýl a osobnostné faktory. Napríklad Heretik popisuje kauzu *rozvedenej ženy, ktorá sa stala obeťou pokusu o vraždu jedným a neskôr obeťou vraždy iným páchatel'om. V oboch prípadoch išlo o jej partnerov. Prvý – podstatne mladší partner bol na obeti – zrelej žene závislý, oddaný pracovať v domácnosti, v doučovaní jej syna. Na ich rázny rozchod reagoval depresívnou reakciou. Po márných snahách oživiť vzťah a v stave zúfalstva videl riešenie v snahe zabiť ju, čo sa mu však nepodarilo a ona útok (zrazenie autom a následne škrtenie) prežila. Žena po čase nadviazala vzťah s bývalou láskou z detstva, mužom trestaným za znásilnenie. Po 2-ročnom vzťahu, kedy muž zrekonštruoval byt, žena rázne ukončila aj ich vzťah. Muž reagoval prežívaním krivdy, žiarlivosti a neovládateľným hnevom. Ženu dobodal dýkou, na následky čoho zomrela. Žena – obeť, dávala partnerom, ktorí mali psychologicky len málo spoločné, najavo opovrhnutie, urazila ich a tým vyprovokovala násilné správanie. Bola viktimologicky aktívne provokujúcou obeťou*.²¹

18 ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, s. r. o. , 2000, s. 179. ISBN 80-7178-475-3.
19 Tamtiež, s. 179.

20 HERETIK, A. *Forenzná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie*. 2. prepracované a doplnené vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., 2004, s. 304. ISBN 80-10-00341-7.

21 Tamtiež, s. 304.

Ako rizikové sú teda považované :

- obeť, ktoré provokujú násilníka svojim správaním vedome alebo nevedome k násilnostiam, napríklad neverou, ponižovaním,
- obeť, ktoré sú nesamostatné, závislé, s nízkou sebaúctou, neschopné brániť sa a so syndrómom naučenej bezmocnosti.

Medzi rizikové faktory v súčasnej dobe patrí aj stúpajúci počet držiteľov a vlastníkov strelných zbraní. Na Slovensku sa nevedie osobitná evidencia násilných držiteľov zbraní, eviduje sa len počet držiteľov zbraní a počet vydaných nových zbrojných preukazov. V posledných troch rokoch stúpol počet legálne držaných zbraní na 275000 kusov a možnosť legálne vlastniť zbraň získalo za toto obdobie asi 20000 ľudí (nie však len poľovníkov). Získanie zbrojného preukazu je podmienené bezúhonnosťou a spoľahlivosťou, čo nespĺňa osoba, ktorá bola trestaná, alebo jej bolo trestné stíhanie podmiennečne zastavené pre vybrané trestné činy a priestupky, vrátane tých, ktoré patria medzi domáce násilie. Ministerstvo zdravotníctva SR (ďalej MZ SR) v roku 2011 vydalo, ktorou je stanovená povinnosť každého žiadateľa o zbrojný preukaz podrobiť sa všeobecnému zdravotného vyšetreniu, ale aj vyšetreniu klinickým psychológom, čiže absolvovať psychotesty.

Domácim násilím sú postihované rôzne kategórie ľudí. Obeťami bývajú seniory, ľudia so zdravotným alebo mentálnym postihnutím, muži a deti, no na základe rôznych výskumov v prevažnej väčšine prípadov je obeťou domáceho násillia žena a útočníkom jej manžel alebo bývalý manžel, resp. partner (v 99 – 95 %). V malom počte prípadov násillia (1 – 5% z celkového počtu prípadov) násillné správanie proti svojmu partnerovi majú ženy. Násillie sa občas vyskytuje i v lesbických a homosexuálnych vzťahoch.

Seniory ako osoby ohrozené domácim násilím

Táto skupina vždy zaostávala v pozornosti spoločnosti. Tento vzájomný vzťah, plný násillia sa veľmi ťažko podchyťáva, lebo seniory nie sú ochotní násillie priznať, pretože sa ho hanbia priznať, prípadne z dôvodu demencie alebo choroby nie sú schopní rozpoznať a oznámiť násillie. Páchateľmi násillia na nich sú práve ich dospelé deti alebo vnuci a obeť majú pocit, že nikto by im neveril alebo ich vysmial pre stareckú stratu pamäti ako „pána Alzheima“. Bývajú veľmi citovo naviazaní na svoje deti a obávajú sa ich straty, prípadne, že skončia v domove dôchodcov – preto udržiujú tento násillnícky vzťah v intimite rodiny. Aj na nich býva realizovaná rôzna forma násillia, okrem fyzickej, psychickú, aj materiálne vydieranie alebo zanedbávanie starostlivosti.

Osoby so zdravotným alebo mentálnym postihnutím ohrozené domácim násilím

Pri páchaní násilia na ľuďoch so zdravotným postihnutím alebo mentálnym postihnutím je častou príčinou nedostatok alebo nekompletnosť služieb pre rodiny, ktoré sa starajú o zdravotne postihnutého člena. Faktom je, že len veľmi malé percento týchto činov je vyšetrených a potrebaných.

Ľudia s postihnutím sa môžu ťažšie pohybovať aj dorozumievať, ťažko formulujú svoje pocity a zážitky. Nemusia adekvátne predchádzať rizikovým situáciám a riešiť situácie, ktoré nastali a ktoré ich ohrozujú. Čo sa týka konkrétnejších foriem násilia na ľuďoch so zdravotným postihnutím, môžeme ich rozdeliť do dvoch základných skupín: prvou je aktívne, priame násilie - charakterizuje ho uskutočňovaný alebo uskutočnený úmysel, ktorý vedie k poškodeniu obeť. Patrí sem sexuálne násilie, zneužívanie sociálnych dávok postihnutého jedinca jeho rodinou alebo inými ľuďmi, fyzické a psychické týranie ľudí s postihnutím, DN, šikana, podvodné získanie majetkového prospechu na úkor postihnutej osoby, sprístupnenie návykovej látky, naštartovanie závislosti na návykových látkach a gamblingu, napadnutie, lúpež, krádež a podobne. Druhou formou násilia na ľuďoch so zdravotným postihnutím je pasívne, nepriame násilie. Nie je charakterizovaná dopredu plánovaným zámerom niekomu uškodiť či získať prospech na úkor obeť. Nepohybuje sa ani tak v rovine trestného činu, ale skôr v rovine morálnej, profesnoetickej a občianskoprávnej. Môže ísť o podcenenie symptómov zdravotných problémov, o život v nepodnetnom prostredí, o zanedbanie výživy a podobne.²²

Medzi formy násilia možno priradiť aj aplikáciu neprístupných výchovných štýlov a takých spôsobov jednania s človekom, ktoré ho ponižujú a nerešpektujú jeho individualitu.

Príklad: Marta (46 r.) bola invalidná dôchodkyňa pripútaná k vozíčku. Jej manžel ju neustále urážal, vyhrážal sa jej zabitím, bil ju päťami do hlavy. Obmedzoval aj jej osobnú slobodu – určoval jej hranice v byte, kde môže a kde nesmie vstúpiť. Vzal jej telefón, aby nemohla nikomu volať. Počas jedného incidentu susedia volali na políciu, ktorá musela zasiahnuť, pretože mal v úmysle ju zhodiť s vozíčkom zo schodov, aby sa jej zbavil.

22 CEHLÁROVÁ, L. *Násilie páchané na ľuďoch s mentálnym postihnutím*. [online]. 2007, s. 3. [cit. 2012-09-03]. Dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2007-2/nasilie.htm>.

Muži ako osoby ohrozené domácim násilím

V spoločnosti stále pretrváva názor, že muž nemôže byť týraný, pretože je jednoducho fyzicky silnejší.²³ Práve tento problém sa v poslednej dobe dostáva viac do povedomia verejnosti. Aj muži bývajú obeťami týrania a sexuálneho zneužívania. Špatenková²⁴ uvádza, že muži sa stávajú obeťami násillia najmä v inštitúciách jednogenderových, ako napríklad v armáde, vo výkone trestu a podobne. Pri tomto násillí ide o akt poníženia muža, vtesnanie muža so ženskej role. Muži sa však stávajú obeťami aj medzigenderového vzťahu - v domácom prostredí - vo vzťahu muž a žena. Muži sa stávajú obeťami násillia odhadom v 2 až 5 % prípadov násillia. Keďže muži, ako obeť domáceho násillia nechcú zverejňovať svoj problém, je veľmi ťažké zistiť skutočné množstvo takýchto prípadov.

Násillie na mužoch zo strany ženy býva veľmi rafinované a veľmi ťažko dokázateľné hlavne z dôvodu, že väčšinou ide o psychické týranie. V prípade násillia na mužovi ženy – násillníčky majú skôr tendenciu muža vlastniť, mať nad ním kontrolu.

Motívom násillia na mužovi býva žiarlivosť, žiarlivosť na pracovné úspechy muža alebo naopak, nespokojnosť s tým, že nie je tak úspešný, ako ona sama. Využívajú najmä psychické ponižovanie. Násillie najčastejšie uskutočňujú ženy rôznymi uštipačnými alebo posmešnými narážkami. Typom týrania muža zo strany partneriek býva odmietanie alebo naopak aj vyžadovanie sexu, zosmiešňovanie jeho potencie a sexuálnych schopností. Medzi prejavy násillia patrí tiež finančné alebo potravinové obmedzovanie. Žena si vyhradzuje výsostné právo nakladania s financiami, vydiera ho stravou, obmedzuje jeho pohyb, zabraňuje jeho doterajším koníčkom a podobne.

Príklad: Otakar (61 r.) bol nútený zdržiavať sa výhradne v pivnici, do spoločného bytu mal vstup zakázaný. Svojej manželke vraj smrdel, tak ho vystaňovala do pivnice, kde prespával na starom matraci pod dekou, ktorú mu žena nikdy neprala. Stravu dostával len sporadicky, hoci jeho dôchodok išiel na domácnosť. Otakar zomrel na následky zanedbania zdravotného stavu - bol podvyživený, čo aj urýchlilo silný zápal pľúc. Žena o jeho zdravotnom stave vedela, no neprivolala mu včas pomoc.

Štatisticky je dokázané, že muži majú menšiu pravdepodobnosť stať sa obeťou násillia. V oblasti následkov nebývajú tak vážne zranení, ako ženy. Muži väčšinou nevyhľadávajú lekárske ošetrovanie. Veľa z nich nie je schopných zo vzťahu odísť, čo následne riešia útekom k alkoholu alebo k drogám.

23 LENZ H. J. Když se muži stanou obětí. O společenském popření mužské otevřenosti vůči zranění. In: *Muži jako obeti domácího násillí*. [online]. Brno, 2011, s. 4. [cit. 2012-08-22]. Dostupné z: <http://www.nasillinamuzich.cz/informace/>.

24 DOHNALOVÁ, S. Právní rámec domácího násillí v České republice. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektiv. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004, s. 134. ISBN 80-247-0586-9.

K rizikovým faktorom násilia na mužovi patrí „*dlhodobé psychické a emocionálne násilie, vrátane verbálnych útokov (...), extrémne prejavy žiarlivosti a manipulácie (...), rozpad partnerstva, problémy s drogami či alkoholom, záznam v trestnom registri pre násilné činy, eskalácia konfliktu, resp. história násilného vzťahu, vyhrážanie samovraždou, príp. pokus o vraždu, finančné problémy, psychopatológia, problém ohľadom kontaktu s dieťaťom či deťmi, vyhrážanie ublížením či zabitím partnerovi, bývalému partnerovi, deťom, iným príbuzným, novému partnerovi, existencia zbrane, resp. zbraní v domácnosti.*“²⁵

Muži na rozdiel od žien, ktoré zažívajú násilie zo strany životného partnera, zažívajú násilie skôr zo strany cudzích osôb alebo zo strany sociálnej skupiny, do ktorej patria.

Osoby s neštandardným sexuálnym zameraním - LGB ako osoby ohrozené domácim násilím

K násiliu prichádza nielen v heterosexuálnych vzťahoch aj v homosexuálnych, lesbických alebo inak sexuálne orientovaných, teda u osôb s neštandardným sexuálnym zameraním (LGB). Vzájomné vzťahy a násilie medzi jeho členmi sú značne špecifické a nemožno pri nich aplikovať klasické modely domáceho násilia. Nepáchajú ho len partneri, ale pri priznaní inej sexuálnej orientácie bývajú týraní aj zo strany rodičov, súrodencov alebo ďalších príbuzných, ktorí obeť nútia – napríklad aj fyzickým násilím, zbaviť sa svojej sexuálnej orientácie alebo ho nútia k uzatvoreniu manželstva s osobou opačného pohlavia. V tomto druhu násilia sa vyskytujú tie isté formy násilia, ako u iných druhoch obetí.²⁶

Deti ako osoby ohrozené domácim násilím

Anglosaská literatúra zaviedla pre násilie na deťoch pojem syndróm týraného, zneužívaného a zanedbávaného dieťaťa – syndróm CAN (Child Abuse and Neglect), ktorý je definovaný ako „*akékoľvek nenáhodné preventabilné, vedomé (prípadne aj nevedomé) konanie rodiča, vychovávateľa alebo inej osoby voči dieťaťu, ktoré je v danej spoločnosti odmietané a neprijateľné a ktoré poškodzuje telesný, duševný*

25 HUNT, E. Muži jako osoby ohrozené domácim násilím. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domáci násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 98-99. ISBN 978-80-7367-690-2.

26 HUNT, E. a N. ŠPATENKOVÁ. LGBT jako osoby ohrozené domácim násilím. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Domáci násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011, s. 111. ISBN 978-80-7367-690-2.

a spoločenský stav a vývoj dieťaťa, prípadne spôsobuje jeho smrť.“²⁷ Tento pojem zahŕňa aktívne a tiež rôzne pasívne formy ubližovania.

Násilie na deťoch predstavuje najväznejšiu formu násilia, ktoré je založené na zneužívaní (abuse) – úmyselnom a krutom zaobchádzaní s dieťaťom a zanedbávaní (neglect) - nedostatočnom uspokojovaní citových a duševných potrieb dieťaťa. Zahraničné štatistiky uvádzajú až 1/3 urgentných úrazov spôsobených násilím na deťoch. Najviac ohrozenou skupinou sú deti vo veku do troch rokov, o niečo menej deti školského veku. V niektorých krajinách zomiera na následky fyzického násilia vysoké percento dojčiat v druhej polovici prvého roku života.²⁸

Násilie na deťoch sa často vyskytuje aj v rodinách, v ktorých sú týrané ženy. Deti sú sekundárnymi obeťami týrania žien. V tomto prípade majú deti pocit bezmocnosti a výčitky, že nezasiahli. Naopak, ak je týrané dieťa, je vysoká pravdepodobnosť, že týraná bude aj ich matka. Medzi násilníkmi na deťoch sú aj ich rovesníci, ktorí ich šikajú alebo aj vážení členovia spoločnosti. Obeťami násilností, dokonca aj mučenia, bývajú tiež postihnuté deti, ktoré ani nedokážu vypovedať. Psychickú traumu, ktorú dieťa prežije, si so sebou nesie po mnohé roky, niekedy i po celý život. Často sa z týraných detí stanú násilníci vo svojich ďalších vzťahoch.

Ženy ako osoby ohrozené domácim násilím

Keďže podľa rôznych štatistík je najčastejšou obeťou domáceho násilia žena, výskumy sa zameriavajú najmä na tento problém. Z nich je zrejmé, že násilie, ktoré sa koná za zatvorenými dverami výsostne súkromného prostredia, v ktorom sa jeho členovia intímne poznajú, je len časť žien schopná identifikovať nastupujúce násilie. Ženy, ako obeť domáceho násilia dokážu správanie násilníka dlho ospravedlňovať, minimalizovať následky jeho konania alebo dokonca násilie popierať. Veľa žien sa aj napriek násiliu rozhodne zostať v domácnosti z rôznych dôvodov – aby nerozbila rodinu, aby deti neprišli o otca, z finančných dôvodov alebo z dôvodu, že nemá kam ísť. Dokonca sa ona, obeť, obviňuje za násilné správanie muža a má pre jeho správanie rôzne ospravedlnenia. No nie vždy je to tak. Sú situácie, kedy žena práve kvôli deťom urobí rozhodný krok a situáciu začne riešiť, aj keď to niekedy trvá veľmi dlhú dobu, kým sa takto rozhodne.

27 ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Týranie detí*. [online]. 2009. [cit. 2012-07-21]. Dostupné z: http://www.uvzs.gov.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=370:tyranie-deti&catid=63:deti-a-mlade&Itemid=70.

28 Tamtiež.

Literatúra často popisuje týrané ženy ako slabé, s nízkou sebaúctou, ako ženy, ktoré si takého správanie zo strany muža zaslúžia, pretože muž, ktorý má na starosti rodinu, má právo byť nahnevaný, pretože je prepracovaný a ona mu nevychádza v ústrety.

Žena, ktorá prežíva dlhotrvajúce násilie, zvyčajne trpí trvalými následkami na psychike - posttraumatickou stresovou poruchou a naučenou bezmocnosťou.

Násilní muži využívajú na jej zastrašovanie rôzne vyhrážky, ktorým nemajú ženy dôvod neveriť, že ich násilník neuskutoční. Odchod od neho je tým najnebezpečnejším faktorom násilného vzťahu, práve pri ktorom prichádza k najzávažnejším následkom – pokusu o vraždu, aj o vraždu dokonanú.

Osobnosť páchatel'a

Na rozdiel od mýtov je asi len nepatrná časť násilníkov psychicky chorých, ostatní násilníci „len“ páchajú násilie. Výskumy uskutočnené v zahraničí zistili niektoré spoločné charakteristiky násilníckych mužov, týrajúcich svoje partnerky a deti. Takýto muž má nízku sebaúctu a sebadôveru, verí všetkým mýtom týkajúcim sa násilia, v nadradenosť mužov a má stereotypný obraz mužskej roly v rodine. Za svoje činy obviňuje iných, najmä svoje obeť.

Prejavuje dve stránky svojej povahy - verejnú a domácu. Bitie, týranie partnerky a prípadne požívanie alkoholu objasňuje ako spôsob zvládania stresových situácií. Fyzické, psychické, sexuálne a ekonomické násilie používa na presadenie svojich požiadaviek a na dosiahnutie uspokojenia svojich potrieb. Bagatelizuje svoje násilnícke správanie a popiera jeho negatívne dôsledky na obeť. Odmieta priznať, že jeho správanie je násilím a týraním. Používa pojmy ako hádka, manželské nezhody, problém, ťažkosti v komunikácii, konflikt a podobne.²⁹

Násilia sa môžu dopúšťať rôzne typy osobnosti, prípadne ich kombinácie, čo potvrdzujú uvedené zdroje, pretože neexistuje jasný osobnostný profil agresora pri rodinnom násilí. Páchatel'ov domáceho násilia je možné deliť na typ:

- domáci násilník s dvojitou tvárou – doma je agresorom, pre okolie solídna osoba
- a sociálno problémový páchatel'.

Toto rozdelenie poukazuje na to, že čím je páchatel' závislejší na sociálnych väzbách, tým citlivejšie reaguje na negatívne sankcie, ktoré ho diskreditujú v očiach okolia. To znamená, že prototyp čistého domáceho násilníka (teda násilníka, ktorý sa

29 HORÁKOVÁ, J. *Násilník má dve stránky osobnosti*. [online]. Petit Press, 2008. [cit. 2012-07-12]. Dostupné z: <http://www.sme.sk/c/4022800/nasilnik-ma-dve-stranky-osobnosti.html>.

obmedzuje len na týranie svojich blízkych, ale nepácha kriminálnu činnosť) si netrúfne týrať tam, kde mu hrozia ťažkosti a problémy zo zverejnenia jeho správania. No záleží na tom, či páchatel chce zmeniť svoje správanie a v akom štádiu sa DN nachádza.

Práca s páchatelmi násillia

Násilník chce mať kontrolu nad svojou partnerkou. Inštitúcie v rámci Európskej únie (ďalej EÚ), ktoré sa zaoberajú prácou s mužským páchatelom domáceho násillia, vychádzajú zo smerníc pre štandardy pri práci s násilným mužom zostavených združením Projektu Daphne II „Práca s páchatelmi domáceho násillia v Európe – PSP“.³⁰ Tieto smernice boli zapracované počas medzinárodného expertného workshopu v Berlíne v roku 2008. Sú určené pre programy pre násilných mužov, ktorí svoje násillie obracajú voči svojim partnerkám a deťom.

Podľa Monitoringu organizácií poskytujúcich pomoc obetiam domáceho násillia z roku 2006 poskytovalo psychologickú poradenstvo pre agresorov domáceho násillia šesť referátov poradensko-psychologických služieb na Slovensku, napríklad referát poradensko-psychologických služieb v Senici, Spišskej Novej vsi a pod. Špecializovaný výcvik pracovníkov týchto referátov ponúkala mimovládna organizácia Mymamy, ktorá pracuje v Prešove. Vypracovaný bol aj manuál „Metódy práce s páchatelom domáceho násillia“, ktorý však predpokladal 200 až 300 hodinový program, na čo referáty nemali potrebnú kapacitu. V systéme výkonu trestu odňatia slobody sa na Slovensku s páchatelmi domáceho násillia pracuje čiastočne, no v terapeutických skupinách sú zaradení podľa druhu osobností (na základe vstupných psychodiagnostických vyšetrení, nie podľa druhu trestného činu).³¹

Aliancia žien Slovenska v roku 2012 zahájila za podpory Európskeho sociálneho fondu v rámci operačného programu Zamestnanosť a sociálna inklúzia projekt Sociálna inklúzia páchatelov domáceho násillia. Je určený pre profesie, ktoré pracujú s násillím na ženách, ale aj pre mužov, ktorí sa dopúšťajú na svojich partnerkách a deťoch. Projekt vychádza zo zahraničných skúseností vzdelávania profesionálnych pracovníkov – psychológov, väzenskej psychologickéj starostlivosti, sociálnej práce a iných a systematická práca s páchatelmi násillia v intervenčných a resocializačných programoch. Cieľom projektu je reagovať na DN a násillie páchané

30 PSP - Práca s páchatelmi domáceho násillia v Európe – Projekt Daphne II 2006 – 2008. Smernice vyvíjania štandardov pre programy, pracujúce s mužskými páchatelmi domáceho násillia. [online]. 2008. [cit. 2012-11-12]. s. 1. Dostupné z: http://www.work-with-perpetrators.eu/documents/standards/www_standards_sk_2008_ver_1_1.pdf

31 HOLUBOVÁ, B. *Monitoring organizácií poskytujúcich pomoc obetiam domáceho násillia*. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR. [online]. 2006. [cit.2012-07-01]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2006/Holubova/Monitoring_organizacii.pdf

na ženách. V súčasnosti na Slovensku systém prevencie a eliminácie tohto druhu násilia nezahŕňa samotnú prácu s páchatelom, čo bráni skutočnej a trvalej zmene správania násilníka. Ide o vytvorenie podmienok intervenčných programov „s kombináciou rôznych prístupov zameraných na pôvodcov domáceho, resp. partnerského násilia, ktoré budú alternatívou k súčasnému riešeniu problému, kedy je násilná osoba maximálne izolovaná od rodiny, avšak nepracuje sa na trvalej zmene jeho správania. Inovatívne opatrenia prispejú k eliminácii násilia v blízkych vzťahoch a zvýšia šancu na bezpečie žien a rodín s problémom násilia.“³²

1.3 Výskumy domáceho násilia na Slovensku

Slovensko prijalo v posledných rokoch veľa medzinárodných zmlúv a dohovorov v boji proti akémukoľvek násiliu, nevynímajúc ani násilie páchané na ženách. Najaktuálnejším je Dohovor Rady Európy (ďalej RE) o predchádzaní násilia na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu, ktorý Slovenská republika (ďalej SR) podpísala v roku 2011 v Istanbule. Tým potvrdila svoj jednoznačný postoj k nulovej tolerancii násilia. Tento dohovor predstavuje pre Slovensko v oblasti eliminácie a prevencie násilia páchaného na ženách veľa dôležitých zmien, pretože stanovuje právne záväzné štandardy predchádzania tomuto druhu násilia.

Pre vytvorenie účinných stratégií v boji s násilím na ženách je nevyhnutné mať dostatočné informácie, pretože základom poznania podstaty domáceho násilia a násilia na ženách sú výstupy z rôznych výskumov a analýz. Aj keď na Slovensku výskumy domáceho násilia a násilia páchaného na ženách začali podstatne neskôr, ako v iných krajinách, v 90-tych rokoch 20.storočia boli uskutočnené napríklad:

Analýza intolerancie voči ženám - prieskum uskutočnený Demokratickou úniou žien Slovenska v roku 1994, Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny uskutočnilo v roku 1995 anketu pod názvom Rodina 1995, tiež prieskum Ženy o sebe v roku 1997 a Týranie detí ako spoločenský problém v roku 1998. Mimovládna organizácia ProFamilia v spolupráci s centrami poradensko-psychologických služieb v roku 1997 zasa prieskum Bité ženy na Slovensku, Medzinárodná organizácia pre migráciu prieskum Obchodovanie so ženami v Slovenskej republike v roku 2000 a podobne.³³

32 ALIANCIA ŽIEN SLOVENSKA. *Práca s páchatelmi násilia*. [online]. [cit. 2012-07-16]. Dostupné z: <http://alianciazien.sk.wordpress.com/praca-s-pachatelmi-nasilia/>

33 ALIJA. DOMÁCE NÁSILIE. *Výskum*. [online]. [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: <http://mp.mpetrak.net/vyskum.aspx>.

O domácom násilí na Slovensku sa objavili oficiálne údaje z výskumu za rok 1997. Násilie páchané na ženách tvorilo až 72% zo všetkých druhov násilia na Slovensku. V tomto výskume však išlo o triedenie násilia podľa miesta vykonania, no nešpecifikoval sa vzťah obeť k násilníkovi.

Aj v posledných rokoch bolo na Slovensku spracovaných niekoľko ďalších výskumov násilia páchaného na ženách. Prvý reprezentatívny výskum pod názvom Domáce násilie na Slovensku z roku 2002 autoriek Barbora Bodnárová a Jarmila Filadelfiová (Medzinárodné stredisko pre štúdium rodiny) sa týkal postojov žien a obyvateľov SR k násilium a ich skúseností s týmto násilím. Uskutočnil sa koncom roku 2002 a Slovensko bolo jednou z posledných krajín, kde sa takýto výskum realizoval. Autorky získali informácie od klientiek v centrách psychologicko-právnych služieb a pomáhajúcich profesiách, ako policajti, psychológovia, sociálni pracovníci, pracovníci krízových centier a azylových domov. Ich zistenia boli, že výskyt domáceho násilia na Slovensku má rastúcu tendenciu, násilie páchané na ženách páchané vlastným partnerom má prevahu, že DN postihuje všetky spoločenské vrstvy, prejavuje sa rozmanitými formami a podobami násilia, má dlhodobý charakter a pri domácom násilí sú sekundárnymi obeťami deti. Potvrdil, že u týraných žien prichádza k takzvanej druhotnej viktimizácii v dôsledku prístupu štátnych alebo iných inštitúcií.³⁴

Tie isté autorky (Stredisko pre štúdium práce a rodiny) vypracovali v roku 2003 ďalšiu správu o Domácom násilí a násilí na ženách v SR. Závermi z nej sú, že verejnosť vníma DN ako následok alkoholizmu, násilnej povahy páchatel'a, zlej výchovy, že spoločnosť je ľahostajná k prejavom domáceho násilia a v prípade domáceho násilia je potrebný zásah zvonku. Políciu, sociálne odbory a rodinu považovala verejnosť za pomáhajúce profesie. Autorky poukázali na nárast domáceho násilia v posledných 10 rokoch.

V roku 2003 Správa o bezpečnostnej situácii v Slovenskej republike MV SR hovorí o skutkoch domáceho násilia, ale ešte neuvádza triedenie a celkový prehľad, uvádza len podiel žien ako obeť domáceho násilia.

Medzi prvé najprepracovanejšie materiály o stave násilia páchanom na ženách na Slovensku patrila aj Správa o plnení Národného akčného plánu pre prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2005 – 2008, ktorá podrobne rozobrala stav zapojenia a plnenia úloh a postupov eliminácie rodovo-podmieneného násilia Slovenskej republiky. Išlo v ňom o oblasti skvalitnenia legislatívy týkajúcej sa

34 FILADELFIOVÁ, J. Situácia na Slovensku. In: *Na ceste do Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Aspekt, 2002, s. 50. ISBN 80-85549-39-5.

násilia na ženách - novela Trestného zákona č. 300/2005 Z.z. definovala pojem blízke osoby, recidíva násilnej trestnej činnosti a trestná činnosť medzi blízkymi osobami je považovaná za závažnú prítiažujúcu okolnosť, zrušenie povinnosti poškodených dať súhlas na stíhanie násilníka, povinnosť oboznamovania obeti o prepustení násilníka. Zhodnotila tiež oblasť vzdelávania, prevencie a výskumu. O postupe polície v prípadoch riešenia DN vypracovalo v roku 2006 Slovenské krízové centrum Dotyk Metodiku postupu polície v prípadoch domáceho násilia. A PZ v Bratislave publikovala pre policajtov metodiku autorov Dezider Bango, Jana Viktorovej a Ladislav Vajzer pod názvom *Vyšetrovanie domáceho násilia páchaného na ženách v roku 2005*³⁵ a následne v roku 2007 učebnicu pre policajtov autorky Jany Viktorovej *Vyšetrovanie vybraných druhov trestných činov s kapitolou vyšetrovania trestných činov domáceho násilia*. V oblasti budovania inštitucionálneho rámca koordinovanej pomoci ženám zažívajúcim násilie konštatovala, že prostriedky trestného práva samé nedokážu eliminovať násilie páchané na ženách bez účinnej spolupráce všetkých zainteresovaných inštitúcií. V zmysle Národného akčného plánu sa v roku 2005 opäť obnovila činnosť Expertnej skupiny pre prevenciu eliminácie násilia na ženách a rodinách pri Rade vlády, čo hodnotila ako prínos v eliminácii násilia na ženách.

Monitoring organizácií poskytujúcich pomoc obetiam domáceho násilia spracovala v roku 2006 Barbora Holubová (Inštitút pre výskum práce a rodiny – ďalej IVPR)³⁶. Zistením tohto monitoringu bolo, že štátne zariadenia sociálnych služieb sú zariadeniami, ktoré poskytujú služby rôznym kategóriám klientov, čo nezaručuje bezpečnosť obete domáceho násilia. Špecializované zariadenia, ktoré od začiatku pracovali len s obeťami domáceho násilia, svoje služby rozširujú. Pri zabezpečovaní sociálnych služieb obetiam násilia prevládajú nedostatky vo finančnom zabezpečovaní činnosti, zariadenia nemajú bezpečnostné štandardy, ich kapacita je nedostatočná. Pomáhajúce profesie potrebujú lepšiu spoluprácu a sú za prekonanie rezortizmu. Návrhmi na zlepšenie z tejto správy je dosiahnuť lepšie sprístupnenie služieb obetiam domáceho násilia, potreba zvýšenia počtu odborníkov v oblasti domáceho násilia a výraznou potrebou je zvýšiť zainteresovanosť verejnosti voči domácemu násiliu a ochota zasiahnuť v prípade tohto druhu trestnej činnosti.

35 PAŽÍTKA, J. Recenzia. In: *Policajná teória a prax*. Ročník XIII, 4/2005. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2005, s. 123. ISSN 1335-1370.

36 HOLUBOVÁ, B. *Monitoring organizácií poskytujúcich pomoc obetiam domáceho násilia*. [online]. Bratislava: Odbor pre rodovú rovnosť a rovnosť príležitostí, MPSVaR SR. [online]. 2006. [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2006/Holubova/Monitoring_organizacii.pdf.

V roku 2008 uskutočnili na Slovensku Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien s násilím páchanom na ženách (VAW) na Slovensku autorky Bodnárová, Filadelfiová a Holubová.³⁷ Podľa tohto výskumu 75% respondentov bolo presvedčených, že pomoc obetiam domáceho násilia by mala prísť zvonku, zásah polície a súdov má byť rýchly a účinný. Obete násilia očakávajú pomoc hlavne od polície, od sociálnych odborov. Výskum preukázal, že hoci pomoc od nich by využili, nedôverujú týmto inštitúciám, neveria, že by im adekvátne pomohli.

V roku 2011 a následne v roku 2012 vyšli dve Správy o násilí páchanom na ženách - za rok 2010 a za rok 2011 autorky Barbory Holubovej (Inštitút pre výskum práce a rodiny, zadávateľom je odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR). Tieto správy podávajú ucelený obraz výskytu, pomoci a prevencie násilia na ženách, testujú stav rezortných štatistických systémov na Slovensku. Na základe nastavených indikátorov národnej sústavy indikátorov násilia na ženách sa overuje ich opodstatnenosť a realita ich využívania s poukázaním na stále pretrvávajúce nedostatky.

Spracovaním národných indikátorov násilia páchaného na ženách bol zadávateľom Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí poverený Odbor pre rodovú rovnosť a rovnosť príležitostí. Autorka výskumnej úlohy Barbora Holubová v roku 2009 spracovala na základe úloh z Národného akčného plánu pre elimináciu a prevenciu násilia páchaného na ženách na roky 2009 – 2012 Národné indikátory násilia páchaného na ženách. Tie mapujú chýbajúce a súčasné údaje v oblasti tohto druhu násilia. Výber národných indikátorov tvorí základ vypracovania každoročných správ o stave evidenčného a štatistického zisťovania v oblasti násilia páchaného na ženách. V tejto oblasti boli určené dva typy indikátorov: indikátory výsledku – ako rozsah sledovaného javu a indikátory politického pôsobenia – administratívne ukazovatele. Indikátory bývajú tiež delené na kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele. Autorka predstavuje sústavu indikátorov – indikátorov výsledkov a procesných indikátorov v oblasti polície, sociálnej, zdravotníctva, súdov a justície. Tiež bližšie vymedzuje pojem prevalencia násilia páchaného na ženách, ktorú uvádza ako mieru výskytu, teda *„podiel žien z celkovej populácie žien konkrétnej kategórie so skúsenosťou násilia vzhľadom na druh násilia (fyzické, sexuálne), vzhľadom na dobu zažitej skúsenosti (počas života, za posledných 12 mesiacov), vzhľadom na vzťah k násilníkovi (intímny*

37 BODNÁROVÁ, B., J. FILADELFIOVÁ a J., HOLUBOVÁ, B. *Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien s násilím páchanom na ženách (VAW) na Slovensku: Záverečná správa VÚ č. 2224.* [online]. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008. [cit. 2012-08-01]. Dostupné z: <http://www.unifem.sk/uploads/doc/VAWSlovakia.pdf>.

*partner/ iný muž) a frekvencie (opakovaní)).“*³⁸ Ide o podiel žien 15 a viac ročných so skúsenosťou násilia fyzického, sexuálneho - počas života, za ostatných 12 mesiacov, zo strany intímneho súčasného alebo minulého partnera.

V prevencii násilia v rodinách hrajú dôležitú úlohu média. Analýzu správ v médiách v oblasti domáceho násilia a násilia páchaného na ženách na Slovensku v roku 2011 spracovali autorky Holubová a Špringelová v správe Monitoring médií a reklamy.³⁹

V roku 2012 uskutočnili autorky Holubová a Filadelfiová Monitoring a sociálnych služieb pre ženy zažívajúce násilie a ich deti z hľadiska európskych štandardov.

Jediným viktimologickým výskumom obetí kriminality na Slovensku v súčasnosti je realizovaný s podporou Rady vlády pre prevenciu kriminality, ktorá Výskum obetí kriminality spolufinancovala piatykrát.

38 HOLUBOVÁ, B. HOLUBOVÁ, B. *Národné indikátory násilia páchaného na ženách. Návrh sústavy indikátorov a premenných z oblasti násilia páchaného na ženách.* [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2009. [cit. 2012-07-14]. Dostupné z: <http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2009/Holubova/Narodne-ukazovatele.pdf>.

39 HOLUBOVÁ, B. a M. ŠPRINGELOVÁ. *Monitoring médií a reklamy z hľadiska prevencie násilia páchaného na ženách a podpory rodovej rovnosti za rok 2011.* [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, MPSVaR SR, 2012. [cit. 2012-11-11]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/index.php?option=com_php&Itemid=22&lang=sk&ty=VYSK-S&rv=2012.

2 DOKUMENTY A PRÁVNE PROSTRIEDKY BOJA PROTI NÁSILIU

2.1 Prístup k domácemu násiliu v medzinárodných dokumentoch OSN, Rady Európy a Európskej únie

Cieľom tejto časti práce je načrtnutie existujúcich legislatívnych možností SR pri pomoci ženám, ktoré sa stali obeťami domáceho násillia.

Riešenie tohto problému je celosvetovým problémom, ktorý každým dňom ohrozuje životy tisícok žien. Rôzne medzinárodné orgány a organizácie vo svojich dokumentoch zdôrazňujú, že páchanie tohto násillia je vážnych porušovaním základných ľudských práv a slobôd žien, ktoré sú im dané a garantované Európskym dohovorom o ľudských právach a základných slobodách a Deklaráciou OSN o odstránení násillia páchaného na ženách.

Riešenie tohto problému sa začalo najskôr v pomoci ženských organizácií týraným ženám, ktoré začali poukazovať na rozsah a následky násillia páchaného na ženách. Snažili sa o zmenu postoja spoločnosti k téme týraných žien a poukazovali na potrebu jeho úplnej eliminácie. Práve tieto výzvy viedli medzinárodné organizácie k ich postupnému riešeniu – k riešeniu nulovej tolerancie.

Organizácia spojených národov

Organizácia, ktorá sa začala zaoberať rodovou nerovnosťou bola OSN, pri ktorej od roku 1946 pracovala v rámci Sekcie pre ekonomické a sociálne záležitosti Komisia pre postavenie žien. Práve OSN má zásluhu na prijatí Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien – CEDAW (1979) ako listiny ľudských práv žien. Tento dohovor prijalo 185 krajín, teda takmer 90 % všetkých členských štátov OSN. ČSSR podpísala tento Dohovor s výhradami dňa 17.7.1980 s platnosťou od 18.3.1982 (do platnosti však vstúpil až od 13.5.1987 vyhláškou ministra zahraničných vecí ČSSR č. 62/1987 Zb). Samostatná SR ako nástupnícky štát ho prijala 28.5.1993 so spätnou účinnosťou od 1.1.1993.⁴⁰ Od roku 1982 pracuje pri OSN monitorovací Výbor CEDAW pre sledovanie dodržiavania Dohovoru.

⁴⁰ HAVELKOVÁ, E. Iniciatívy v oblasti rodovej rovnosti. In: *Mohlo by byť inak (!?). Vybrané texty*. 1. vyd. Bratislava: Aliancia žien Slovenska, 2002, s. 25. ISBN 80-968545-5-0.

Z dôvodu zjednodušenia možnosti jednotlivcov alebo skupín pochádzajúcich zo zúčastnených krajín podávať do OSN sťažnosti pre neriešenie alebo zanedbanie prijatých záväzkov v ich štáte, ktoré plynú z Dohovoru, prijala OSN v roku 1999 Opčný protokol k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien, uverejnený v Zbierke zákonov č. 341/2001 Z. z. Uzavretím tohto Protokolu totiž zmluvný štát uznáva príslušnosť výboru posudzovať oznámenia od jednotlivcov a skupín o tom, že sa stali obeťami porušenia niektorého z práv ustanovených v Dohovore. Slovensko tak umožnilo medzinárodnoprávnu ochranu práv žien v prípade vyčerpania všetkých vnútroštátnych opravných prostriedkov. Pristúpené krajiny predkladajú Úradu Špeciálnej spravodajkyne pre násilie páchané na ženách, ktorý pracuje pri OSN od roku 1994, hodnotenie svojej činnosti.⁴¹

Zamedziť a vylúčiť násilie páchané na ženách obsahuje Záverečná správa zo 4. svetovej konferencie o ženách v Pekingu v roku 1995 tzv. Pekingská deklarácia a Platforma pre akciu, tzv. Akčná platforma. Plnenie týchto záväzkov monitoruje OSN a Európska únia v päťročnom intervale (Peking +5, Peking + 10).

Rezolúcia Medzinárodnej zdravotníckej organizácie (WHO - World Health Organisation) z roku 1996 považuje za závažný svetový zdravotný problém a preto sa vo svojich aktivitách zameriava na preventívne opatrenia a vplyv násillia na zdravie ženy.⁴²

OSN v roku 1999 vyhlásila 25. november Medzinárodným dňom pre odstránenie násillia páchaného voči ženám. V tento deň sa od roku 2001 konajú v mnohých krajinách 16-dňové verejné kampane proti násilliu na ženách a trvajú do 10. decembra, ktorý je Medzinárodným dňom ľudských práv. Už v roku 1949 európske štáty podpísali Medzinárodnú dohodu o potlačovaní a zrušení obchodu s ľuďmi a vykorisťovania prostitúcie. V roku 2000 bol prijatý v Palerme Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu a Protokol o prevencii, potlačovaní a trestaní obchodovania s osobami, najmä so ženami a deťmi. Podľa neho už neboli obeť pokladané za vinné z porušenia migračných zákonov, čo bolo dôvodom, že obeť sa báli následkov a zo strachu radšej mlčali. Počet žien, ktoré sú obeťami obchodovania v Európe je podľa Medzinárodného úradu pre migráciu 500 000.⁴³

41 ASPEKT. Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. In: *Glosár rodovej terminológie* [online]. [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://glosar.aspekt.sk/default.aspx?smi=1&ami=1&vid=131>.

42 MÁTEL, A. *Násillie voči ženám a „domáce násillie“ v medzinárodných dokumentoch*. [online]. 19.1.2008, s. 7. [cit.2012-08-26]. Dostupné z: http://www.andrejmatel.info/Texty/Charita/Matel_NVZ%20a%20DN%20v%20medzinarodnych%20dokumentoch.pdf.

43 FISZER, B. *Obchod so ženami a prostitúcia*. In: *Na ceste do Európskej únie*. 2002. 1. vyd. Aspekt. Bratislava, s. 47. ISBN 80-85549-39-5.

Rada Európy

Výbor Rady Európy je medzivládny orgánom, zodpovedným za vedenie aktivít Rady Európy, ktoré podporujú rovnoprávnosť žien a mužov. Podlieha Výboru ministrov, preberá od neho inštrukcie a adresuje mu svoje správy a návrhy. Členmi výboru sú zástupcovia jednotlivých členských krajín, ktorých určili vlády ich krajín.

To, že členské štáty Rady Európskej únie (RE) sa od roku 1985 intenzívne zaoberajú riešením problematiky domáceho násillia, potvrdzuje aj dokument výboru ministrov o násillí v rodine, v ktorom sa pod domácim násillím rozumie násillie voči deťom a ženám a ktorý predkladá možnosti k priamej intervencii štátov pri eliminácii násillia. Tento výbor prijal aj ďalší dokument o sociálnych opatreniach štátov voči násilliu v rodine – Odporúčanie o sociálnych opatreniach voči násilliu v rodine⁴⁴, podľa ktorého musí byť prevenciou štátu voči násilliu v rodine sociálne zabezpečenie, zdravotníctvo, bytová výstavba, práca, kultúra a výchova. Až odporúčanie RE č. 1450 (2000) o násillí voči ženám v Európe z roku 2000 používa namiesto pojmu násillie v rodine pojem DN a uvádza, že každý deň je v Európe každá piata žena obeťou násillia. Preto odporúča krajinám zapracovať do svojich legislatív nezákonnosť všetkých foriem domáceho násillia, znásillnenia v manželstve a určiť legálnu možnosť zabrániť násillníckemu manželovi vstúpiť do spoločného domu.

Odporúčanie RE (2002)5 o ochrane žien proti násilliu z roku 2002 predstavuje toto násillie ako rodovo podmienené a vyzýva na úpravu legislatívy krajín s ohľadom na zvýšenie kompetencií policajných zložiek (s možnosťou vstúpiť do obydlija ohrozenej osoby) a s umožnením sudcovi prijať predbežné opatrenie voči páchatelovi (vrátane zákazu kontaktovania, komunikovania alebo priblíženia k obeti).⁴⁵

Európska únia

V medzinárodnom spoločenstve Európy – Európskej únii sa ochrane práv žien venuje Výbor Európskeho parlamentu pre práva žien a rovnosť príležitostí - FEMM (Committee on Women's Rights and Equal Opportunities) a Európsky hospodársky a sociálny výbor - EESC (The European Economic and Social Committee).

Európsky parlament vydal v roku 1986 Rezolúciu Európskeho parlamentu o násillí voči ženám, ktorý ešte nepozná pojem DN, no venuje sa sexuálnemu násilliu a

44 ZASTAVME NÁSILLIE. *Odporúčanie č. R (90)2 o sociálnych opatreniach voči násilliu v rodine*. [online]. 1990. [cit. 2012-08-22]. Dostupné z: <http://www.zastavmenasillie.sk/?dewaw>.

45 FENESTRA. *Odporúčanie Rec (2002)5 Výboru ministrov členských štátov o ochrane žien proti násilliu*. [online]. 2005. [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: http://www.fenestra.sk/download/rada_europy.doc

násiliu v súkromnej sfére. Tento dokument kladie veľký význam na osvetu a vzdelávanie v boji proti násiliu a na účinný boj s ochranou pred násilím zo strany polície a justície. V roku 2001 bola zriadená Európska sieť pre prevenciu kriminality (European Crime Prevention Network - EUCPN). Jej cieľom je spolupráca a výmena informácií a skúseností v rámci členských krajín a medzinárodných inštitúcií v oblasti predchádzania trestnej činnosti na všetkých úrovniach. Rada EUCPN vypracovala stratégiu platnú do roku 2015, ktorú jednotlivé členské krajiny postupne zapracovávajú do svojich ročných stratégií prevencie kriminality.⁴⁶

2.2 Právne predpisy Slovenskej republiky

DN je špecifickým druhom trestnej činnosti a preto je nevyhnutné, aby bola legislatíva v SR nastavená tak, aby bola účinná a efektívna. Primárnym záujmom nie je potrestanie násilníka, ale ochrana obetí, ktoré sú násiliu vystavené. SR nemá špeciálny zákon k riešeniu domáceho násillia, akým je v Českej republike zákon č.135/2006 Sb. Ten je „*stavaný na troch pilieroch: Polícia Českej republiky (teritoriálna ochrana ohrozenej osoby, vykazanie a následná fyzická kontrola v mieste vykazania); Intervenčné centrá (následná pomoc ohrozeným osobám); Justícia (občianskoprávne riešenie, ktoré reprezentuje priestor pre iniciatívu ohrozenej osoby: predbežné opatrenia môžu obsahovať ako teritoriálnu, tak aj personálnu ochranu, konanie vo veci samej)*“.⁴⁷

SR sa vydala k ochrane pred domácim násilím cestou vnútroštátnej právnej úpravy novelizáciou jednotlivých právnych predpisov. Ako zmluvný štát množstva medzinárodných dokumentov, týkajúcich sa riešenia otázok násillia na ženách, uznáva SR závažnosť porušovania ľudských práv a potvrdzuje to vo svojich dokumentoch, kde uvádza východiská medzinárodných orgánov a organizácií smerujúce k boju proti násiliu na ženách. Zabezpečiť ochranu pred domácim násilím je úlohou viacerých právnych odvetví. Keďže ide o protiprávne konanie a zásah do základných ľudských práv v rôznej intenzite, ochrana, spočívajúca v odstránení tohto nežiaduceho stavu formou represie voči násilníkovi prináleží najmä trestného právu hmotnému a procesnému, prípadne správneho právu , ak ide o menej závažné konanie, ktoré je kvalifikované iba ako priestupok.

46 EUCPN – EU Crime Prevention Network. [online]. [cit. 2012-07-21]. Dostupné z: <http://www.eucpn.org/mshome/?mclang=19>

47 ČÍRTKOVÁ, L. a P. VITOUŠOVÁ. Domáci násillí – nová legislativa prvni rok v praxi. In: *Kriminalistický sborník*. Ročník LII, 3/2008. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2008, s. 3.

Ústava Slovenskej republiky

Domáce násilie ako pojem nie je osobitne definované v Ústave Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. z 1.9.1992.⁴⁸ Násiliu páchanému na ženách a oblasti rodovej rovnosti sa tento základný zákon SR explicitne nevenuje. Avšak v článku 12 zaručuje všetkým občanom republiky základné ľudské práva a slobody bez ohľadu na pohlavie, rasu, farbu pleti, jazyk, vieru a náboženstvo, politické či iné zmýšľanie, národný alebo sociálny pôvod, príslušnosť k národnosti alebo etnickej skupine, majetok, rod alebo iné postavenie. Medzi základné ľudské práva patrí právo na život a jeho ochranu, právo na zabezpečenie telesnej integrity pred fyzickými útokmi a zabezpečenie nedotknuteľnosti osoby pred fyzickým nátlakom, právo na ochranu osobnej slobody a právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti.

Prostriedkom právnej ochrany práv a slobôd v prípade ich porušenia, ak toto nebolo možné odstrániť iným spôsobom, je ústavná sťažnosť, ktorou je možné dosiahnuť nápravu ich porušenia.

Trestný zákon a trestný poriadok

Viedenská deklarácia určila štáty zodpovedné za vyšetrenie všetkých násilných trestných činov a potrestanie násilníkov. K tomuto účelu slúži Trestný zákon a Trestný poriadok. Menej závažné protiprávne konania rieši Zákon o priestupkoch prípadne iné zákony. Trestný zákon a Trestný poriadok z roku 1961 DN vôbec nešpecifikovali, okruh násilných trestných činov bol pomerne úzko vymedzený, bol potrebný súhlas s trestným stíhaním páchatel'a bez obmedzenia (jedinou výnimkou kedy sa tento súhlas nepripúšťal bolo, že trestným činom bola spôsobená úmyselne smrť) a tento súhlas mohla poškodená osoba vziať späť.

Trestný zákon č. 422/2002 Z.z. platný od 1.9.2002 prvýkrát v histórii Slovenska výraznejšie zasiahol do boja s domácim násilím. Podľa neho sa sprísnil podmienky podmieneného prepustenia odsúdeného za trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby a za trestné činy znásilnenia, sexuálneho násillia a sexuálneho zneužívania v prípade, že sa konalo na blízkej a zverenej osobe. Prepustenie mohlo nastať až po uplynutí 2/3 uloženého trestu. Tiež zaviedol ako ochranné opatrenie (nie trest) ochranné liečenie.

⁴⁸ *Novelizovaná Ústava Slovenskej republiky v úplnom znení s dôvodovou správou*. Bratislava: Ing. Miroslav Mračko, Epos, 2010. ISBN 978-80-8057-855-8.

Rekodifikácia Trestného zákona – zákon č.300/2005 Z .z., ktorá začala platiť od 1.1.2006 už rozširuje pojem blízka osoba v prípade trestných činov, súvisiacich s domácim násilím aj na bývalého manžela, druha, bývalého druha, rodiča spoločného dieťaťa a osobu, ktorá s páchatelom žije alebo žila v spoločnej domácnosti a rozširuje sa aj o pojem osoba zverená do starostlivosti alebo dozoru. Trestný zákon zadefinoval tiež pojem chránená osoba – dieťa, tehotná žena, blízka osoba, odkázaná osoba, osoba vyššieho veku a chorá osoba. Pri násilí na chránenej osobe sa určili vyššie tresty.

Po rekodifikácii Trestného poriadku - zákon č. 301/2005 Z. z. platí stále ustanovenie, že ak sú páchatel a poškodený blízkymi osobami, je možné trestne stíhanie páchatela len so súhlasom poškodeného (§ 211 a 212). Vzhľadom na to, že páchatelia domáceho násillia často vyvíjali na obeť nátlak, aby stiahli súhlas s trestným stíhaním, tento už nie je potrebný napr. pri trestných činoch týrania blízkej a zverenej osoby, násillia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi, nebezpečného vyhrážania, úmyselného ublíženia na zdraví, obmedzovania osobnej slobody, vydierania, porušovania domovej slobody alebo znásillnenia. Orgány činné v trestnom konaní sú povinné konať a pokračovať v trestnom stíhaní aj v prípade nesúhlasu poškodeného. Poškodený však má možnosť odoprieť svedeckú výpoveď ako príbuzný v priamom pokolení.

Tieto zmeny boli veľmi pozitívne, pretože DN sa už nepovažovalo za súkromnú vec rodiny, ale za omnoho zákernejšiu formu násillia, než násillie na verejnosti alebo na cudzej osobe. Zneužitie blízkej osoby sa stalo priťažujúcou okolnosťou pre páchatela. Zákon tiež stanovil probačný dohľad s možnosťou príkazu nepriblížiť sa k obydliu poškodeného a k jeho osobe na vzdialenosť menšiu ako 5 metrov, čím chráni poškodeného nielen represívnym postihom páchatela.

Novou právnou úpravou je aj skrátené trestné konanie, spočívajúce v možnosti postaviť páchatela pred súd do 48 hodín. Dôležité je zavedenie povinnosti poučiť poškodeného o práve byť informovaný o pobyte obvineného vo väzbe alebo vo výkone trestu a o jeho prepustení, prípadne o úteku. Trestný poriadok uvádza, že každý má vypovedať ako svedok, ak sú mu okolnosti skutku známe. Trestný zákon v § 340 ustanovuje ako trestný čin neoznámenie trestného činu. Podmienkou trestnosti je, že sa osoba dozvedela hodnoverným spôsobom, že bol spáchaný zločin, kde zákonom stanovená horná hranica trestu odňatia slobody je najmenej 10 rokov. Za úvahu stojí možnosť rozšíriť tento trestný čin aj na neoznámenie trestných činov z oblasti domáceho násillia, nakoľko napríklad § 208 Trestného zákona má hornú hranicu trestu

odňatia slobody iba 8 rokov, § 360 nebezpečné vyhrážanie iba jeden rok a podobne. Obdobne, ak pôjde o priestupok, ustanoviť sankciu a samostatný priestupok neoznámenie takéhoto konania.

Občiansky zákonník

Úlohou občianskeho zákona⁴⁹ (ďalej OZ) je najmä ochrana osobnosti a úprava majetkových vzťahov fyzických a právnických osôb. Dôležitý je § 146, ktorý upravuje práva a povinnosti, ktoré vyplývajú z bezpodielového spoluvlastníctva manželov v prípade fyzického alebo psychického násillia alebo hrozby násillia vo vzťahu k manželovi prípadne k blízkej osobe, ktorá býva v spoločnom dome a byte a ďalšie spolužitie s takouto osobou sa stalo neznesiteľným. V tomto prípade ju môže súd obmedziť v užívaní práve alebo ju z neho úplne vylúčiť. § 116 OZ uvádza, kto sa považuje za osobu blízku. Toto vymedzenie osôb blízkych sa vzťahuje iba na osoby, ktoré sú v súčasnom príbuzenskom pomere k osobe násillníka (teda neriešila sa situácia napríklad po rozvode manželov), blízka osoba v širšom poňatí sa vzťahuje sa výlučne na trestné konanie, civilné právo ju neakceptovalo ani v ďalších novelizáciách. Blízkymi osobami sú podľa citovaného ustanovenia aj iné osoby, ktoré sú v rodinnom alebo obdobnom pomere, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu.

Občiansky súdny poriadok

Ako prvé bolo riešenie ochrany pred domácim násillím zapracované do Občianskeho súdneho poriadku novelou zákona č. 424/2002 Z. z.

S účinnosťou od 1.1.2003 bolo možné zakázať násillníkovi vstup do obydllia, v ktorom býva osoba jemu blízka alebo osoba, ktorá je v jeho starostlivosti alebo výchove, ak je dôvodne podozrivý z násillia vo vzťahu k takejto osobe. Tento zákon neupravuje vykávanie z obydllia, upravuje ho iba zákon č. 491/2008 Z. z., ktorým je novelizovaný zákon č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore.

Súd podľa Občianskeho súdneho poriadku (ďalej OSP) mohol na základe návrhu v záujme rýchleho riešenia situácie, ktorá neznesie odklad pre nebezpečenstvo, ktoré hrozí záujmom týraných osôb, vydať predbežné opatrenie, ktorým môže účastníkovi uložiť nevstupovať dočasne do domu alebo bytu, v ktorom býva jemu blízka alebo zverená osoba. Lehota na rozhodnutie o návrhu vo väčšine

49 Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník. Aktualizácie k zákonom 2012. In: *Zákony II/2012*. Žilina: Poradca podnikateľa, s. r. o., 2012, s. 243-314. ISSN 1335-6127.

demonštratívne vymenovaných prípadov bola do 30 odo dňa doručenia návrhu, pričom pri návrhu na zákaz vstupu do obydlia bola táto lehota skrátená na 7 dní.⁵⁰

Osobitne upravený bol postup v prípadoch, že je vážne ohrozený alebo narušený život, zdravie alebo priaznivý vývoj maloletej osoby, vtedy je lehota na rozhodnutie o návrhu skrátená na najneskôr 24 hodín od doručenia návrhu. Toto opatrenie tvorilo prvý krok k ochrane obetí domáceho násillia inštitútmi civilného práva procesného. No tento krok pomoci obetiam násillia mal stále významné nedostatky :

- nebolo prepojenie tejto právnej úpravy so zákonom o Policajnom zbore, ochrana obetí domáceho násillia bola výlučne odkázaná na rozhodnutie súdu,
- rýchle a efektívne riešenie situácie pre obe domáceho násillia bolo obmedzené sedemdnňovou lehotou od prijatia návrhu, to znamená, že ochrana obetí domáceho násillia nebola zabezpečená bezprostredne po podaní návrhu na predbežné opatrenie,
- vymedzenie osôb blízkych bolo v zmysle tohto zákona úzke, neriešila sa situácia napríklad po rozvode manželov,
- vládli pochybnosti o dôvodoch pociťovania ujmy v prípade iných osôb s odkazom na ustanovenie § 116 OZ,
- neriešilo sa právo na zabezpečenie ochrany majetku vykázananej osoby (napr. prevzatie osobných vecí a dokladov) – postup v tomto prípade neriešil ani OSP, ani Exekučný poriadok.

Zákon o priestupkoch

Zákon Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. radí medzi priestupky v súvislosti s domácim násillím priestupky proti občianskemu spolunažívaniu - § 49, ku ktorým patrí ublíženie na cti (urážky, výsmech), vyhrážanie sa ujmu na zdraví, drobné ublíženie na zdraví, schválnosti alebo iné hrubé správanie. Zákon o priestupkoch⁵¹ vyžaduje návrh postihnutej osoby len v prípade ublíženia na cti, ostatné priestupky sa prejednávajú z úradnej povinnosti. Sankciou za tieto priestupky je uloženie peňažnej pokuty, v prípade ublíženia na cti môže byť rozhodnuté o uzatvorení zmieru, čo však nerieši problém eliminácie domáceho násillia, pretože násillníka tieto formy riešenia väčšinou neodradia od pokračovania v jeho konaní. Navyše finančné prostriedky násillník dáva z rodinného rozpočtu, čo má dopad na celú rodinu.

50 Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok. Aktualizácie k zákonom 2012. In: *Zákony II/2012*. Žilina: Poradca podnikateľa, s. r. o., 2012, s. 438-513. ISSN 1335-6127.

51 Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch. Aktualizácie k zákonom 2012. In: *Zákony II/2012*. Žilina: Poradca podnikateľa, s. r. o., 2012, s. 860-873. ISSN 1335-6127.

Zákon o rodine

Zákon o rodine⁵² definuje manželstvo, jeho zákonom chránený inštitút s právnou rovnosťou manželov. V prípade opakovaného, dlhodobého násillia, z dôvodu vzťahov trvalo a vážne narušených, rozvrátených, dáva zákon o rodine možnosť uniknúť z takéhoto zväzku podaním návrhu na rozvod. Doplnením zákona o rodine sa zákonom č. 245/2002 Z. z. zriadil Fond náhradného výživného. Oprávnenej osobe sa na základe tohto zákona poskytuje okrem iného poradenstvo vo veci vymáhania výživného a upravujú sa podmienky a spôsob vyplácania náhradného výživného štátom

Zákon o sociálnych službách

Zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov upravuje právne vzťahy a podmienky, za ktorých sú poskytované sociálne služby. Tiež zaručuje fyzickej osobe právo na poskytnutie sociálnej služby, aby boli uspokojené jej sociálne potreby v nepriaznivej sociálnej situácii. Poskytovateľmi sociálnych služieb sú obce a právnické osoby – verejní a neverejní poskytovatelia týchto služieb. Zo zariadení sociálnych služieb, ktoré zákon vymenováva, je pre obeť násillia určené zariadenie núdzového bývania, v ktorom je ženám zažívajúcim násillie a obetiam obchodovania s ľuďmi poskytnutá sociálna služba a v prípade potreby zabezpečené utajenie bývania a ich anonymita.⁵³

Zákon o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele

Tento zákon⁵⁴ zaradil krízové stredisko medzi zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately, ktoré pomáha dieťaťu, rodine alebo plnoletej fyzickej osobe v ich krízovej životnej situácii. Podľa tohto zákona vytvára vyšší územný celok podmienky na pomoc uvedeným osobám.

52 Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. Uverejnené 19. januára 2005, čiastka 20, s. 270-292. Dostupné z: http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JE/stipendia/zakon36_2005.pdf

53 MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR. *Národné priority rozvoja sociálnych služieb*. [online]. Publikované 3.11.2011, s. 7. [cit. 2012-09-08]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/narodne-priority-rozvoja-socialnych-sluzieb-pdf.html>

54 Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. Uverejnené 5. februára 2009, čiastka 13, s. 426-473. Bratislava: IURA EDITION, s. r. o. 2005. ISBN 8-58-4113-044806.

Ďalšie predpisy

Aj po prijatí spomínaných zásadných noviel sú stále prijímané ďalšie právne predpisy, ktoré sa zameriavajú na postavenie žien, obetí násillia alebo smerujú k predchádzaniu prejavov násillia v akejkoľvek forme – napríklad Zákonník práce, Zákon o uplatňovaní zásady rovnakého zaobchádzania č. 365/2004 Z. z., tzv. antidiskriminačný zákon, ktorý je všeobecnou zákonnou úpravou dodržiavania zásady rovnakého zaobchádzania, Zákon o odškodnení obetí násillia č.215/2006 Z. z., podľa ktorého sú odškodnené obeť násillných trestných činov vrátane obetí znásillnenia, sexuálneho násillia a sexuálneho zneužívania a ďalšie predpisy. Nerieši však obeť domáceho násillia a násillia páchaného na ženách.

2.3 Postup a úlohy PZ pri domácom násillí v zmysle zákonných opatrení

Úlohou PZ MV SR je „*spolupôsobenie pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku*“.⁵⁵ V oblasti prevencie kriminality v zmysle rozkazu ministra vnútra rozpracovalo MV SR Stratégiu prevencie kriminality v SR na roky 2007 - 2010 v rezorte MV SR na podmienky PZ a Národný program boja proti obchodovaniu s ľuďmi na roky 2011 – 2014. V Programe podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi bolo v roku 2011 zaradených 31 osôb (18 žien, 1 dieťa a 13 mužov).

Polícia v prípade preverovania trestných činov súvisiacich s domácim násillím postupuje v zmysle ustanovení Zákona o priestupkoch, Trestného zákona a Trestného poriadku, k čomu využíva oprávnenia uvedených v zákone o Policajnom zbore.

Po účinnosti novely zákona č. 491/2008 Z. z., ktorým sa mení a doplňa zákon NR SR č. 171/1993 Z.z. o Policajnom zbore bolo výrazne zasiahnuté do riešenia domáceho násillia zo strany polície. Týmto zákonom získal Policajný zbor nové oprávnenie v zmysle § 27a a to Oprávnenie vykázat osobu zo spoločného obydlija a zakázat vstup do neho.

Rozkazom prezidenta PZ č.95/2008 sú podrobnejšie špecifikované podmienky a postup, za akých môže policajt vykázat násillníka zo spoločného obydlija.⁵⁶ Policajt je oprávnený vykázat z bytu alebo domu alebo iného priestoru spoločne obývaného s

55 Zákon č. 191/1993 Z.z. o Policajnom zbore. Aktualizácie k zákonom 2012. In: *Zákony II/2012*. Žilina: Poradca podnikateľa, s. r. o., 2012, s. 758-785. ISSN 1335-6127.

56 NESVADBA, A. a M. DURAJ. Právne aspekty vykázania z obydlija. In: *Právo na ochranu osobnej slobody: Zborník z celoštátneho odborného seminára s medzinárodnou účasťou ku príležitosti 60. výročia založenia rady Európy, konaného 25. septembra 2009 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2009, s. 42. ISBN 978-80-8054-479-9.

ohrozenou osobou a aj z jeho bezprostredného okolia osobu, u ktorej možno na základe zistených skutočností očakávať útok na život, zdravie, slobodu alebo zvlášť závažný útok na ľudskú dôstojnosť ohrozenej osoby. Tento zákon akceptuje vymedzenie blízkej osoby určené Trestným zákonom. Osobu blízku v zmysle ustanovení § 116 Občianskeho zákonníka ponechal v súvislosti s právom odmietnuť podať vysvetlenie.

Podľa § 27a je súčasťou vykázania zo spoločného obydla aj zákaz vstupu vykázanej osobe do spoločného obydla v priebehu 48 hodín od vykázania. Toto oprávnenie policajt môže realizovať aj v neprítomnosti násilníka. Počas soboty, nedele a sviatku sa plynutie tejto lehoty prerušuje a pokračuje najbližší nasledujúci pracovný deň. O vykázaní policajt vyhotoví písomné potvrdenie, ktoré obsahuje údaje uvedené v zákone a odovzdá ho vykázanej a aj ohrozenej osobe. Paragraf 75b OSP nadväzuje na právnu úpravu obsiahnutú v § 27a zákona o Policajnom zbore.

Vykázaná osoba je povinná policajtovi odovzdať kľúče od obydla, pričom je oprávnená prevziať si svoje doklady, osobné veci. Ak neuposlúchne výzvu, policajt ju poučí o tom, že sa dopustila priestupku proti verejnému poriadku. Zároveň je vykazovaná osoba písomne poučená o ďalšom postupe. Písomne poučená je aj ohrozená osoba, dôležité je poučenie o možnosti podať návrh súdu na nariadenie predbežného opatrenia. Doručením návrhu na vydanie predbežného opatrenia na súd počas vykázania zo spoločného obydla sa trvanie vykázania zo spoločného obydla predlžuje až do nadobudnutia vykonateľnosti rozhodnutia súdu o tomto návrhu.

Policajti v trestnom konaní vytvárajú podmienky, aby nedochádzalo ku kontaktu obetí s osobami podozrivými zo spáchania trestnej činnosti (ak to nevyžaduje samotné dokazovanie). Najúčinnějšíou formou prevencie a pomoci obetiam násilia je využívanie osobného kontaktu policajtov s občanmi. Pri procesných úkonoch s obeťami násilia sú na začiatku vykonávania úkonu poskytnuté informácie o právach poškodeného, tiež aktuálne kontakty na organizácie poskytujúce pomoc obetiam (napríklad telefonické a mailové infolinky pre obeť, informácie o podmienkach odškodňovania osôb poškodených násilnými trestnými činmi s poučením o možnostiach uplatnenia svojho nároku).

V rámci prevencie a eliminácie násilia na ženách a v rodinách boli realizované aktivity zamerané na zvyšovanie informovanosti obetí a profesionálneho prístupu policajtov. Policajti spolupracovali s riaditeľmi školských zariadení, s lekármi, terénnymi sociálnymi pracovníkmi a ďalšími subjektmi, upozorňovali ich na dôležitosť nahlásenia podozrenia z domáceho násilia.

3 POMOC OBETIAM DOMÁCEHO NÁSILIA A PREVENTÍVNA ČINNOSŤ V SR

V tejto časti práce som sa zamerala inštitucionálne zabezpečenie eliminácie domáceho násilia na Slovensku, pretože medzinárodné a národné dokumenty jasne určili v oblasti podporných služieb záväzky, opatrenia a kroky pre ich naplnenie. Poskytovanie podporných služieb týraným ženám by malo zohľadňovať ich špecifické potreby a byť dôležitou súčasťou pri zabezpečení ich ochrany a prevencie ďalšieho násilia. Malo by zaručiť v prípade nutnosti, aby týrané ženy a ich deti mali odbornú starostlivosť, akou je napríklad rehabilitácia, pomoc pri starostlivosti o deti, prostriedky na ich výživu, potrebnú lekársku a sociálnu starostlivosť, poradenstvo, potrebné materiálne vybavenie a programy, ale aj podporné štruktúry a bezpečnosť.

3.1 Štátne orgány a samospráva

K inštitúciám a organizáciám verejnej správy, ktoré sa podieľajú na eliminácii domáceho násilia v SR patria: Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej MPSVaR), Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej Ústredie) a Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny (ďalej ÚPSVaR), Inštitút pre výskum práce a rodiny (ďalej IVPR), Odbor pre rodovú rovnosť a rovnosť príležitostí Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (ďalej SNSLP), Národná rada Slovenskej republiky (ďalej NR SR), Vyššie územné celky (ďalej VÚC), obce a Policajný zbor Ministerstva vnútra Slovenskej republiky (ďalej PZ MV SR) – spomínaný vyššie.

Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR

Už spomenutá agenda bývalého Vládneho výboru pre ženu a rodinu a Koordinačného výboru pre problematiku žien prešla do kompetencie MPSVaR, ktoré sa stalo ústredným orgánom genderovej politiky na Slovensku⁵⁷. Do nej patrí aj eliminácia a prevencia násilia voči ženám. Zároveň je koordinačným orgánom štátnej správy pre oblasť sociálnych vecí a teda aj pomoci obetiam domáceho násilia. MPSVR sa stalo gestorom národnej kampane základných dokumentov – Národnej stratégie pre

57 FILADELFIOVÁ, J. Účasť žien na zákonodarnej a výkonnej moci. In: *Volebné právo žien, vybrané texty*. 1. vyd. Bratislava: Aliancia žien Slovenska, 2002, s. 24. ISBN 80-968545-3-4.

prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách a v rodinách (NS z roku 2004), ktorého pokračovaním bol Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2005 – 2008 (ďalej NAP) a následne NAP na roky 2009 – 2012.⁵⁸ MPSVR sa stalo v období november 2007 až máj 2008 koordinátorom prvej národnej kampane „Zastavme násilie páchané na ženách“.

Posledným a najaktuálnejším dokumentom je Priebežná správa o plnení Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2009 – 2012 a aktualizácia úloh.⁵⁹

Ústredie a Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny

Ústredie a ÚPSVaR sú podľa zákona 453/2003 Z.z. orgánmi štátnej správy pre oblasť sociálnych vecí.⁶⁰ Ústredie podľa tohto zákona riadi, koordinuje a metodicky usmerňuje Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny na Slovensku. ÚPSVR vykonáva štátnu správu v oblasti sociálnych vecí a služieb zamestnanosti a plní úlohy podľa osobitných predpisov. Spravidla v každom okrese na Slovensku existuje Úrad PSVaR ako štátny orgán pre oblasť starostlivosti o rodinu a dieťa, kde poskytujú poradensko – psychologické služby dieťaťu, plnoletej fyzickej osobe a rodine. Ak sa na tento úrad obráti obeť násilia, je povinný poskytnúť mu informácie o možnostiach, ako riešiť svoj problém, o najbližších pomáhajúcich zariadeniach a inštitúciách. V rámci sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately má úrad právo v prípade svojich kompetencií kolízneho opatrovníka kontrolovať zabezpečenie záujmov dieťaťa zisťovaním rodinných pomerov, bytových podmienok, sociálnych pomerov dieťaťa a tu najčastejšie prídu do styku práve s domácim násilím.

Inštitút pre výskum práce a rodiny

Tento inštitút vznikol zlúčením Medzinárodného strediska pre štúdium rodiny a Výskumného ústavu práce, sociálnych vecí a rodiny v roku 1993. Jeho hlavnou činnosťou je aplikovaný sociálny výskum v oblasti sociálnej a rodinnej, trhu práce a zamestnanosti a bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci. Výsledky výskumov slúžia MPSVaR k tvorbe zákonov, programov a stratégií.

58 VLÁDA SR. *Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2009-2012*. [online]. 2009. [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/NAPn%C3%A1silie09-12_SK_.pdf.

59 VLÁDA SR. *Priebežná správa o plnení Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2009 – 2012 a aktualizácia úloh*. [online]. 2011. [cit. 2012-12-03]. Dostupné z: <http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19968>

60 Zákon č. 453/2003 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti. In: *Zákony III/2011*. Žilina: Poradca, s. r. o., 2011. ISSN 1335-6127.

Odbor pre rodovú rovnosť a rovnosť príležitostí MPSVR

Táto inštitúcia každoročne zadáva ako jednu z úloh stanovenú v Národnom akčnom pláne Inštitútu pre výskum práce a rodiny výskumnú úlohu pod názvom Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku. Jej cieľom je na základe vopred vymedzených indikátorov problematiky násilia páchaného na ženách zistiť celkový obraz o stave násilia páchanom na ženách, jeho ročnú prevalenciu, riešenie, prevenciu a efektívnosť procesov a mechanizmov v kompetencii rezortov polície, prokuratúry, súdnictva, Národného centra zdravotníckych informácií a iných kompetentných inštitúcií. Mapuje tiež legislatívne zmeny v oblasti násilia páchaného na ženách a zároveň dopĺňa obraz o rizikách výskytu násilia páchaného na ženách. No nepodáva úplný obraz o násilí páchanom na ženách. Správa sa opiera o evidenčné a štatistické údaje, ktorých informačná hodnota je obmedzená a nezachytáva komplexne rozsah tohto násilia. Ako uvádzajú autori tejto správy, nezachytáva poznatky o násilí páchanom na ženách osobitných skupín žien (rómske, staršie ženy v starostlivosti, ženy z vidieka a cudzinky).⁶¹

Slovenské národné stredisko pre ľudské práva

Táto inštitúcia vznikla v zmysle zákona NR SR č.308/1993 Z.z. o zriadení Slovenského národného strediska pre ľudské práva. Založenie tohto inštitútu na základe Medzinárodnej dohody medzi vládou SR a OSN malo za cieľ implementovať a podporovať moderný systém ochrany ľudských práv na Slovensku. Stredisko pôsobí v rámci EÚ ako špecializovaný národný orgán aj pre rovnaké zaobchádzanie so ženami. Je zo zákona oprávnené poskytovať právnu pomoc obetiam diskriminácie a prípadne ich zastupovať v antidiskriminačných súdnych sporoch. Každoročne spracováva Správu o dodržiavaní ľudských práv, v ktorej analyzuje praktické uplatňovanie antidiskriminačnej legislatívy na Slovensku a navrhuje riešenia na jeho odstránenie, čím zároveň prispieva k riešeniu nulovej tolerancie všetkých foriem násilia a tým aj násilia páchaného na ženách.⁶²

61 MÁTEL, A. *Naše možnosti pomoci ženám – obetiam domáceho násilia: Teoretická časť dizertačnej práce*. [online]. 2009, s. 7. [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.andrejmatel.info/Texty/Charita/Matel_Domace%20nasilie_dizertacna%20praca_minimovka.pdf.

62 SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA. *Postavenie, pôsobnosť a právomoci*. [online]. 2009, s. 7. [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://www.snslp.sk/#menu=101>.

Národná rada Slovenskej republiky

V roku 1999 vznikla pri Výbore NR SR pre ľudské práva a menšiny Parlamentná komisia žien, ktorej úlohou bola oblasť legislatívy v oblasti ľudských práv a menšín. V roku 2006 so snahou o založenie samostatného parlamentného výboru pre ženy začal pri NR SR s agendou rodovej rovnosti pracovať Výbor pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien. Tento výbor nemá špeciálne vytvorenú komisiu pre riešenie otázok násilia na ženách, ale uvedenou problematikou sa na svojich zasadnutiach zaoberá a aktívne pracuje v oblasti boja proti domácemu násiliu.

Vyššie územné celky a obce

Tvorba a plnenie programu sociálneho rozvoja spadá do pôsobnosti VÚC, ktoré boli zriadené zákonom č. 302/2001 Z. z.⁶³ V zmysle zákona č.416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na VÚC v rámci prechodu kompetencií z pôsobnosti orgánov štátnej správy na obce a VÚC do ich kompetencie na úseku sociálnej pomoci patrí aj poskytovanie starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb, útlukoch a domovoch osamelých rodičov, spracovávanie koncepcií sociálnych služieb a množstvo ďalších právomocí. VUC majú rozhodujúcu úlohu pri zriaďovaní a aj financovaní krízových centier, útlukov, domovov pre osamelých rodičov, financovanie mimovládnych organizácií, poskytujúcich ambulantne sociálne, právne a psychologické poradenstvo.⁶⁴

Obec je povinná v zmysle zákona č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení poskytnúť svojmu obyvateľovi nevyhnutnú pomoc v náhlej núdzi, ktorá je spôsobená živelnou pohromou, haváriou alebo inou podobnou udalosťou, najmä zabezpečiť mu prístrešie, stravu alebo inú materiálnu pomoc.⁶⁵

Dieťaťu poskytuje podľa zákony č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele pomoc v naliehavých prípadoch, najmä, ak je ohrozený jeho život, zdravie alebo priaznivý psychický, fyzický a sociálny vývin a pomoc plnoletej fyzickej osobe alebo dieťaťu ohrozenej správaním člena rodiny, členov rodiny alebo správaním iných fyzických osôb.⁶⁶ Riešením v otázke zabezpečenia obete násilia v našich podmienkach by mohol byť aj prístup jednotlivých obcí k možnosti

63 Zákon č 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch). In: *Zákony V/2011*. Žilina: Poradca, s. r. o., 2011. ISSN 1335-6127.

64 Zákon č.416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky. In: *Zákony V/2011*. Žilina: Poradca, s. r. o., 2011. ISSN 1335-6127.

65 Zákon č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. In: *Zákony V/2011*. Žilina: Poradca, s. r. o., 2011. ISSN 1335-6127.

66 Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. Uverejnené 5. februára 2009, čiastka 13, s. 426-473. Bratislava: IURA EDITION, s. r. o. 2005. ISBN 8-58-4113-044806.

prednostného zabezpečenia ubytovania pre ženu, na ktorej je páchané násilie a jej deti novelou Zákona č. 189/1992 Zb. o úprave niektorých pomerov súvisiacich s nájmom bytov a s bytovými náhradami.

3.2 Mimovládne organizácie

Na eliminácii domáceho násillia a pomoci ženám zažívajúcich násillie a ich deťom sa podieľa takzvaný tretí sektor. Ten ale môže pracovať len vtedy, ak ho vláda podporuje vhodnými legislatívnymi opatreniami. V treťom sektore pôsobia mimovládne neziskové organizácie zamerané v oblastiach, ako sú charitatívna a humanitárna činnosť, kultúra a ľudské práva, životné prostredie, vzdelanie a mládež a podobne.

Charakter tretieho sektora a jeho štruktúra je ovplyvnená kultúrami svojich krajín a preto sa líši ich právna úprava. Mimovládne organizácie (ďalej MVO) sú dobrovoľnícke, neziskové, nezávislé, samosprávne formálne združenie ľudí, ktorí majú spoločný cieľ - verejný prospech. „V medzinárodnom práve je pojem mimovládnej organizácie označený ako *nongovernmental organization* – NGO. Tento pojem obsahuje čl. 71 Charty OSN i čl. 25 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a slobôd.“⁶⁷

V slovenskom právnom systéme nie je definovaný pojem mimovládna organizácia, avšak niektoré právne predpisy obsahujú pojmy nezisková právnická osoba, nezárobková organizácia a nezisková organizácia bez definície.

Samostatnými zákonmi sú však v SR upravené Občianske združenia (zákonom č. 83/1990 Zb.), nadácie (zákonom č. 34/2002 Z. z. o nadáciách), neinvestičné fondy (zákonom č. 147/1997 Z. z.) a neziskové organizácie (zákonom č.213/1997 Z. z.). Ich spoločným znakom je poskytovanie všeobecne prospešných služieb.

Medzi najznámejšie a najaktívnejšie v SR patrí napríklad :

- Občianske združenie Aliancia žien Slovenska – poskytuje obetiam domáceho násillia sociálne, právne a psychologické poradenstvo, asistenciu a pomoc.
- Občianske združenie Pomoc obetiam násillia – poskytuje bezplatné psychologické, právne a sociálne poradenstvo a pomoc obetiam a svedkom násilných trestných činov, obetiam stalkingu, obetiam obchodu zo ženami, základné a špecializované sociálne poradenstvo, psychologická podpora, sprievod na úrady, spisovanie

67 MAGUROVÁ, Z. Mimovládne organizácie ako nástroj kontroly štátnej moci. In: *Mohlo by byť inak(!?)*. Vybrané texty. 1. vyd. Bratislava: Aliancia žien Slovenska, 2002, s. 53. ISBN 80-968545-5-0.

návrhov a podaní, dopravných nehôd a katastrof, ako i blízkym a svedkom trestných činov.

- Záujmové združenie žien Fenestra, ktorej činnosť je zameraná výlučne na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách a mnohé iné.

3.3 Sociálna práca

Krízová intervencia a poradenstvo

Ženy, ktoré zažívajú násillie ako obeť týrania často vyhľadávajú pomoc až vo chvíli, keď sa situácia stala neznesiteľnou. Touto pomocou je časovo obmedzená špecializovaná pomoc osobám v čase krízy – krízová intervencia. Podľa Špatenkovej⁶⁸ prichádzajú vtedy do úvahy dve základné formy krízovej intervencie:

- prezenčná forma pomoci, ktorá predstavuje nevyhnutný osobný kontakt takejto ženy s krízovou poradkyňou (poradcom). Podľa miesta, kde sa vykonáva krízová pomoc ide o pobyt obeť v zaistenom útočisku - azylovom dome, ambulantnú formu pomoci - krízové poradne a terénnu formu pomoci - priamo v jej bydlisku.
- dištančná forma pomoci je poskytovaná prostredníctvom telefónnej linky pomoci alebo internetovými službami. Na základe § 52 a § 53 zákona č.448/2008 Z.z. o sociálnych službách sú v slovenskej legislatíve zadefinované sociálne služby s využitím telekomunikačných technológií.

Krízová intervencia musí byť rýchlo dostupná, ľahko dosiahnuteľná a má poskytovať komplexnú starostlivosť. Pomoc musí brať do úvahy aktuálne hroziacu alebo práve prebiehajúcu násillnú fázu, fázu prípravy odchodu ženy od násillníka alebo fázu opustenia násillníka. Každá z týchto fáz je špecifická a intervenčný poradca ich musí rešpektovať a svoj prístup k obeť prispôbiť.⁶⁹

Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien zaväzuje štáty, že budú zakladať a podporovať služby pomoci obeť násillia v rodine, znásillnenia, sexuálnych útokov a iných foriem rodovo podmieneného násillia, vrátane bezpečných ženských domov, špecificky zaškoleného zdravotníckeho personálu, poradenstva. Tiež sa zaviazali, že zabezpečia dostupné služby pre obeť násillia žijúce na vidieku a aj v izolovaných komunitách. V roku 1972 bol v Londýne založený prvý bezpečný ženský dom, ktorý ženám a ich deťom poskytuje ochranu. Dnes pracuje v Európe asi 1500

68 ŠPATENKOVÁ, N. Formy krízové intervencie. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Krízová intervencia pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004, s. 23. ISBN 80-247-0586-9.

69 ŠPATENKOVÁ, N. a Š. CHYTILOVÁ. Násillí. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Krízová intervencia pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004, s.112. ISBN 80-247-0586-9.

týchto domov, no väčšina krajín ich má nedostatok.⁷⁰ Založeniu bezpečných ženských domov bráni množstvo prekážok, najmä však nedostatkom finančnej podpory a politickej vôle štátnych a samosprávnych orgánov. Aj z tohto dôvodu nie je dodnes na Slovensku ani jeden bezpečný ženský dom. Ochrana týraných žien a ich detí sa na Slovensku rieši často nechráneným ubytovaním a to k riešeniu ich problému nestačí. Bezpečný ženský dom im má dočasne nahradiť domov, poskytnúť im komplexnú starostlivosť a bezpečie. Európske štandardy pre poskytovanie podporných služieb určených pre ženy, ktoré zažívajú násilie, boli vypracované európskymi expertmi z vládneho a mimovládneho sektora na konferenciách v Badene (1998, Rakúsko), Kolíne (1999, Nemecko) a Jyväskylä (1999, Fínsko).⁷¹ Definujú minimálnu kapacitu služieb 1 miesto pre rodinu v bezpečnom ženskom dome na 10000 obyvateľov a 1 špecifické poradenské centrum pre ženy zažívajúce násilie v párových vzťahoch na 50000 obyvateľov.

Druhy zariadení sociálnych služieb na Slovensku

Zariadenia, ktoré poskytujú podporné služby týraným ženám a ich deťom musia spĺňať niekoľko kľúčových štandardov:

- pomoc musí byť dostupná pre všetky ženy, ktoré ju potrebujú. Nesmie byť prekážkou jej vek, počet detí alebo bezdetnosť, ekonomická situácia, štátna príslušnosť, národnosť, či etnická príslušnosť, zdravotný stav, miesto trvalého pobytu, náboženské či politické presvedčenie, ani iné faktory,
- základným cieľom pomoci má byť bezpečnosť žien a ich detí,
- okrem vysokých nárokov na teoretické znalosti a prax pomáhajúcich profesií je jednou zo základných podmienok pomoci prístup, ktorý vychádza zo špecifických potrieb žien zažívajúcich násilie a nevedie k sekundárnej viktimizácii.

Druhy zariadení sociálnych služieb v SR definuje §12 zákona o sociálnych službách⁷². Podľa § 27 uvedeného zákona na zabezpečenie nevyhnutných podmienok pre uspokojovanie základných životných potrieb pre fyzickú osobu, teda aj pre ženy zažívajúce násilie v párových vzťahoch sú sociálne služby v týchto zariadeniach:

70 KARLOVSKÁ, D. a N. KROKAVCOVÁ, S. KRÁLOVÁ. Bezpečný ženský dom ako nástroj uplatňovania ľudských práv žien a detí. [online]. Košice: Fenestra, 2009. [cit. 2012-07-20]. ISBN 978-80-969884-2-6. Dostupné z: http://www.fenestra.sk/download/Bezpecny_zensky_dom.pdf.

71 DEREVJANÍKOVÁ Š. a kolektív. *Monitorovacia správa k východiskovej situácii v oblasti poskytovania pomoci a ochrany ženám zažívajúcim násilie v párových vzťahoch v meste Košice*. [online]. Košice: Vienala, 2008, s. 8. [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://www.fenestra.sk/download/Monitorovacia_sprava.pdf.

72 Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. Uverejnené 30. októbra 2008, čiastka 165, s. 3844-3897. Dostupné z: http://www.upsvar-zv.sk/zakony/448_2008.pdf

- útulok je dočasné ubytovanie so sociálnym poradenstvom s poskytnutím nevyhnutných podmienok na uspokojenie základných životných potrieb,
- zariadenie núdzového bývania poskytuje sociálnu službu: fyzickej osobe, na ktorej je páchané násilie, fyzickej osobe, ktorá je obeťou obchodovania s ľuďmi, osamelej tehotnej žene a rodičovi alebo rodičom s deťmi a tiež fyzickej osobe, ktorá dovŕšila dôchodkový vek alebo ktorá je odkázaná na pomoc inej osoby. V zariadení núdzového bývania sa poskytuje dočasné, sociálne a právne poradenstvo. V prípade potreby chrániť život a zdravie osoby, zabezpečuje sa v zariadení núdzového bývania utajenie miesta jej ubytovania a jej anonymita.

Cirkev v boji proti domácemu násiliu na Slovensku

V rámci kampane Piata žena na Slovensku v roku 2007 požiadalo MPSVR predstavitel'ov cirkví na Slovensku o spoluprácu v boji proti domácemu násiliu, o neustále vzbudzovanie záujmu o túto problematiku v širokej verejnosti pri svojej činnosti. Predseda Konferencie biskupov na Slovensku, arcibiskup prešovský a Slovenska a generálny biskup Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania na Slovensku zaslali okamžite na MPSVR odpoveď, v ktorej uviedli svoju otvorenosť orgánom a organizáciám v boji proti tomuto problému, ktorý vnímajú ako celosvetový a páľčivý problém.

Keďže cirkev je často tým prvým, kto má k rodinám najbližšie, ubezpečili o neustálej pozornosti a duchovnej pomoci pri svojej duchovno-pastoračnej činnosti.⁷³ V charitnej činnosti sa môžu cirkvi a náboženské spoločnosti aktívne zapojiť do boja proti domácemu násiliu v zmysle činnosti, ktorá je upravená zákonom č. 308/1991 Z. z. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností. Podľa tohto zákona môžu „zriaďovať a prevádzkovať vlastné zdravotnícke zariadenia a zariadenia sociálnych služieb a zúčastňovať sa na poskytovaní týchto služieb aj v štátnych zariadeniach v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi“ (§ 6 ods. k).⁷⁴

V tejto súvislosti treba rozlišovať kresťanské a cirkevné organizácie. Pod cirkevnými sa rozumejú tie, ktoré sú priamo zriadené štátom registrovanou cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou (napr. Slovenská katolícka charita, Katolícka jednota Slovenska, Evanjelická diakonia atď.). Reprezentatívny výskum násillia páchaného na ženách z roku 2008 poukázal, že pomoc u cirkevného predstavitel'a hľadalo 10,9%

73 ZASTAVME NÁSILIE. *O kampani Zastavme domáce násillie páchané na ženách: Európsky rozmer kampane.* [online]. 2008. [cit. 2012-07-15]. Dostupné z: http://www.zastavmenasilie.sk/?o_kampani.

74 Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. Uverejnené 4. júla 1991, čiastka 57, s. 1338-1341. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/sk/predpisy/308-1991-zb.p-1222.pdf>

žien zažívajúcich násilie u svojho partnera a 16 % žien u svojho bývalého partnera. Predošlý výskum v roku 2002 zistil, že ženy, zažívajúce násilie hľadali menej často pomoc u cirkevných predstaviteľov - iba 6,9%. Tento výskum však potvrdil, že cirkev a rodina v 17% presvedčajú týrané ženy, aby rodina zostala spolu.

3.4 Laická pomoc

Špecifickým znakom domáceho násillia a násillia páchaného na ženách je jeho vysoká latencia. Obete si často svoje problémy nechávajú pre seba a násillie neohlasujú, lebo majú pocit hanby, pocit, že musia udržať rodinu, lebo nedôverujú polícii, súdom, sociálnym službám a podobne. Dôvody sú individuálne. Len málokto sa sám dokáže dostať z traumy, ktorú mu spôsobilo násillie.

Práve v prípade včasného odhaľovania, ale aj urovnávania konfliktov vyzýva na zapojenosť a podporu obetí násillia rodinnými príslušníkmi Odporúčanie RE č. R (85) 4 o násillí v rodine z roku 1985. Je dôležitá podpora a pomoc rodinných príslušníkov, priateľov obete násillia a laickú pomoc. So svojim problémom sa obete týrania najčastejšie zverujú svojim najbližším – rodine a známym a svoju už takmer neúnosnú situáciu a situáciu svojich detí začnú riešiť práve na ich podnet a s ich pomocou. *„Rodina by mala fungovať ako miesto bezvýhradného bezpečia a podpory, kde môže obeť prejsť všetkými prirodzenými fázami vyrovnávania sa s prežitou traumou.“*⁷⁵

Dokazovanie v prípadoch násillia je veľmi zložitú a násillníci sa priznávajú len výnimočne, pretože násillie sa odohráva za zatvorenými dverami. Práve tu by mala nastupovať občianska spoluzodpovednosť. Pri dokazovaní trestného činu týrania, najmä pri dokazovaní psychického týrania často pomôže práve výpoveď svedkov.

Trestný poriadok uvádza, že každý má vypovedať ako svedok, ak sú mu okolnosti skutku známe. § 340 Trestného zákona ustanovuje ako trestný čin neoznámenie trestného činu. Podmienkou trestnosti je, že sa osoba dozvedela hodnoverným spôsobom, že bol spáchaný zločin, kde zákonom stanovená horná hranica trestu odňatia slobody je najmenej 10 rokov. Za úvahu stojí možnosť rozšíriť tento trestný čin aj na neoznámenie trestných činov z oblasti domáceho násillia, nakoľko napríklad § 208 Trestného zákona má hornú hranicu trestu odňatia slobody

75 ČÍRTKOVÁ, L. Laická pomoc obetem. In: ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obetem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, Publishing, a. s., 2007, s. 129. ISBN 80-247-2014-0.

iba 8 rokov, § 360 nebezpečné vyhrážanie iba jeden rok a podobne. Obdobne, ak pôjde o priestupok, ustanoviť sankciu a samostatný priestupok neoznámenie takéhoto konania. Ak sa má totiž násilie účelne eliminovať, musí ísť najmä o zvýšenie právneho povedomia v spoločnosti a o zmobilizovanie zodpovednosti každého občana.

PRAKTICKÁ ČASŤ

4 VÝSKUM

Predchádzajúca časť práce charakterizuje domáce násilie a násilie páchané na ženách, medzinárodné a národné dokumenty a právne prostriedky boja proti násiliu na ženách v SR. Popisuje, ako sa Slovenská republika zapojila do ochrany a pomoci obetiam tohto druhu násillia, čomu predchádzalo doteraz aj niekoľko výskumov a správ o násillí páchanom na ženách na Slovensku.

4.1 Vymedzenie cieľov výskumu

Úvod práce uvádza, že jej cieľom je skúmať jestvujúce formy domáceho násillia so zameraním na ženy, právnu úpravu pomoci týmto obetiam násillia a právnu úpravu prevencie domáceho násillia a násillia páchaného na ženách v podmienkach Slovenskej republiky.

V súlade s cieľom práce je hlavným cieľom výskumu zistiť, aký je stav úrovne ochrany žien zažívajúcich násillie na Slovensku.

Táto problematika bude skúmaná prostredníctvom analýzy verejne dostupných dokumentov, výstupov z doterajších výskumov o násillí páchanom na ženách na Slovensku a z informácií z inštitúcií, ktoré sa touto problematikou na Slovensku zaoberajú.

K stavu úrovne ochrany boja proti násilliu páchanom na ženách na Slovensku sa bude vo výskume prostredníctvom čiastkových cieľoch zisťovať:

1. počet registrovaných prípadov násillia páchaného na ženách v porovnaní s počtom prípadov násillia páchaného na mužoch,
2. výskyt druhov trestných činov násillia páchaného na ženách,
3. špecifické formy násillia páchaného na ženách,
4. výskyt vyšetrení žien s indikátormi násillia v zdravotných ambulanciách,
5. využívanie inštitútu vykázania násillníka z obydllia od prijatia §27a Zákona o PZ,
6. výskyt rodovo podmieneného násillie zo strany policajtov,

7. kompetencie k činnosti inštitúcií v prípade ochrany a pomoci ženám zažívajúcim násilie,
8. spoluprácu inštitúcií pri riešení ochrany a pomoci ženám, na ktorých je páchané násilie,
9. formy konkrétnej ochrany a pomoci ženám zažívajúcim násilie zo strany inštitúcií,
10. vedomosti, či odborné vzdelanie k problematike násilia páchaného na ženách poverených pracovníkov inštitúcií,
11. evidencia prípadov domáceho násilia v inštitúciách,
12. finančné zabezpečenie inštitúcií na ochranu a pomoc obetiam zažívajúcim násilie.

4.2 Časový harmonogram výskumu

Výskum bol realizovaný v nasledovných fázach:

1. Príprava výskumu (2. štvrťrok 2012).
2. Výber metód výskumu (2. štvrťrok 2012).
3. Formulácia otázok k zberu údajov o násilí páchanom na ženách na Slovensku z verejne dostupných zdrojov k stavu úrovne ochrany boja proti násiliu na ženách v inštitúciách (2. štvrťrok 2012).
4. Zber oficiálnych verejne dostupných dokumentov, správ, výskumov a monitoringov v oblasti násilia páchaného na ženách v podmienkach Slovenskej republiky (2. štvrťrok 2012).
5. Priebežná analýza údajov z verejne dostupných dokumentov (3. štvrťrok 2012).
6. Formulácia žiadostí na uskutočnenie riadeného rozhovoru pre vybrané inštitúcie, ktoré sa zaoberajú problematikou násilia páchaného na ženách na Slovensku (3. štvrťrok 2012).
7. Oslovenie vybraných inštitúcií telefonicky a mailom (3. štvrťrok 2012).
8. Riadené rozhovory so zástupcami oslovených inštitúcií (4. štvrťrok 2012).
9. Doplnenie informácií aj z internetových stránok oslovených inštitúcií (4. štvrťrok 2012).
10. Spracovanie informácií z riadeného rozhovoru v jednotlivých oslovených inštitúciách (1. štvrťrok 2013).
11. Spracovanie záverov výskumu (1. štvrťrok 2013).
12. Spracovanie odporúčaní (1. štvrťrok 2013).

4.3 Metódy výskumu

Pre splnenie cieľa tejto časti práce bude použitý kvalitatívny výskum. Tento typ výskumu neponúka informácie o veľkom počte respondentov, ako pri kvantitatívnom výskume, ale získa sa ním podrobný popis a pohľad na problematiku násilia páchaného na ženách a implementáciu medzinárodných a národných záväzkov v SR. Indikátory podľa sústavy národných indikátorov násilia páchaného na ženách sú delené aj ako kvantitatívne a kvalitatívne ukazovatele. Výskum sa zameria na kvalitatívny ukazovateľ ochrany obetí - úroveň služieb pomoci ženám, na ktorých je páchané násilie. Najvhodnejšie použité metódy vzhľadom k cieľu výskumu sú:

1. Metóda zberu a analýzy dát

Zber a analýza dokumentov a publikovaných materiálov k problematike násilia páchaného na ženách na Slovensku. K tomu budú využité verejne dostupné úradné dokumenty z internetových stránok inštitúcií v SR, tiež výročné správy organizácií a výsledky reprezentatívnych výskumov násilia páchaného na ženách na Slovensku.

2. Metóda riadeného rozhovoru

Riadený rozhovor s poverenými pracovníkmi vo vybraných organizáciách územnej oblasti Bratislavskom samosprávnom kraji (ďalej BSK), ktorá má na svojom území zastúpené všetky druhy inštitúcií zameraných na elimináciu násilia na ženách. Informáciami z rozhovorov sa budú dopĺňať a overovať poznatky o eliminácii násilia páchaného na ženách získané z verejne dostupných dokumentov.

4.4 Výskumná vzorka

Pre zber a analýzu údajov budú využité verejne dostupné dokumenty a údaje z internetových stránok inštitúcií, ktoré sa zaoberajú otázkou eliminácie násilia páchaného na ženách. Podklady budú vychádzať z:

- BRATISLAVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ. Regionálny akčný plán Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2011 – 2013. [online]. [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: <http://www.region-bsk.sk/SCRIPT/ViewFile.aspx?docid=10037468>.
- VLÁDA SR. *Priebežná správa o plnení NAP na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2009 - 2012 a aktualizácia úloh*. [online]. 2012.

[cit.2012-09-15]. Dostupné z: www.rokovanie.sk/File.aspx/Index/Mater-Dokum-134871.

- BRIŠKA, R. Rodovo-podmienené násilie – kriminologické aspekty. In: Akadémia Policajného zboru. *Policajná teória a prax*. Ročník XVI. 2/2008. s. 62-63. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008. ISSN 1335-1370

a z výskumných úloh Inštitútu pre výskum práce a rodiny gestorky, koordinátorky a autorky Barbory Holubovej, výskumníčky Inštitútu pre výskum práce a rodiny v Bratislave pod názvom:

- HOLUBOVÁ, B. *Monitoring organizácii poskytujúcich pomoc obetiam domáceho násillia*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2006. [cit.2012-07-01]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2006/Holubova/Monitoring_organizacii.pdf
- HOLUBOVÁ, B. *Správa o násillí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2009*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2010. [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2010/Holubova/Sprava_nasilie.pdf.
- HOLUBOVÁ, B. *Správa o násillí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2010*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2011. [cit.2012-07-01]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasilli-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2010/>
- HOLUBOVÁ, B. *Správa o násillí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2011*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2012. [cit.2012-08-13]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasilli-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2011/>.

Pre riadený rozhovor boli vybrané inštitúcie v regióne Bratislavského samosprávneho kraja, ktoré sa otázkou násillia páchaného na ženách zaoberajú:

1. Radu vlády SR pre prevenciu kriminality – ktorá má poradnú, iniciačnú, koordinačnú a odbornú funkciu v oblasti prevencie kriminality na Slovensku,
2. MVO Aliancia žien Slovenska - organizácia, ktorá ponúka právnu, psychologickú a sociálnu pomoc obetiam DN. Jej činnosť spočíva aj vo vzdelávaní pracovníkov pomáhajúcich profesií, publikačnej činnosti a v legislatívnom lobbingu.

3. Úrad BSK (Pracovnú skupinu pre prevenciu a elimináciu násilia na ženách). Bratislavský samosprávny kraj má zastúpenie všetkých dôležitých inštitúcií, poskytujúcich ochranu a pomoc ženám zažívajúcim násilie vo svojom regióne,
4. Odbor sociálnych vecí a rodiny (v meste Pezinok a jeho detašované stredisko Senec, Malacky - ďalej Úrad PSVaR) - jedna z prvých inštitúcií, v ktorej pracovníci dochádzajú do priameho styku s obeťou domáceho násilia.

4.5 Prezentácia výsledkov výskumu

V tejto časti práce budú uvedené výsledky výskumu, spracované na základe analýzy oficiálnych dokumentov z verejne dostupných zdrojov a z informácií o riešení problematiky násilia páchaného na ženách, získané v riadenom rozhovore vo vybraných inštitúciách, zaoberajúcich sa otázkou násilia páchaného na ženách.

Pri analýze oficiálnych dokumentov bol zisťovaný registrovaný stav násilia páchaného na ženách na Slovensku. Oblasť záujmu spočívala v registrovaných prípadoch násilia páchaného na ženách, ale aj na mužoch, druhoch trestných činov páchaných na ženách, páchatelov násilia na ženách, indikátorov násilia páchaného na ženách registrované v jednotlivých druhoch ambulancií, využívanie možnosti vykázať násilníka z obydli a tiež trestná činnosť násilia páchaného na ženách zo strany policajtov, ktorí majú byť ochrancami zákona.

Násilie páchané na ženách vo všetkých formách je stále veľkým celospoločenským problémom s vysokou latentnosťou, jeho registrované údaje sú len špičkou ľadovca. Preto bol metódou riadeného rozhovoru zisťovaný súčasný stav zabezpečenia boja proti násiliu páchanému na ženách vo vybraných inštitúciách.

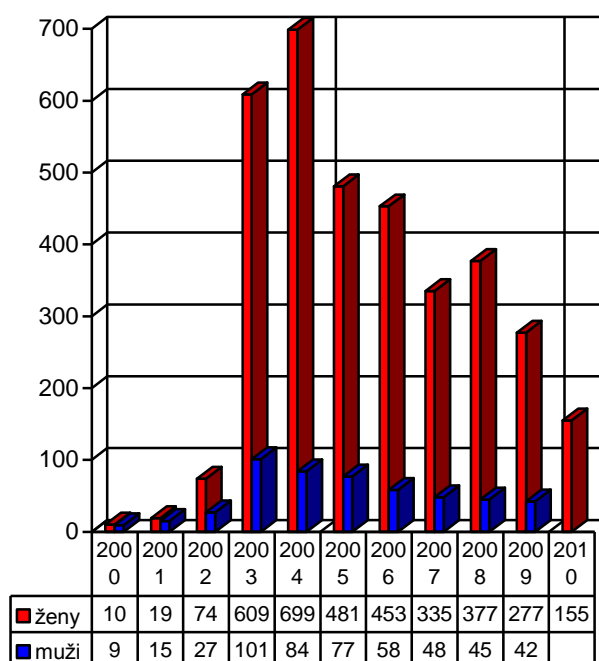
Riadený rozhovor mal stanovenú štruktúru so šiestimi vopred pripravenými otázkami. Ich záujmom bol zistiť stav nastavenia implementácie záväzkov Slovenskej republiky v boji proti násiliu páchanému na ženách vo vybraných inštitúciách zaoberajúcich sa ochranou a pomocou ženách, na ktorých je páchané násilie. Podstatou tohto boja v inštitúciách je mať spracované strategické dokumenty, prípadne iné materiály, ktoré pomáhajú pri riešení problematiky násilia na ženách. Poskytované služby týmto ženám a ich dostupnosť pre ne je jedným zo záväzkov. Tiež je dôležité mať zaistený spôsob vyhodnocovania služieb a s tým spojenú agendu, zabezpečenie odborným personálom a dostatočné finančné zabezpečenie eliminácie násilia páchaného na ženách. Vyhodnotenie odpovedí na otázky sú doplnené informáciami zistenými analýzou dokumentov.

Pomocou uvedených metód výskumu boli zistené nasledovné relevantné informácie:

1. Počet registrovaných prípadov násillia páchaného na ženách v porovnaní s počtom prípadov násillia páchaného na mužoch

Opakované fyzické a psychické násillie zažilo 8,6 % žien a 5,2 % mužov. O roku 2009 dochádza postupne k zníženiu tohto násillia, čo možno pripísať tomu, že na zhoršenú ekonomickú situáciu v rodinách a tiež na nezamestnanosť sa partneri postupne adaptovali. Výskumy hovoria o výrazne vyššom percente týraných žien (95%), ako týraných mužov (5%), čo dokazuje aj nasledujúci graf porovnania násillia páchaného na ženách a násillia páchaného na mužoch za roky 2000 až 2010 v SR.

Graf č. 1 Vývoj pomeru násillia na ženách a na mužoch na Slovensku v období rokov 2000 až 2010

Zdroj: P PZ. In: Holubová, B. *Správa o násillí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2010*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2011. [cit.2012-07-01]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasilli-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2010/> + vlastné prepočty.

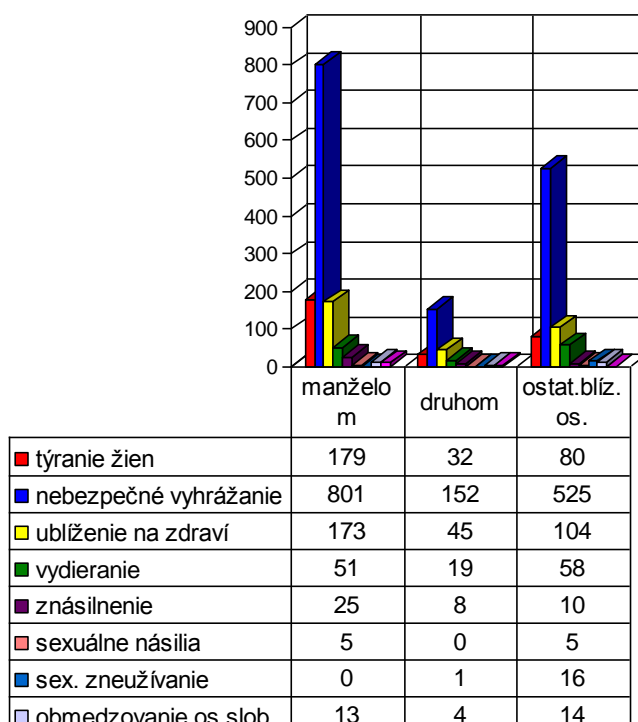
Z tohto je možné usúdiť, že muži neriešia svoj problém na verejnosti najmä z pocitu hanby, poníženia a podobne. Súvisí to tiež s rodovo-podmiernenou výchovou v rodine, aj v škole, na pracovisku. Všade doteraz platí, že chlap je ten silnejší, je žiteľom rodiny, žena je len opatrovatelkou detí, kuchárkou a upratovačkou. Dodnes tento pohľad na mužov, ktorí sú silní a už vôbec neplačú, bráni obeťam násillia –

mužom verejne priznať, že aj oni sú slabí a že ich vzájomný vzťah s partnerom nie je rovnocenný.

2. Výskyt druhov trestných činov násilia páchaného na ženách

Výskumy násilia páchaného na ženách za roky 2009 až 2010 na Slovensku potvrdili násilie páchané na ženách vo trestných činoch násilia – týranie blízkej a zverenej osoby, nebezpečné vyhrážanie, ublíženie na zdraví, vydieranie, znásilnenie, sexuálne násilie, sexuálne zneužitie a obmedzovanie osobnej slobody. Registrované trestné činy násilia na ženách na Slovensku a pomer násilníkov pri jednotlivých druhoch násilia na ženách, uvedené v grafe č. 2 potvrdzujú, že násilia na ženách sa najčastejšie dopúšťajú manželia (súčasní alebo bývalí).

Graf č. 2 Druhy trestných činov násilia páchaného na ženách v SR a podiel násilia zo strany manžela, druhu a ostatných blízkych osôb za obdobie rokov 2009 až 2010.

Zdroj: HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2009*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2010. [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2010/Holubova/Sprava_nasilie.pdf
 HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2010*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2011. [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2010/> + vlastné prepočty.

V roku 2009 bolo celkovo zaregistrovaných spolu 1109 prípadov všetkých trestných činov násillia páchaného na ženách a 1227 prípadov v roku 2010. Z toho bolo za obdobie rokov 2009 a 2010 zavraždených 16 žien (manželom 11 žien).

Pri trestnom čine týrania blízkej a zverenej osoby je počet 291 prípadov v porovnaní s nebezpečným vyhrážením (1478 prípadov) a ublížením na zdraví (322 prípadov) veľmi nízky. Už samotný celkový počet 3226 všetkých registrovaných prípadov dokazuje vysokú latentnosť násillia na ženách. Políciu stále kontaktuje len 25% obetí.

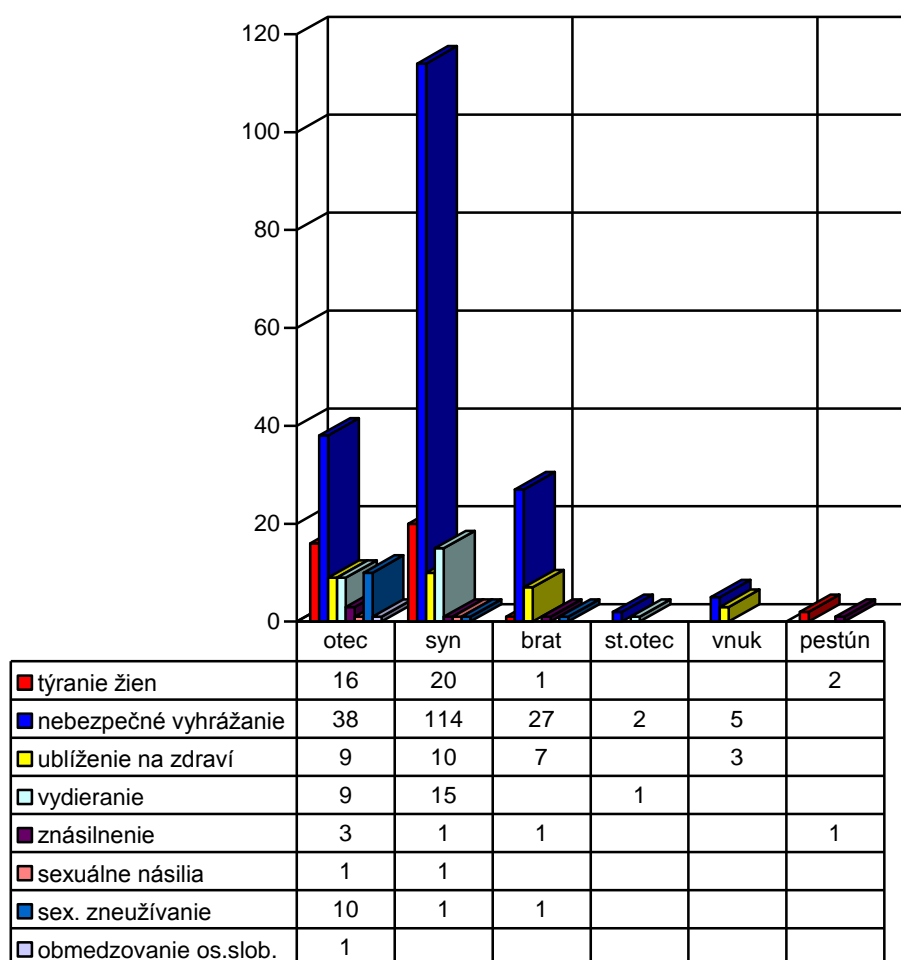
Nárast trestných činov nebezpečného vyhrážania a pokles trestných činov týrania blízkej a zverenej osoby v týchto rokoch potvrdzuje, že tieto trestné činy sú často prekvalifikované na iné skutkové podstaty. Potvrdzuje to aj Správa o násillí páchanom na ženách za rok 2010, ktorá informuje o výskyte prípadov, kedy polícia odporúča žene, aby podala radšej podnet na trestný čin nebezpečné vyhrážanie (ak si to premyslí, podnet bude môcť vziať späť), než na týranie blízkej a zverenej osoby (podnet nebude môcť vziať späť a násillníkovi hrozí v prípade odsúdenia vyšší trest odňatia slobody až na 7-15 rokov, kým pri vyhrážení 6 mesiacov až 3 roky).

Ďalším dôvodom môže byť aj to, že stále je veľa žien, ktoré nechcú riešiť a nevidia stále dôvod na radikálne riešenie svojej situácie prostredníctvom iných. Stále dúfajú, že situácia vo zväzku sa už upokojí (keď prestane piť, keď dostane prácu, keď...). Tiež môže byť dôvodom jej samotné okolie, ktoré viní za násillie práve ju a požiadať niekoho iného o pomoc proste neexistuje pre meno rodiny, postavenie partnera a podobne.

Dôvodom pre prekvalifikovanie môže byť tiež následná nedostatočná sociálno-ekonomická ochrana ženy a jej detí a ešte stále slabá osveta možností a riešenia tohto problému.

Ostatné blízke osoby sa v období rokov 2009 až 2010 podieľali na násillí na ženách v 812 prípadoch. Medzi ostatné blízke osoby patrí otec, syn, brat, starý otec, vnuk, pestún. Aký podiel na násillí na ženách predstavuje násillie zo strany blízkyh osôb podľa správ o násillí páchanom na ženách na Slovensku, znázorňuje nasledujúci graf.

Graf č. 3 Trestné činy násilia na ženách blízkymi osobami v roku 2009

Zdroj: HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2009*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2010. [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2010/Holubova/Sprava_nasilie.pdf.
 HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2010*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2011. [cit.2012-07-01]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2010/> + vlastné prepočty.

Na Slovensku sa teda vyskytujú všetky formy násilia páchaného na ženách. Najvýraznejší druh násilia na ženách je registrovaný pod trestným činom nebezpečného vyhrážania alebo ublíženia na zdraví. Pokles trestných činov týrania blízkej a zverenej osoby výrazne klesol na úkor trestných činov nebezpečného vyhrážania a ublíženia na zdraví, predpokladá, že ženy neoznámia svoj problém ako týranie z dôvodu prísnejších sankcií pre páchatel'a. Páchatel'om týchto trestných činov je v najväčšej miere manžel alebo druh. Na násilí na ženách sa vo veľkej miere podieľajú aj ostatné blízke osoby.

3. Špecifické formy násilia páchaného na ženách

Osobitné druhy násilia páchaného na ženách na Slovensku uvádza Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2011 ako násilie na rómskych ženách, nedobrovoľné sterilizácie, mrzačenie ženských pohlavných orgánov, obchodovanie so ženami a prostitúcia a sexuálne obťažovanie a mobbing na pracovisku stalking.

Násilie páchané na rómskych ženách a nedobrovoľná sterilizácia má korene v chudobe týchto žien, ktorá ich robí extrémne závislými na mužskom partnerovi a komunite. Až 70 % týchto žien však nechce akceptovať násilné správanie, 24 % by toto správanie vedelo ospravedlniť a len 4 % rómskych žien toto správanie považuje za normálne. Obchodovanie so ženami v rómskej komunite za účelom sexuálneho vykorisťovania je súčasťou násilia na ženách, ktorým chýba dostupnosť informácií a prevencia.

Nedobrovoľná sterilizácia u rómskych žien na Slovensku sa dostala v roku 2001 do pozornosti Európskeho súdu pre ľudské práva v Štrasburgu, ktorý konštatoval porušenie práva na ochranu pred neľudským zaobchádzaním a ponižujúcim zaobchádzaním v piatich prípadoch, avšak ako uvádza správa o násilí za rok 2011, súd nepotvrdil závažné obvinenia o organizovanej politike sterilizácií rómskych žien na Slovensku.

Ďalším druhom násilia je sexuálne obťažovanie a mobbing na pracovisku. Aj v tejto oblasti bolo na Slovensku zabezpečené riešenie uvedeného druhu násilia v antidiskriminačnom zákone. Podľa Monitoringu organizácií poskytujúcich pomoc obetiam domáceho násilia z roku 2006 malo priamu skúsenosť s prejavom sexuálneho obťažovania 36 % populácie, z toho 46 % žien a 28,2 % mužov. Preukázalo sa, že na Slovensku sa pomerne vysoko toleruje verbálne prejavovanie sexuálneho obťažovania na pracovisku. S mobbingom sa priamo alebo aspoň jedenkrát stretlo 82,8 % populácie. Pracujúcich žien, ktoré sa stretli s mobbingom bolo v 69,6% a pracujúcich mužov 65,3 %. Ženy na Slovensku sú menej tolerantné k prejavom sexuálneho obťažovania na pracovisku. Na Slovensku zákaz sexuálneho obťažovania rieši takzvaný antidiskriminačný zákon.

Mrzačenie ženských pohlavných orgánov na Slovensku možno postihovať podľa trestného zákona ako ujma na zdraví, ublíženie na zdraví. Podľa správy o násilí páchanom na ženách za rok 2011 bol doteraz na Slovensku zaregistrovaný jeden prípad.

Obchodovanie so ženami najmä za účelom sexuálneho vykorisťovania v Európe tvorí až 76 % obetí zo všetkých obchodovaní s ľuďmi, dievčatá tvoria 11 % týchto obetí. Na Slovensku je tejto problematike venovaná značná pozornosť v rámci organizovanej kriminality. Stratégia a teda otázka riešenia problematiky obchodovania s ľuďmi je zapracovaná do akčných plánov, je ustanovený národný koordinátor – štátny tajomník Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, informačné stredisko a tiež celonárodná linka pomoci pre obeť tohto druhu násilia. Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi od roku 2008 do roku 2011 registroval 99 osôb, žien 59, mužov 37 a 3 deti. Ženy sú zneužívané na sexuálne vykorisťovanie – 11 žien, muži na nútenú prácu – 7 mužov. Vyskytli sa aj dva prípady núteného sobáša.

Prostitúcia súvisí s obchodovaním s ľuďmi a vymedzuje ju Trestný zákon v § 132 (za odmenu). Je však na Slovensku legálna a iba trestný čin kupliarstva je právne postihnuteľný. Za trestný čin kupliarstva na Slovensku v roku 2009 bolo zaistených 5 žien a 24 mužov, v roku 2010 8 žien a 5 mužov a v roku 2011 6 žien a 7 mužov.

Stalking bol aj na Slovensku v roku 2011 zaradený do Trestného zákona k trestným činom proti iným právam a slobodám. Za necelý rok 2012 bolo políciou registrovaných 105 prípadov, z nich odsúdených bolo 62 stalkerov. Obete prenasledovania zatiaľ nedostatočne bojujú proti tomuto druhu násilia, ktorý sa výrazne objavil až pri rozšírení mobilných telefónov a internetu. Často je stalking považovaný za údajný prejav lásky a obdivu a spočiatku majú pre stalkerov aj pochopenie. Až začne však toto prenasledovanie zachádzať do priameho fyzického a psychického nebezpečenstva, potom sa obeť začne obracať s problémom na políciu.

4. Výskyt vyšetrení žien s indikátormi násilia v zdravotných ambulanciách.

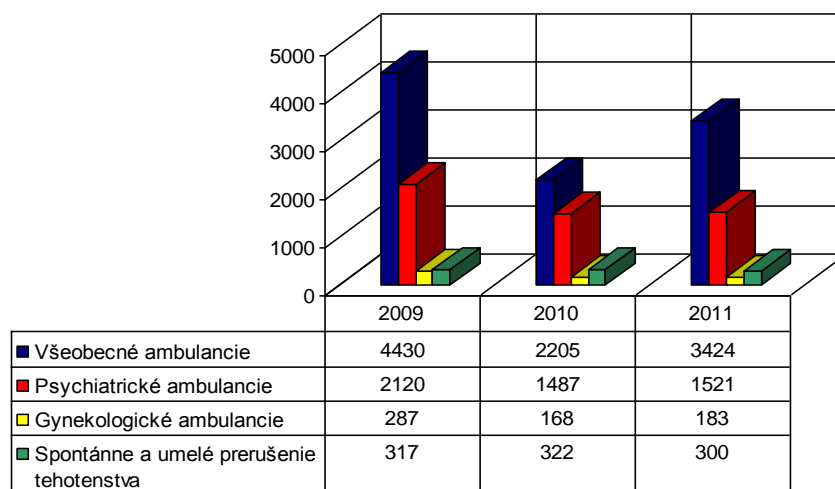
Na Slovensku sa podľa doterajších výskumov potvrdil výskyt všetkých foriem domáceho násilia a násilia páchaného na ženách. Dokazuje to Inštitút pre výskum práce a rodiny v Bratislave, ktorý spracoval za rok 2009 po prvýkrát údaje o vyšetrených ženách s podozrením na násilie evidované v zdravotníctve. Vychádzalo z podkladov Národného centra zdravotníckych informácií.

Ako uvádza Priebežná správa o plnení NAP na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách na roky 2009-2012 MZ SR vypracovalo v spolupráci s Národným centrom zdravotníckych informácií Odborné usmernenie o postupe zdravotníckych pracovníkov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti žene ohrozenej násilím. Toto usmernenie je vo forme internej normy ÚPSVaR č. IN-071/2010 Usmernenie a odporúčaný postup č. 6 – 4/2010. Následne v roku 2011 vydalo aj

Odborné usmernenie o postupe zdravotníckych pracovníkov pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti geriatrickým chorým ohrozeným domácim násilím a Odborné usmernenie o postupe poskytovateľa zdravotnej starostlivosti pri podozrení CAN u dieťaťa.

Výskyt registrovaných vyšetrení žien s indikátormi násilia v jednotlivých druhoch ambulancií na Slovensku za obdobie rokov 2009 až 2011 porovnáva graf č. 4.

Graf č. 4 Celkový počet žien vyšetrených v ambulanciách na Slovensku v rokoch 2009 až 2011 s podozrením na ohrozenie násilím

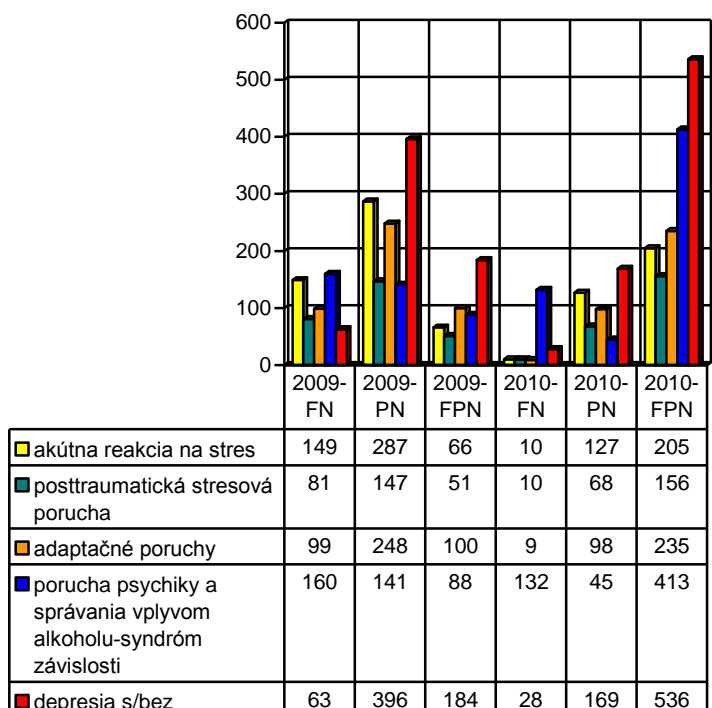
Zdroj: HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2010*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2011. [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2010/> + vlastné prepočty

Najvýraznejší výskyt násilia sa prejavil v roku 2009 vo všeobecných ambulanciách, gynekologických a psychologických ambulanciách s indikátormi fyzického, psychického násilia a násilia fyzického aj psychického zároveň. Ženy skôr, ako začnú bojovať s ukončením násilia, vyhľadávajú pomoc u lekára. Najťažšie prežívajúcou formou násilia je podľa žien zažívajúcich násilie psychické násilie, ktoré sprevádza takmer všetky prípady domáceho násilia. Podľa počtu registrovaných vyšetrení žien s indikátormi fyzického, psychického alebo kombinovaného násilia boli najvyhľadávanejším typom ambulancie všeobecného lekára. Tiež bolo registrovaných ročne asi 2 % potratov s podozrením na násilie (v r. 2009 bolo celkovo 17935 potratov, z toho 317 prípadov s podozrením na násilie, v r. 2010 – celkovo 17218 potratov, z toho 322 prípadov s podozrením na násilie a v r. 2011 bolo celkovo 16872 potratov, z toho 300 prípadov s podozrením na násilie). Všeobecné ambulancie boli

jednoznačne najvyhľadávanejším typom zdravotníckeho zariadenia, kde ženy vyhľadávajú pomoc.

Počet registrovaných prípadov s podozrením na fyzické násilie (FN), psychické násilie (PN) a fyzické aj psychické násilie (FPN) na ženách v psychiatrických ambulanciách za roky 2009 a 2010 na Slovensku uvádza nasledujúci graf.

Graf č. 5 Počty zaznamenaných prípadov násilia v psychiatrických ambulanciách

Zdroj: BSK. *Regionálny akčný plán Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2011 – 2013*. [online]. [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: www.region-bsk.sk/SCRIPT/ViewFile.aspx?docid=10037468.

HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2009*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2010. [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2010/Holubova/Sprava_nasilie.pdf.

HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2010*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2011. [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2010/> + vlastné prepočty.

Tieto údaje napovedajú, že následky psychického násilia majú rôzne formy, priebeh, ale aj následky na zdraví ženy, na ktorej je páchané násilie.

Následky sa prejavujú vo forme akútnej reakcie na stres v 844 prípadoch, posttraumatickej stresovej poruchy v 513 prípadoch, adaptačnej poruche v 789 prípadoch, syndrómu závislosti, teda poruchy psychiky a správania vplyvom alkoholu

v 979 prípadoch. Najzávažnejšou formou je depresia s alebo bez suicidálnych tendencií (až v 1376 prípadoch). Myšlienky suicidálneho pacienta sa sústreďujú na uskutočnenie samovraždy, ktorú považujú za východisko zo svojej situácie. Tieto čísla však stále nevytvádzajú o skutočnom počte žien, na ktorých je páchané násilie.

Najvýraznejší registrovaný výskyt ošetrovanie žien s indikátormi násilia v roku 2009 vo všetkých typoch ambulancií bol takmer o polovicu vyšší ako ďalších rokoch. Možno predpokladať, že práve v tomto období sa partneri v súvislosti s dôsledkami ekonomickej krízy na Slovensku dostali do existenčných problémov. Napríklad aj z dôvodu nezamestnanosti, nedostatočného finančného zabezpečenia, nemožnosti splácať úvery, krachu drobného podnikania, ktoré skúsili a zadlžili rodinu a podobne, čo vyvolalo stres na oboch stranách partnerského zväzku. Postupom času sa však s touto situáciou vedľa viac vyrovnávajú, sú skôr pripravení na dôsledky krízy a tak sa postupne obaja na takúto situáciu adaptovali.

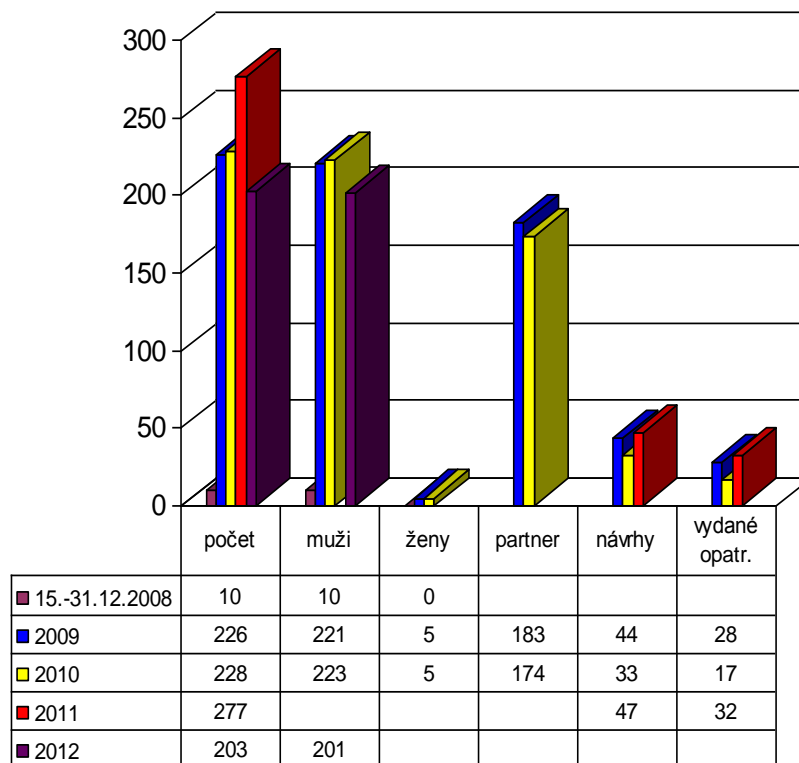
S násilím na ženách súvisí aj počet registrovaných potratov s podozrením na násilie, ktoré tvorí ročne priemerne 2% z celkového počtu potratov na Slovensku. Možno to nie je až tak veľký počet na počet všetkých registrovaných potratov, no stres vyvolaný potratom znamená pre ženu ďalšiu psychickú záťaž.

5. Využívanie inštitútu vykázania z obydla od prijatia § 27a Zákona o Policajnom zbore.

Ochrániť ženu pred agresorom je v kompetencii policajta, ktorému dal § 27a Zákona o PZ oprávnenie vykazať násilníka z obydla na 48 hodín, čo je pozitívnym krokom Slovenskej republiky k ochrane a pomoci ženám, na ktorých je páchané DN.

Štatistické výkazy v správach o násilí páchanom na ženách za posledné roky však uvádzajú, že na Slovensku je ročne len asi 230 prípadov vykázania z obydla (98% mužov a 2% žien, intímni partneri poškodených žien tvoria 76%). Z registrovaných trestných činov násilia páchaného ženách je za obdobie od 2. polovice roku 2008, kedy vstúpil do platnosti nový zákon o Policajnom zbore do konca 1. polroku roku 2011 bol počet vykázaní spolu len 1407 prípadov.

Graf č. 6 Vývoj počtu vykázaní podľa pohlavia a vzťahu vykazanej osoby k ohrozenej osobe na Slovensku od prijatia § 27a Zákona o PZ.

Zdroj: HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2010*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2011. [cit.2012-07-01]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2010/>.

HOLUBOVÁ, B. *Správa o násilí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2011*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2012. [cit. 2012-08-13]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2011/> + vlastné prepočty.

Problémom sú najmä počty podaných návrhov na predbežné opatrenie, ktorých bolo v uvedenom období podaných len v 77 prípadoch. Nie všetky obeť však chcú svojho násilného partnera opustiť. Skôr chcú prijať takú pomoc, ktorá násilie ukončí (bez represie pre partnera) a vzťah s partnerom má trvať naďalej.

Sú to však stále rezervy v prístupe organizácií pomôcť obeti identifikovať jej problém, poznať stav, v akom sa nachádzajú a zaujať stanovisko k budúceho vývoju.

No zrejme jedným z najväčším problémom v tomto prípade je veľmi krátka doba vykázaní – 48 hodín, kedy sama obeť nie je schopná zareagovať na situáciu, ktorá sa

okolo nej deje. V tejto súvislosti je vhodné poukázať na vzor z Rakúska alebo z Českej republiky, kedy do prípadu ohláseného násillia na ženách vstupujú zo zákona ďalšie nadväzujúce organizácie, ktoré obeť po vykázaní z obydlia do 24 hodín kontaktujú a pomáhajú jej, aby v lehote 10 dní bola pripravená na podanie návrhu na vykázanie. Pravdaže, je na obeti, aby sa sama rozhodla, ponúknuté sú jej len služby pomoci.

Počty vykázaní na Slovensku za uvedené roky svedčia aj o tom, že tento inštitút stále nie je ešte stále správne nastavený. Príčinou tohto problému je už spomínaná veľmi krátka doba vykázania, veľmi silno zakorenené, pretrvávajúce mýty o domácom násillí a hlavne veľmi zlá ekonomická situácia na Slovensku, ktorá núti ženy aj z ekonomických dôvodov zotrvať v násilnom vzťahu.

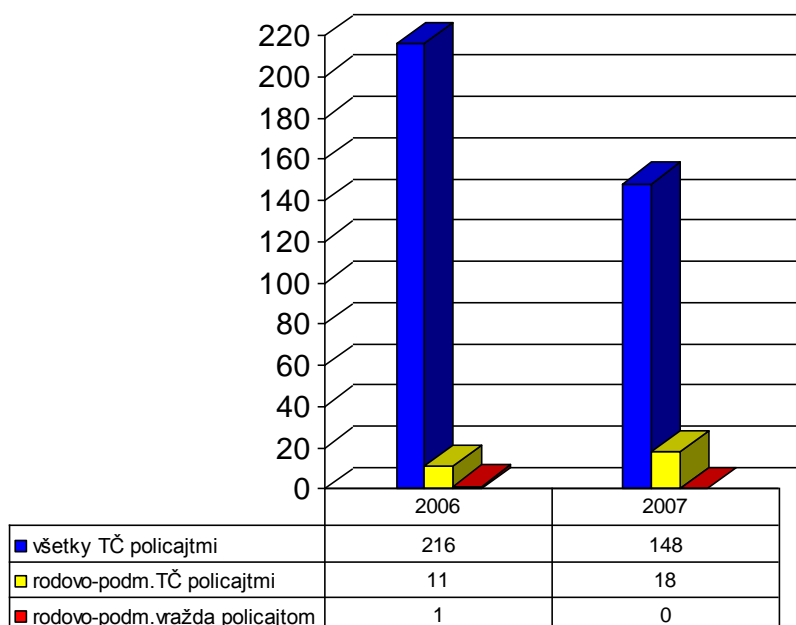
Ženy postihované domácim násillím majú veľmi často problém s úhradou správneho poplatku vo výške 30,- eur za podanie návrhu na predbežné opatrenie, čo môže byť tiež jedným z dôvodov tak nízkeho počtu podaní.

6. Výskyt rodovo podmieneného násillie zo strany policajtov.

Trestnej činnosti v oblasti rodovo podmieneného násillia sa dopúšťajú aj príslušníci Policajného zboru.

Na základe podkladov z inšpekčnej služby Ministerstva vnútra Slovenskej republiky zverejnených v správe o násillí páchanom na ženách na Slovensku v roku 2010 bolo napríklad len v roku 2006 zadokumentovaných 216 všetkých trestných činov, z ktorých v 11 prípadoch išlo o rodovo podmienené násillie policajtov, čo tvorí 5,09 %.

Graf č. 7 Rodovo podmienené násilie zo strany policajtov

Zdroj: BRIŠKA, R. Rodovo-podmienené násilie – kriminologické aspekty. In: *Policajná teória a prax*. Ročník XVI. 2/2008. s. 62-63. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008. ISSN 1335-1370.

Uvedené trestné činy, ktorých sa dopúšťali policajti sa týkali trestných činov:

- nebezpečného vyhrážania,
- ťažká ujma na zdraví,
- týrania blízkej a zverenej osoby a
- zadokumentovaný bol aj obzvlášť závažný zločin vraždy (policajt strelnou zbraňou usmrtil svoju manželku a dve svoje deti).

Závažným problémom pri eliminácii násilia páchaného na ženách zo strany policajtov je falošná kolegialita policajtov. Manželky, či družky policajtov neveria v pomoc zo strany polície pri zabezpečovaní jej ochrany a pomoci.

7. Kompetencie k činnosti inštitúcií v prípade ochrany a pomoci ženám zažívajúcim násilie.

Riadený rozhovor vo vybraných inštitúciách bol zameraný na ich kompetencie a zákonnú úpravu činnosti pri riešení problematiky násilia páchaného na ženách, existenciu vnútorných smerníc, postupov, nariadení, príručiek alebo iných metódik.

Rada vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality

Rada vlády Slovenskej republiky pre prevenciu kriminality (ďalej Rada) je poradným, iniciatívnym a koordinačným orgánom vlády SR pre oblasť prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti.

Rada plní odbornú funkciu v oblasti prevencie kriminality na Slovensku. Riadi sa zákonmi, všeobecne záväznými právnymi predpismi a uzneseniami vlády SR. Jej činnosť vychádza zo Štatútu Rady schváleného uznesením vlády SR č. 849 z 8. decembra 2010. Pri svojej činnosti v otázke eliminácie násillia páchaného na ženách vychádza z návrhu Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR na roky 2012 - 2015, zo zákona č. 583/2008 Z.z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 403/2010 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 575/2001 Z.z. o organizácii činnosti vlády a organizácií ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov.

Materiál Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR na roky 2012-2015, ktorú vypracovala Rada obsahuje päť priorít, medzi ktoré patrí prevencia a eliminácia násillia na ženách a v rodinách. Základnými inštitúciami, ktoré majú zabezpečovať poriadok, bezpečnosť a zákonnosť sú polícia a ostatné represívne zložky. Pomáhajúce profesie majú potvrdiť zodpovednosť násillníka za svoje činy, neznevažovať a obviňovať obeť z príčinných súvislostí. Význam prikladá oblasti prevencie formou efektívnych programov na rôznych úrovniach.

Predsedom Rady je vždy minister vnútra, podpredsedom minister spravodlivosti. Členmi rady sú zástupcovia všetkých inštitúcií, ktoré sú zapojené do eliminácie násillia páchaného na ženách v SR. Sú to: štátny tajomník Ministerstva vnútra SR, štátny tajomník Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR, štátny tajomník Ministerstva zdravotníctva SR, štátny tajomník Ministerstva financií SR, štátny tajomník Ministerstva obrany SR, prezident Policajného zboru, generálny riaditeľ sekcie kontroly a boja proti korupcii Úradu vlády SR, prezident Hasičského a záchranného zboru, splnomocnenec vlády SR pre rómske komunity, generálny riaditeľ sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR, prezident Združenia náčelníkov obecných a mestských polícií Slovenska, zástupca vyšších územných celkov, zástupca Združenia miest a obcí Slovenska, zástupca Slovenskej asociácie poisťovní, zástupca vedeckej ustanovizne, zástupca mimovládnej organizácie.

Aliancia žien Slovenska

Aliancia žien Slovenska (ďalej Aliancia) je dobrovoľnou a neštátnou organizáciou, ktorá združuje fyzické osoby.

MPSVaR SR udelilo v roku 2011 Aliancii akreditáciu na vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately podľa zákona č.305/2005 Z. z. Jej hlavným predmetom činnosti je výskum, vzdelávanie a prevencia. Náplňou činnosti je aj monitorovanie dodržiavania medzinárodných dokumentov eliminujúcich problematiku žien a tiež sa venuje konkrétnej práci s klientmi – obeťami násillia. Vo svojej činnosti sa zameriava na rodovo podmienené násillie, obchod so ženami a nútenú prostitúciu a reprodukčné práva žien na Slovensku.

Vznik tohto občianskeho združenia bol ovplyvnený prácou na projekte prvom svojho druhu na Ona a On, ktoré v roku 1994 realizovala agentúra Focus. Jeho závery vyšli v knihe *Ona a on na Slovensku. Ženský údel očami verejnej mienky* autorky Zory Bútorovej a kolektívu z roku 1995. V rámci tohto projektu Aliancia zorganizovala v roku 1997 Prvú konferenciu ženských mimovládnych organizácií a jednotlivých ženských a pro-ženských projektov a aktivít. Na tejto konferencii pracovníčky Aliancie predložili vlastný preklad Pekingskej akčnej platformy, záver Svetovej konferencie žien v Číne v roku 1995. O rok neskôr zorganizovali Druhú konferenciu ženských mimovládnych organizácií a projektov na Slovensku. Na tejto konferencii sa zúčastnili aj komunálne a parlamentné političky.

V roku 1998 napísali tieňovú hodnotiacu správu CEDAW k Dohovoru o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien k vládnej správe pre výbor OSN. V roku 2012 autorský tím v zložení Katarína Farkašová (riaditeľka Aliancie), Zuzana Fialová, Marián Hrbáň, Dáša Malíková a Lukáš Opett spracovali *Sexuálne a rodovo podmienené násillie páchané na osobách v záujme UNHCR - Analýzu a odporúčania pre Slovenskú republiku*, ktorý mapuje rodovo podmienené a sexuálne násillie na osobách v azylových zariadeniach a mechanizmy prevencie, riešenia rodovo-podmieneného násillia a ich efektivita.

Aliancia publikovala množstvo článkov o domácom násillí o rozvodoch, o rodine, o náhradnom rodičovstve, o volebnom práve žien, o aktivitách boja proti násilliu na Slovensku a vo svete. Vydala množstvo rôznych publikácií k týmto témam, napríklad *Vybrané texty Aliancie žien – Mohlo by byť inak (!?)*, *Volebné právo žien*, *Reprodukčné práva žien a Násillie páchané na ženách*. Jednou z kľúčových problémových oblastí, akou je obchod so ženami viedla v roku 2000 Alianciu po analýze slovenskej legislatívy k vydaniu publikácie *Pohľady na obchod so ženami a k zorganizovaniu*

medzinárodného seminára pre policajtov oddelenia prevencie a kriminality mladistvých. Podieľala sa na tvorbe slovníka výrazov, ktoré sa týkajú ženskej problematiky pod názvom *Gender Glossary – Glosár rodových pojmov*. Tento glosár zjednocuje terminológiu používanú v medzinárodných dokumentoch a vysvetľuje obsahy jednotlivých termínov.

Aliancia má vypracované Stanovy, na základe ktorých je cieľom tohto združenia ochrana ľudských práv so zreteľom na práva žien, spolupráca s orgánmi verejnej správy, organizáciami mimovládneho sektora a inými fyzickými a právnickými osobami.

Bratislavský samosprávny kraj

Jedným z ôsmich vyšších územných celkov SR je BSK. Podľa zákona č.302/2001 Z. z. je BSK právnickou osobou, ktorá v zmysle zákonných podmienok hospodári so svojim majetkom a svojimi príjmami a zabezpečuje a chráni práva a záujmy svojich obyvateľov. BSK je sídlom hlavného mesta Slovenskej republiky.

Podľa Štatistického úradu SR má región BSK rozlohu 2052,7 km², ktorou patrí medzi najmenšie regióny Slovenska, k 31.12.2011 s počtom obyvateľov 606537 obyvateľov, z toho 52,5% žien, t.j. 319038 žien. Pritom má najvyššiu koncentráciu žien na 1 km² na Slovensku - 155 žien/1 km².

BSK tvorí 8 okresov – Bratislava I. – V., Pezinok, Senec a Malacky s počtom 89 obcí, z ktorých 7 má štatút mesta – Bratislava, Pezinok, Senec, Malacky, Modra, Stupava a Svätý Jur. Územie Bratislavy – hlavného mesta SR, tvorí 17 mestských častí. V BSK sídlia všetky inštitúcie s kompetenciami, ktoré ich oprávňujú podieľať sa na všetkých stupňoch prevencie násillia ktoré je páchané na ženách – primárnej, sekundárnej a terciálnej. Pôsobia tu nasledovné inštitúcie, podieľajúce sa na pomoci a ochrane žien zažívajúcich násillie: vláda SR, Rada vlády pre prevenciu kriminality, všetky Ministerstvá SR, NR SR, Najvyšší súd SR v Bratislave, Špecializovaný trestný súd v Pezinku, Krajský súd v Bratislave, Úrad BSK, Magistrát mesta Bratislava, 7 okresných súdov, Prezídium PZ, Krajské riaditeľstvo PZ, okresné a obvodné riaditeľstvá PZ, mestská polícia v Bratislave a v okresných mestách, zdravotnícke zariadenia, zariadenia sociálnych služieb, MVO a ďalšie.

Výkon svojich právomocí a povinností realizuje oddelenie sociálnych služieb BSK, ktorý sa riadi zákonom č. 416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a vyššie územné celky, zákonom č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách, zákonom č.305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele, zákonom č. 213/1997 o neziskových organizáciách

poskytujúcich všeobecne prospešné služby, zákonom č.302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov, zákonom č.36/2005 Z.z. o rodine a zákonom č. 71/1967 Zb. o správnom konaní. BSK sa vo svojej sociálnej činnosti riadi Všeobecne záväzným nariadením Úradu BSK č. 35/2010 zo dňa 23.7.2010 o bližších podmienkach poskytovania sociálnych služieb, o spôsobe určenia úhrady, výške úhrady a spôsobe plnenia úhrady za sociálne služby, ktoré sú poskytované zariadeniami sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK. Internú smernicu riešenia prípadu násilia páchaného na ženách BSK nemá, má však vlastný postup.

BSK, odbor sociálnych vecí vypracoval Regionálny akčný plán na prevenciu a elimináciu násilia páchaného na ženách pre Bratislavský kraj (ďalej RAP BSK). Je to plán spracovaný na roky 2011 až 2013 a vychádza z NAP na roky 2009 až 2011. Medzi jeho prioritné úlohy patrí zabezpečovanie pomoci ženám, ktoré zažívajú násilie formou poskytovania poradenstva a ubytovania, vzdelávanie a preventívne programy a scitlivovanie problematiky v pomáhajúcich profesiách, ale aj medializácia problematiky. Tento plán je zároveň základným pracovným materiálom BSK v oblasti boja proti násiliu na ženách v celom regióne. Zahŕňa oblasť :

- primárnej prevencie, v ktorom je napríklad pre všetky zastúpené organizácie v pracovnej skupine zakotvená úloha sprístupňovania informácií a medializácie problematiky v Bratislavskom kraji, koordinácia informovanosti pomoci ženám zažívajúcim násilie v oblasti zdravotnej starostlivosti v Bratislavskom kraji ako úloha pre Odbor zdravotníctva Úradu BSK, tiež vzdelávania žiakov a odborné vzdelávanie sociálnych pracovníkov, realizácia prieskumu o existujúcich možnostiach pomoci týmto ženám v regióne prostredníctvom občianskeho združenia Aliancia žien Slovenska, Krajského riaditeľstva Policajného zboru a občianskeho združenia Pomoc ohrozeným deťom, ďalej plnenie Sociálneho programu Centrum pre rodiny v kríze a Pomoc ženám, na ktorých je páchané násilie a podobne,
- sekundárnej prevencie, v rámci ktorej má napríklad za úlohu Úrad BSK s členmi pracovnej skupiny vytvoriť mapu záchytných alebo pomáhajúcich organizácií v Bratislavskom regióne, Odbor sociálnych vecí Úradu BSK poskytovať finančné príspevky mimovládny organizáciám v Bratislavskom kraji, napríklad pre Sociálny program na pomoc obetiam násilia v Bratislavskom kraji s témou: *Koordinácia a zabezpečenie následnej pomoci obetiam násilia v Bratislavskom kraji* a podobne,
- terciárnej prevencii napríklad zriadenie krízového centra Magistrátom hlavného mesta SR Bratislava, zriadenie zariadenia núdzového bývania v Senci, úprava štatútu ubytovní hlavného mesta SR Bratislavy a podobne.

Úrad PSVaR

Mesto Pezinok, Senec a Malacky sú okresnými mestami v BSK - samostatnými územnými a správnymi celkami regiónu BSK. Úrady PSVaR sú zákonom č. 453/2003 Z.z. o orgánmi štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov zriadené s pôsobnosťou pre územný obvod svojho okresu.

Okres Pezinok má rozlohu 375,5 km², k 31.12.2011 s počtom 57975 obyvateľov, z toho 51,7% žien, s počtom obcí 17, priamo v meste žije 23035 obyvateľov, z toho 12007 žien. Okres Senec má rozlohu 359,9 km², s počtom 67585 obyvateľov, z toho 51,4% žien, s počtom obcí 29, priamo v meste žije 17311 obyvateľov, z toho 8914 žien. Okres Malacky má rozlohu 949,6 km², s počtom 67785 obyvateľov, z toho 51% žien, s počtom obcí 26, priamo v meste žije 17066 obyvateľov, z toho 8782 žien.

Mesto je právnickou osobou, ktorá v zmysle stanovených zákonných podmienok samostatne hospodári s vlastným majetkom a s vlastnými príjmami. Jeho úlohou je pri výkone samosprávy starostlivosť a všestranný rozvoj svojho územia a o potreby jeho obyvateľov podľa zákona č.369/1990 Zb. o obecnom zriadení môže vo veciach územnej samosprávy vydávať nariadenia, ktoré však nemôžu byť v rozpore s Ústavou SR.

Základným programovým dokumentom podpory regionálneho rozvoja mesta je *Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta*, ktorý nadväzuje na strategické dokumenty a programové dokumenty podpory regionálneho rozvoja na národnej a regionálnej úrovni. V tomto dokumente je spracovaná aj problematika násillia páchaného na ženách. Vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti má mesto mestské centrum sociálnych služieb.

Úrad PSVaR v Pezinku má detašované stredisko aj v okresnom meste Senec. Úrady PSVaR sú rozpočtovou organizáciou štátu a svojimi príjmami a výdavkami sú napojené na rozpočet ÚPSVaR. Pri výkone činností pri prípadoch domáceho násillia sa riadi oddelenie sociálnych vecí a rodiny internou normou, ktorú vydalo ÚPSVaR v roku 2011. Ide o normu *Vykonávanie opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately pre maloleté obeť násillia páchaného v rodinách*, ktorá sa zameriava na týrané maloleté deti. Popisuje základné formy tohto násillia, syndróm CAN a postupy orgánov sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Na ženy, zažívajúce násillie sa vzťahuje len okrajovo, aj to len v súvislosti tým, že dieťa je svedkom domáceho násillia. Táto norma tiež odporúča postup pri výsluchu dieťaťa. Nedostatkom tejto

normy však je, že žene, zažívajúcej násilie môžu dieťa odobrať pri nekomplexnom a selektívnom šetrení jej problému.

V oblasti pomoci obetiam domáceho násillia využívajú *Manuál pomoci pre obeť domáceho násillia*, ktorý vypracovalo v roku 2007 občianske združenie Pomoc ohrozeným deťom, Centrum Nádej, autoriek Evy Braxatorisovej a Kataríny Štefaničiakovej. Tento manuál popisuje základné informácie na identifikáciu domáceho násillia, právne aspekty domáceho násillia, normy správneho a trestného práva, otázky v oblasti občianskoprávnej ochrany, praktické odporúčania pre pracovníkov pri kontakte s obeťou násillia a vzory právnych podaní.

8. Spoluprácu inštitúcií pri riešení ochrany a pomoci ženám, na ktorých je páchané násillie.

Tam, kde končí jedna kompetencia, mala by pokračovať kompetencia ďalšej organizácie. Násillie páchané na ženách je celosvetovým problémom a jeho eliminácia je v záujme všetkých krajín. Možnosti spolupráce nadväzujúcich inštitúcií, ale aj výmena skúseností s prácou s obeťami a aj páchatel'mi násillia páchaného na ženách má pomôcť pri vytváraní stratégií boja s násillím.

Rada

Rada kladie dôraz na koordinovaný integrovaný systém, vychádzajúci z partnerstva a spolupráce medzi všetkými štátnymi orgánmi a orgánmi samosprávy so sociálnymi partnermi a mimovládnyimi organizáciami. Rada vytvára expertné skupiny odborníkov prevencie. V roku 1999 bola zriadená Uznesením Rady Expertná skupina pre prevenciu a elimináciu násillia na ženách a v rodinách, ktorej činnosť však bola prerušená a v roku 2005 opäť obnovená. Gestorom sa stalo MV SR. V roku 2012 však činnosť tejto skupiny začala opäť stagnovať. V súčasnosti sa oslovujú regionálni zástupcovia do opätovného konštituovania. Hlavnou úlohou expertnej skupiny je: koordinovať implementáciu, monitorovať a vyhodnocovať *Národný akčný plán pre prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách*. Ďalej pripravuje materiály na zasadnutia Rady vlády pre prevenciu kriminality, rieši úlohy vyplývajúce zo spolupráce so zahraničím a podieľa sa na vypracovávaní štandardov na zabezpečenie ochrany a pomoci obetiam násillia pre jednotlivé inštitúcie v oblasti sociálnej práce, zdravotníctva, polície a školstva. Rada vo svojej činnosti aktívne spolupracuje s orgánmi miestnej štátnej správy a samosprávy, občianskymi združzeniami, cirkvami, podnikateľskými subjektmi a médiami v oblasti prevencie kriminality.

Rada koordinuje spoluprácu SR s komisiou OSN pre prevenciu kriminality a trestnú justíciu vo Viedni. Jednou z jej činností je aj plnenie odporúčaní medzinárodných inštitúcií prevencie kriminality, ako EÚ, Európska sieť na predchádzanie trestnej činnosti, komisia OSN prevencie a trestnej činnosti. Zároveň prijímanie opatrení, ktoré pre SR vyplývajú z tejto spolupráce (napríklad súčinnosť pri tvorbe dotazníkov medzinárodných inštitúciám pre oblasť prevencie kriminality v SR, pripomienkovanie dokumentov), ale aj plnenie ďalších úloh v oblasti prevencie kriminality. V oblasti predchádzania trestnej činnosti spolupracuje aj s ďalšími medzinárodnými organizáciami.

Aliancia

Aliancia je spoluzakladateľom koalície ženských mimovládnych organizácií občianskeho združenia Možnosť voľby, ktorá aktívne pracuje v oblasti poradenstva v otázkach rodovej rovnosti, reprodukčného práva a v oblasti advokácie práv žien a detí. Tiež je spoluzakladateľom medzinárodnej siete Karat – Koalícia krajín a je členom jej predstavenstva. Aliancia dlhoročne spolupracuje s rakúskou organizáciou Lefoe – Lateinamerikanische Frauen Immigrierte nach Österreich a s rakúskou organizáciou Peregrina, s ktorou pripravili dokumentárny film o cudzinkách v Rakúsku. Je aj členskou organizáciou medzinárodnej siete WAVE – Women Against Violence Europe so sídlom vo Viedni. Veľmi aktívnou spoluprácou je spolupráca s Avon Cosmetics, s ktorým sa podieľajú na projekte Avon proti domácemu násiliu. V spolupráci s mimovládnyimi organizáciami založili iniciatívu v roku 2002 kampaň *5. žena*.

BSK

Úrad pravidelne spolupracuje v oblasti problematiky domáceho násillia a násillia na ženách s obcami svojho regiónu. Veľmi dobrú spoluprácu má s mimovládnyimi organizáciami. Spoluprácu má s oddeleniami sociálno-právnej ochrany detí a sociálnej kurately, oddeleniami psychologicko-poradenských služieb na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny, s nemocnicami, políciou a tiež médiami. So školami, cirkvami, súdmi a prokuratúrou vôbec nespupracujú.

V máji 2010 inicioval BSK vytvorenie multidisciplinárnej 30-člennej pracovnej skupiny z dôvodu nulovej tolerancie voči akejkoľvek forme násillia. Táto skupina je zložená zo zástupcov všetkých sociálnych partnerov, ktorí v BSK pôsobia v oblasti prevencie a eliminácie násillia. Sú to zástupcovia MZ SR, Magistrátu hlavného mesta Bratislava, jej mestských častí, mestských a obvodných úradov, úradov práce,

sociálnych vecí a rodiny, krajské a okresné riaditeľstvá PZ, občianske združenia BSK – Aliancia žien Slovenska, Slovenský výbor pre UNICEF, Maják nádeje a Pomoc ohrozených deťom. Pracovná skupina na svojich stretnutiach poukazuje na potreby regiónu v oblasti pomoci a eliminácie násillia a navrhla konkrétne úlohy do RAP BSK. Poukazuje tiež na chýbajúce služby pre niektoré špecifické skupiny, akými sú emigrantky, ženy, ktoré užívajú drogy, imobilné ženy, psychicky narušené ženy a tiež na to, že v regióne sa nepracuje s páchatel'mi násillia. Dôležitým nedostatkom BSK sú chýbajúce alebo nedostupné analýzy a prieskumy o násillí páchanom na ženách v regióne. RAP BSK plánuje vytvorenie bezpečného ženského domu a iných služieb pre ženy zažívajúce násillie. Členovia pracovnej skupiny sa zhodli na tom, že úlohy do RAP BSK na roky 2011 až 2013 budú vychádzať z reálnych potrieb regiónu. Kľúčovými oblasťami RAP BSK by mali byť nasledovné okruhy úloh: poskytovanie poradenstva, ubytovania obetiam násillia, vzdelávania pracovníkov v oblasti násillia, realizovanie preventívnych programov a medializácia problematiky.

BSK má záujem o spoluprácu s neštátnymi inštitúciami pri vybudovaní krízového strediska pre ženy, na ktorých je páchané násillie – „bezpečného domova“.

Za dôležité považuje BSK prijatie národnej stratégie riešenia problematiky násillia na ženách s časovým harmonogramom a finančným krytím garanta, teda štátu, podiel na financovaní majú mať verejná aj štátna správa, subjekty sociálnoprávnej ochrany a sociálnej kurately, neverejní poskytovatelia sociálnych služieb, právnické a fyzické osoby (napríklad 2% z daní), ďalej prijatie dostatočnej legislatívy a vymožitelnosť práva, programy pre prácu s páchatel'mi násillia na ženách a koordinované vzdelávanie odborných pracovníkov k danej problematike.

Úrad PSVaR

V oblasti domáceho násillia Úradu PSVaR najčastejšie spolupracujú so školami, políciou, zdravotníckymi zariadeniami, súdmi a zariadeniami v rámci BSK, ktoré v prípade potreby môžu poskytnúť ubytovanie týraným ženám a ich deťom.

9. Formy konkrétnej ochrany a pomoci ženám zažívajúcim násillie zo strany inštitúcií.

Dôležitá je existencia špecifických podporných služieb pre ženu, na ktorej je páchané násillie v jej okolí. Skúmané boli aj konkrétne možnosti inštitúcií pri ochrane a pomoci ženám zažívajúcim násillie, kde sa môže žena zažívajúca násillie obrátiť so svojim problémom a čo jej bude ponúknuté.

Rada

V oblasti eliminácie domáceho násillia a násillia na ženách ide o modernizovanie legislatívy, ktorá vychádza z medzinárodných dokumentov a jej základom je nulová tolerancia násillia, za páchanie ktorého je zodpovedný násilník. Tiež metodicky usmerňuje koordinátorov prevencie kriminality na obvodných úradoch jednotlivých krajov.

Ďalej prerokováva analýzy vývoja a stavu kriminality na Slovensku, ktoré predkladajú jednotlivé rezorty a na základe nich navrhuje účinné opatrenia a odporúčania v oblasti prevencie. Koordinuje činnosť inštitúcií prevencie kriminality v rámci Slovenska na obvodných úradoch, príslušných ministerstvách, orgánoch štátnej správy a samosprávy, tiež MVO v oblasti spracovávanía a realizácie stratégie eliminácie násillia páchaného na ženách.

Aliancia

Úlohou tohto združenia je realizácia služieb sociálno-právneho poradenstva, prevádzkovanie krízovej telefonickej nonstop linky a elektronická komunikácia. Aktívne sa zapája do kampane, vydáva publikácie, články, plagáty, prejavuje mediálne aktivity – vystúpenia v rôznych televíziách, rozhlasoch.

BSK

Úrad BSK má zriadenú kanceláriu prvého kontaktu, ktorá zabezpečuje na jednom mieste komplexné informácie a základné sociálne poradenstvo pre oblasť pomoci v nepriaznivej a krízovej sociálnej situácii a sociálnych služieb v rámci regiónu.

V BSK existujú krízové telefonické linky (niektoré sú platené). Bezplatné sú ambulantné sociálne služby, no ubytovanie pre ženy, na ktorých je páchané násillie je tiež spoplatnené. Základné sociálne poradenstvo poskytuje prostredníctvom svojho sociálneho programu *Centrum pre rodiny v kríze* od roku 2009 a od roku 2013 bude v rámci programu *Pomoc ženám, na ktorých je páchané násillie*.

V regióne Bratislavského kraja sa nachádza sedem zariadení núdzového bývanía, v ktorých je celková kapacita 79 miest:

1. Maják nádeje, Bratislava, telefónna nonstop linka, e-mail a web, služby: ubytovanie na dobu od 3 do 12 mesiacov, klienti: osoby, na ktorých bolo páchané násillie blízkou osobou, deti, ktoré boli zneužívané, zanedbávané alebo týrané, osamelé matky, tehotné ženy, ktoré sa ocitli bez pomoci a podpory najbližšej rodiny a príbuzných.

2. Brána do života, Bratislava, telefónna linka, e-mail a web,
klienti: osamelé matky s deťmi a týrané ženy, opustené, týrané alebo zanedbávané deti, bývalí klienti detského domova, reedukačného a resocializačného zariadenia, ktorým sa zrušila alebo ukončila ochranná ústavná výchova po dosiahnutí jeho plnoletosti, mladí dospelí v kríze.
3. Krízové stredisko Dúha, Bratislava, telefónna linka, e-mail a web,
klienti: deti od 0 do 18 rokov s matkou, u ktorých je ohrozený život alebo zdravie, ktorí sú vystavení násiliu zo strany blízkej osoby žijúcej v spoločnej domácnosti.
4. Azylové centrum Betánia, Malacky, telefónna linka, utajená adresa,
služby: poskytovanie núdzového ubytovania, sociálne, právne a psychologické poradenstvo, podporné skupiny, psychoterapia,
klienti: týrané matky s deťmi, matky s deťmi bez prístrešia . Kapacita zariadenia – 21 miest v siedmich izbách, dĺžka pobytu jeden rok, mimoriadne až tri roky, najmä v prípade matky s malým dieťaťom.
5. Domovské vzdelávacie centrum, Dunajská Lužná, telefónna linka, e-mail a web,
klienti: odchovanci detských domovov, rodičia s deťmi, starší ľudia v krízovej situácii
služby: náhradné ubytovanie, sociálne a psychologické poradenstvo
6. Fortuna, Bratislava, telefónna linka, e-mail a web,
klienti: osamelí rodičia s maloletými deťmi, ktorých život a zdravie sú ohrozené alebo je ohrozená výchova maloletých, osamelé tehotné ženy, ktoré sa ocitli v sociálnej núdzi spôsobenej stratou rodinného prostredia,
služby: núdzové ubytovanie, sociálne poradenstvo.
7. Náruč záchrany, Bratislava, telefónna linka, e-mail a web,
klienti: osamelé matky s deťmi do troch rokov, osamelé tehotné ženy, ktoré sa ocitli v sociálnej núdzi spôsobenej stratou rodinného prostredia,
služby: ubytovanie na určitý čas, sociálne, psychologické a pracovno-právne poradenstvo k riešeniu aktuálnej sociálnej situácie

Bratislavský samosprávny kraj zriadil *Centrum pre rodiny v kríze* v rámci sociálneho programu na pomoc deťom, plnoletým fyzickým osobám a rodinám, ktoré sú v krízovej situácii. Jeho cieľom je poskytnúť rodine pomoc a riešenie problému skôr, ako príde do akútneho štádia, čím sa rodina dostane k sociálnemu vylúčeniu. Zameriava sa na komunitné plánovanie služieb pre tieto rodiny, sieťovanie programov a aktivít, ktoré rôzne organizácie v regióne poskytujú rodinám v kríze. Sústredená je aj pozornosť na vytváranie špecializovaných programov pre podporu rodín v kríze.

Ďalej sa v regióne BSK nachádza:

- 12 útulkov, ktoré majú spolu kapacitu 348 miest, 3 krízové centrá – 67 miest. Poskytované sú tiež ambulantné formy pomoci ženám ohrozeným násilím, základné poradenstvo a špecializované poradenstvo poskytuje mimovládna organizácia Pomoc obetiam násilia,
- 3 mimovládne organizácie – Aliancia žien Slovenska, Pomoc ohrozených deťom a Slovenský výbor UNICEF poskytujú pomoc prostredníctvom ambulantných krízových stredísk.

V uvedených zariadeniach sa poskytuje okrem žien, na ktorých je páchané násilie, pomoc aj pre iným cieľovým skupinám. Stále to však nie je dostatočná kapacita.

Úrad PSVaR

Pri práci s obetami domáceho násilia využívajú pracovníci metódy sociálnej práce, akými sú individuálne sociálne poradenstvo a psychoterapia, skupinové poradenstvo a skupinová psychoterapia, komunitnú prácu – komunitné stretnutia, prácu so širším sociálnym okolím a prácu s najbližšou rodinou.

Pri krízovej postintervencii, teda v oblasti psychosociálnej pomoci obetiam využívajú poradenskú a praktickú podporu. V mestách chýba dostatočná kapacita sociálnych zariadení pre ženy zažívajúce násilie a ich deti a pre bezdomovcov.

Pomoc ženám, na ktorých je páchané násilie riešia v Pezinku a v Senci veľmi dobrou spoluprácou s krízovým centrom Brána do života v Bratislave, ďalej napríklad v Malackách v spolupráci s miestnym azylovým centrom Betánia, ktorého zriaďovateľom je nezisková organizácia Križovatky, Holíč. Toto zariadenie je zariadením núdzového bývania a útulkom v jednej budove – bývalej škôlke. Ženy sú ubytované vo vyhradenej časti zariadenia. Zariadenie poskytuje tiež utajené bývanie. Má kapacitu 21 žien a detí a 20 mužov bez domova. Je určené pre cieľové skupiny: ženy s deťmi alebo bez detí zažívajúce násilie, osamelé matky, muži – bezdomovci a muži prepustení z výkonu trestu. Stretávajú sa tu s násilím partnerským, domácim, ale aj sexuálnym. Zariadenie poskytuje okrem ubytovania aj sociálnoprávne poradenstvo, vypracovávanie posudkov a správ, sprevádzanie obeť na inštitúcie.

V Senci bude v mesiaci marec 2013 otvorený Klub týraných žien.

10. Vedomosti, či odborné vzdelanie k problematike násilia páchaného na ženách poverených pracovníkov inštitúcií.

Predpokladom pre rýchlu, kvalitnú a včasnú pomoc pre ženy zažívajúce násilie je znalosť problematiky násilia na ženách. Znalosť príčin, priebehu a následkov násilia pomáha nielen pracovníkom, ktorí prichádzajú do styku s obeťami, ale aj riadiacich pracovníkov, ktorí vytvárajú postupy riešenia toho problému.

Rada

Všetci členovia Rady sú odbornými pracovníkmi v oblasti prevencie a eliminácie kriminality.

Aliancia

Aliancia má vytvorenú silnú právnickú skupinu žien, ktorá sa venuje legislatívnym otázkam v problematike rodovo podmieneného násilia a ľudským právam žien. V krízovom centre pracuje päť odborných pracovníčok – poradkýň so špecializáciou rodovo podmieneného násilia, sedem právničiek a právnikov, jedna sociálna pracovníčka, dve psychologičky a ďalších 15 poradkýň.

V roku 2002 na podnet Aliancie bol zaradený do vzdelávania na Fakulte práva Trnavskej univerzity predmet Klinika domáceho násilia v magisterskom štúdiu, na aplikácii ktorého sa aktívne podieľa. Treba ešte dodať, že v roku 2001 vzniklo na Slovensku vôbec ako prvý program rodových štúdií Centrum rodových štúdií pri Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. To sa venuje výskumnej činnosti a vzdelávacím aktivitám. Oblasť rodovej problematiky sa rozšírila aj ďalšie slovenské univerzity (Prešov, Banská Bystrica, Nitra). Svoje aktivity Aliancia rozširuje na všetkých stupňoch vzdelávania – základnom, strednom aj vysokom školstve. Na špecializovaných seminároch vyškolili množstvo profesionálov a profesionálok, ktoré prichádzajú do styku s rodovo podmieneným násilím. Aliancia pripravuje rôzne vzdelávacie aktivity, napríklad: Rodovo podmienené násilie – 24 hod., Násilie na pracovisku – 10 hod., DN – 10 hod. a podobne.

V oblasti práce s páchatelom domáceho násilia špeciálne psychologička Aliancie pani Malíková spolupracuje s organizáciami v Rakúsku. Vychádza aj z prekladov materiálov a manuálov pre nastavenie programov pre páchatelov násilia na Slovensku. Prikláňa sa však k zavedeniu týchto programov do praxe až po dôkladnom vyškolení dostatočného počtu odborníkov a odborničok pre prácu s páchatelmi, na čo nadväzujú semináre, ktoré v roku 2012 a 2013 Aliancia pripravila.

BSK

Pracovníčka oddelenia sociálnych vecí Úradu BSK je odbornou pracovníčkou v oblasti násilia a aktívnou členkou preventívnej pracovnej skupiny pri BSK. Ostatné pracovníčky oddelenia, ale aj pracovníci úradov sociálnych vecí v jednotlivých okresoch BSK majú odborné vzdelanie (vysokoškolské vzdelanie a vzdelanie získané odborným školením pre oblasť násilia na ženách). V rámci svojej širšie koncipovanej pracovnej náplne majú zapracovanú aj oblasť domáceho násilia. Toto považujú za dostatočné.

Úrad PSVaR

Problematiku riešenia násilia na ženách majú vo svojej náplni referáty sociálnoprávnej ochrany detí, sociálnej kurately a poradensko – psychologických služieb.

Psychológ a všetky pracovníčky týchto referátov majú vysokoškolské vzdelanie a odborné vzdelanie k problematike domáceho násilia, ktoré získali a ďalej získavajú na odborných seminároch a školeniach k problematike domáceho násilia a násilia páchaného na ženách.

11. Evidencia prípadov domáceho násilia v inštitúciách.

Medzinárodné odporúčania v boji proti akémukoľvek násiliu definujú potrebu evidencie prípadov domáceho násilia, druhov a počtu intervencie. Zber takýchto údajov má napomôcť evalvácii postupov riešenia násilia v týchto organizáciách.

Rada

Rada neprichádza do priameho styku s obeťami, no podporuje výskumy v oblasti prevencie kriminality a získané výsledky z týchto výskumov ďalej sprostredkováva ostatným inštitúciám, ktoré sa zaoberajú elimináciou násilia na Slovensku.

Aliancia

Aliancia vytvára informačnú databázu, zostavuje štatistiky a zhromažďuje informácie o svojej činnosti. Vede evidenciu kontaktov telefonických, mailových i osobných. V roku 2011 sa uskutočnilo celkovo 1148 kontaktov, pri ktorých bolo poskytnuté sociálno-právne poradenstvo obetiam domáceho násilia, pomoc pri riešení rodinných problémov, medziľudských vzťahov pri ohrození osoby správaním člena

rodiny. V poslednom období sa značne zvýšil počet mailových kontaktov. Kontakty sú možné aj prostredníctvom chatu cez stránku Avonu.

BSK

BSK vlastnú evidenciu nevedie, no podrobnú evidenciu vedú neštátne subjekty, ktorým BSK poskytuje finančné príspevky na činnosť. Ďalej jednou z úloh v RAP BSK na roky 2011-2013 je realizovať štúdiu o možnostiach sociálnej pomoci, bývania a zdravotníckej starostlivosti násilí pre ženy zažívajúcich násilie v Bratislavskom kraji, ktorá sa v súčasnosti uskutočňuje. Evidencia prípadov žien zažívajúcich násilie a aj evidencia trestných činov súvisiacich s násilím na ženách v Bratislavskom kraji vychádza z podkladov zástupcov jednotlivých inštitúcií v pracovnej skupiny pri BSK a tvoria súčasť jeho vyhodnocovania.

Úrad PSVaR

Pomerne presne sú evidované všetky prípady prejednávané na úrade, pretože sa klientom a klientkam poskytuje alebo pomáha získať finančná pomoc. Štatistickému úradu SR poskytuje štatistické údaje podľa § 3 písm. g) zákona č. 453/2003 Z.z. Horšie je to s evidovaním prejavov domáceho násillia – tie sú často zamieňané za vzťahové problémy rozvádzajúcich sa partnerov.

Ani evidencia týraných detí sa nevedie samostatne. Avšak zo skúseností odborných pracovníkov – psychológov, v absolútnej väčšine prípadov domáceho násillia sú obeťami ženy a ich maloleté deti. Tie majú následne veľmi často poruchy správania. Fyzické, psychické a sexuálne násillie je najčastejšie sa vyskytujúcimi formami domáceho násillia. Násilníkom v rodine býva najčastejšie otec, manžel, ale aj matka.

12. Finančné zabezpečenie inštitúcií na ochranu a pomoc obetiam zažívajúcim násillie.

Násillie v rôznej forme prináša zdravotné, ekonomické a sociálne problémy. Následky násillia majú teda dopad ako na obeť, tak aj na spoločnosť, ako je napríklad následné zdravotné zabezpečenie obete alebo jej sociálna podpora. Finančné zabezpečenie prevencie násillia môže tieto dopady zmierniť, čo navrhujú medzinárodné odporúčania boja proti násilliu.

Rada

Rada okrem svojej pôsobnosti koordinátora zabezpečuje každoročne tiež aktivity na predkladanie projektov pre prevenciu kriminality, na ktoré poskytuje z rozpočtovej kapitoly Ministerstva vnútra SR dotácie na projekty v oblasti viktimizačnej, sociálnej a situačnej prevencie. Rada finančne tiež podporuje sieť poradní mimovládnych organizácií pomoci obetiam násillia.

Aliancia

Združenie je neziskovou organizáciou, ktorá hospodári s hnutelným a nehnuteľným majetkom. Príjmami tohto združenia sú dary, dotácie a granty od fyzických a právnických osôb, výnosy z verejných zbierok a z majetku občianskeho združenia. Príjmami združenia sú aj príjmy z činnosti zabezpečujúcich plnenie cieľa organizácie a členské príspevky. Bratislavský samosprávny kraj čiastočne finančne podporil v roku 2011 projekt Aliancie *Pomoc deťom a plnoletým fyzickým osobám ohrozených správaním člena rodiny*. V roku 2012 Avon Foundation for Women udelila Aliancii žien Slovenska grant ako jednej z desiatich mimovládnych organizácií na svete vo výške 60.000,-USD. Tieto peniaze sú určené na podporu projektov eliminácie domáceho násillia na Slovensku.

BSK

Vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti má s cieľom pomáhať svojim občanom v naliehavých krízových situáciách zariadenia sociálnych služieb, podporuje činnosť neziskových organizácií a občianskych združení poskytovaním finančného príspevku. Tiež finančne podporuje subjekty sociálneho poradenstva a prevencie a subjekty, ktoré poskytujú sociálne služby na pomoc obetiam domáceho násillia. Financovanie úloh a funkcií Bratislavského územného celku sa riadi rozpočtom, ktorý predstavuje jeho samostatnosť a zodpovednosť pri rozhodovaní o využití verejných zdrojov pre poskytovanie služieb jeho občanov. V zmysle zákona č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a zákona č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov má vyšší územný celok povinnosť zostavovať rozpočet najmenej na tri rozpočtové roky. Rozpočet na nasledujúci rozpočtový rok je záväzný, pre ďalšie 2 roky iba informatívny. Základom príjmov rozpočtu BSK sú daňové príjmy, daň z príjmy fyzických osôb, daň z motorových vozidiel, nedaňové príjmy (administratívne poplatky, prenájom

predaj nehnuteľností a iné zdroje) a príjmy z úverov. Súčasťou rozpočtu BSK sú rozpočty príjmov a výdavkov rozpočtových a príspevkových organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK.

BSK každoročne vyčleňuje v zmysle § 88 zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov finančné prostriedky subjektom vykonávajúcim opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately na území Bratislavského kraja na riešenie sociálnej situácie jej obyvateľov:

- a) pre neverejných poskytovateľov sociálnych služieb na jeho území finančné príspevky na domovy sociálnych služieb, zariadenia podporovaného bývania, špecializované zariadenia, rehabilitačné strediská a zariadenia pre seniorov,
- c) neštátnym subjektom na výkon opatrení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately. Tiež poskytol finančný príspevok na sociálnoprávnú ochranu detí a sociálnej kurately v rámci programu subjektom Centrum pre rodiny, Detský fond SR a Ohrozené deti v kríze.

Úrad PSVaR

Mestá financujú svoje potreby a tým aj potreby svojich obyvateľov najmä z vlastných príjmov, z dotácií zo štátneho rozpočtu a z ďalších zdrojov (projekty). Finančne podporuje napríklad mesto Malacky azylový dom Betánia vo forme zabezpečovania obedov pre jeho klientov.

Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny sú rozpočtovou organizáciou napojenou na rozpočet Ústredia PSVaR.

4.6 Interpretácia a diskusia výsledkov výskumu

Cieľom práce bolo skúmať jestvujúce formy domáceho násillia so zameraním na ženy, právnu úpravu pomoci týmto obetiam násillia a právnu úpravu prevencie domáceho násillia a násillia páchaného na ženách v podmienkach Slovenskej republiky. V súlade s týmto cieľom bolo cieľom výskumu zistiť, aký je stav úrovně ochrany žien zažívajúcich násillie na Slovensku.

Problematiku som skúmala prostredníctvom analýzy verejne dostupných dokumentov, výstupov z doterajších výskumov o násillí páchanom na ženách na Slovensku a z informácií z inštitúcií, ktoré sa touto problematikou na Slovensku zaoberajú. Na základe výsledkov môjho skúmania možno konštatovať nasledovné:

Zlepšenie snahy SR o riešenie problému žien, na ktorých je páchané násillie, možno vidieť vo všetkých smeroch. Inštitúcie sa pri ochrane a pomoci týmto ženám riadia platnými právnymi normami Slovenskej republiky. Vychádzajú zo strategických materiálov (Stratégia prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v SR na roky 2012 -2015, Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách, Regionálny akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia páchaného, Všeobecne záväzné nariadenie Úradu BSK o bližších podmienkach poskytovania sociálnych služieb v zriaďovateľskej pôsobnosti BSK). V boji proti obchodovaniu s ľuďmi bol vytvorený Program podpory a ochrany obetí obchodovania s ľuďmi, informačné stredisko, ustanovený národný koordinátor a celonárodná linka pomoci týmto obetiam. Aj riešenie tejto problematiky je zapracované do akčných plánov prevencie kriminality.

Veľkým posunom v prevencii a eliminácii násillia páchaného na ženách na Slovensku sú doterajšie zákonné úpravy, ako napríklad Trestný zákon, Zákon o PZ, zákony v oblasti sociálnych vecí a podobne. K ďalšiemu skvalitneniu by prispelo aj riešenie, ktorého príkladom je Rakúsko a Česká republika, ktoré uzákonili kooperáciu zo zákona a určili zodpovednosť všetkých zainteresovaných inštitúcií pri riešení domáceho násillia. Ako nádejné riešenie eliminácie násillia páchaného na ženách na Slovensku sa ukazuje aj úloha z Priebežnej správy o plnení NAP na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách na roky 2009 – 2012 a aktualizácia úloh pre Slovenské národné stredisko pre ľudské práva a Ústav štátu a práva Slovenskej akadémie vied. Tie majú vypracovať analýzu slovenského národného právneho rámca

v oblasti problematiky žien zažívajúcich násilie a zhodnotiť možnosť spracovať samostatný zákon, ktorý by riešil túto problematiku, prípadne navrhnúť legislatívne zmeny v tejto oblasti. Táto úloha je stále aktuálna, pretože, ako sa stále ukazuje je nevyhnutná nadväznosť a komplexnosť v poskytovaní pomoci a služieb pre obeť násilia, či už domáceho násilia alebo násilia páchaného na ženách. Snaha o poskytovanie komplexných služieb pre ženy, na ktorých je páchané násilie je zreteľná. Napríklad Región Bratislavského samosprávneho kraja túto komplexnosť rieši veľmi úspešne, tiež región Košického samosprávneho kraja. No Slovensko má územia, ktoré ju nevyhnutne potrebujú. Ide najmä o vidiek stredného a východného územia Slovenska, kde výskyt násilia páchaného na ženách je aj najvyšší.

Dôležitým prvkom v boji proti násiliu na Slovensku je založenie a aktívna politika Rady vlády pre prevenciu kriminality, jej Expertnej skupiny, Oddelenie obchodovania s ľuďmi, sexuálneho vykorisťovania a podpory obetí pri Úrade organizovaného zločinu Prezídia Policajného zboru a v rámci regiónov regionálne kancelárie prevencie kriminality. Tieto inštitúcie tvoria základ možnej budúcej zákonnej úpravy riešenia komplexnej pomoci obetiam násilia na Slovensku.

Rozhodujúcim faktorom v boji proti násiliu páchanom na ženách je najmä mimovládny sektor. Mimovládne organizácie boli prvými iniciátormi tohto boja na Slovensku. V rámci spolupráce s medzinárodnými organizáciami začali vytvárať nielen praktickú, ale najmä teoretickú základňu. Tvoria kritický protipól štátnej a verejnej správy. Množstvo medzinárodných dokumentov k problematike násilia na ženách preložili do slovenčiny, lobovali vo vláde, Národnej rade a neustále stáli a stoja pri zrode ďalších a ďalších dôležitých právnych dokumentov. Ich zásluhou sa začal rozvíjať a propagovať boj proti násiliu – napríklad vyhlásením kampane 5. žena, Avon proti násiliu a množstvom iných podujatí, na ktorých poukazujú na príčiny, následky a možnosti boja proti domácejmu násiliu a násiliu na ženách so snahou zapojiť do neho celú spoločnosť. Spracovávajú propagačné letáky a materiály, pomocné príručky pre pomáhajúce profesie, školia ich pracovníkov, šíria osvetu. Vykonávajú advokátsku činnosť, odbornú expertízu, sociálne a právne poradenstvo, poskytujú ubytovanie ženám, na ktorých je páchané násilie. Sami však často bojujú s existenčnými, priestorovými a personálnymi problémami.

Aj keď sa ani na Slovensku nevyklučuje domáce násilie páchané na mužoch, až v 95% sú týrané ženy. Pri násilí na mužoch prevláda zo strany partneriek najviac psychické týranie.

Ženy, na ktorých je páchané násilie najčastejšie idú svojim problémom k svojmu všeobecnému lekárovi. Ženy sa často nepovažujú za obeť násilia, chcú len, aby niekto zastavil násilníka a situácia sa vrátila k pomerom v začiatkoch vzťahu. Veľký počet žien s indikátormi násilia podľahne psychickým ochoreniam. Najväznejšou formou psychického ochorenia týraných žien je suicidálna porucha, kedy žena chce riešiť svoju situáciu samovraždou, pretože nevidí východisko z nej. Násilie má vplyv aj na potraty žien, ktoré sa nevyskytujú často, no každý potrat je pre ženu traumatizovanou skutočnosťou.

Najnavštevovanejšou inštitúciou pri hľadaní pomoci zo strany žien zažívajúcich násilie na Slovensku je Úrady PSVaR. Nie však z dôvodu násilia na nej, ale z dôvodu násilia na jej deťoch alebo z dôvodu sociálnej podpory, či hľadaní zamestnania. Najvýraznejšou klientelou týchto inštitúcií zostáva dieťa, pri ktorej v niektorých prípadoch býva objavené aj násilie páchané na ich matkách a súrodencoch. Pracovníci tejto inštitúcie bývajú nezriedka ustanovení za kolízneho opatrovníka dieťaťa a týchto žien.

Násilníkom v rodine býva najčastejšie otec, manžel, ale aj matka. Na násilí páchanom na ženách sa podieľajú najmä manželia a druhovia, no veľký podiel na násilí páchanom na ženách majú aj ostatné blízke osoby.

Každoročne sa na Slovensku vyskytujú prípady femicidy. Najvýraznejší podiel registrovanej trestnej činnosti násilia páchaného na ženách majú trestné činy nebezpečného vyhrážania a ublíženia na zdraví. Až za nimi je trestný čin týrania blízkej a zverenej osoby, čo môže byť následkom snahy o miernejší trest pre násilníka, ako zo strany obeť, tak aj zo strany polície. Niektorí policajti odporúčajú žene nepodať oznámenie o týraní, ale o vyhrážaní alebo ublížení na zdraví. Zdokonaľovanie prípravy policajtov z dôvodu falošnej kolegiality, falošnému prekvalifikovávaniu trestných činov týrania na iné trestné činy a nakoniec aj nedokonalé spracovávanie spisov pre súdy, čo spôsobujú zbytočné prieťahy v konaní, sú výzvou pre PZ. A smutné je, že násilia na svojich partnerkách sa dopúšťajú aj niektorí policajti, ktorí majú obeť násilia ochraňovať a pomáhať im dostať sa z ich ťažkej situácie. Obeť domáceho násilia a násilia páchaného na ženách nemajú dostatočnú dôveru v Políciu.

Na Slovensku sa vyskytujú aj osobitné druhy násilia – obchodovanie s ľuďmi, sexuálne obťažovanie a mobbing na pracovisku, stalking, prostitúcia a kupliarstvo a stalking. K uvedeným osobitným druhom prijala Slovenská republika niekoľko právnych noriem. Medzi uvedené druhy násilia páchaného na ženách možno radiť aj násilie na rómskych ženách. Rómska komunita je na Slovensku pomerne veľká, má svojské podmienky, v ktorých ženy prijímajú násilie, pretože láska sa prejavuje aj

násilím a sú tak vychované. No väčšina rómskych žien sa s tým nestotožňuje. Stalking sa v roku 2011 zaradil medzi trestné činy. Otázku sexuálneho obťažovania rieši antidiskriminačný zákon, ktorý na Slovensku platí od roku 2004. Prostitúcia na Slovensku nie trestná, trestným je len trestný čin kupliarstva. Boj s obchodovaním s ľuďmi je v poslednom období jednou z priorít prevencie kriminality na Slovensku. V tejto otázke aktívne pracuje Oddelenie obchodovania s ľuďmi, sexuálneho vykorisťovania a podpory obetí pri Úrade organizovaného zločinu P PZ.

Podiel násilných trestných činov na ženách v porovnaní s počtom vykázaní násilníka zo spoločného obydlija je stále pomerne nízky. Ešte nižší je však počet podaných na predbežné opatrenie. Dokazuje to latentnosť problému, ale aj ekonomické problémy žien, ktoré sú od násilníka často veľmi závislé. Napomáhajú tomu aj zaužívané mýty o násilí na ženách.

Stále nie je na Slovensku jednotná evidencia prípadov násillia. Každý rezort vytvára vlastné štatistiky a vlastné kritéria pre zber údajov, ktoré nemajú jednotný charakter. Preto je veľmi ťažko zhodnotiť, napríklad v akom pomere je násilník k obeti, pretože polícia a sudy majú rozdielne kritéria. Tiež údaje zdravotníckych zariadení v štatistikách vykazujú iné hodnotenia prípadov násillia (vzťah násilníka k obeti vôbec nedefinujú) a podobne. Vytvorenie centrálnych kritérií zberu údajov o násilí páchanom na ženách by pomohlo pri celkovom zhodnotení eliminácie násillia páchaného na ženách pri legislatívnom spracovávaní tejto problematiky.

Koordinovaná práca s páchatelom násillia na Slovensku stále neexistuje, okrem skupinovej práce s násilníkmi (rôznych trestných činov) vo výkone trestu. Zriedka sa vyskytujú prípady pohovorov psychológov s násilníkmi a pohovory s násilnými osobami na sociálnych odboroch. Tu sú prizývaní hlavne z dôvodu riešenia problému násillia páchaného na deťoch. Násilní muži si väčšinou nepriznávajú, že problém nie je v ich partnerovi, ale oni sami tým problémom sú. Ak chcú riešiť a zvládať svoju agresivitu, musí im byť ponúknutá pomoc. Horšie to však je s násilníkom, ktorý nechce svoju agresivitu riešiť. Tu by bolo vhodné zákonom nariadiť absolvovanie protiagresívne vzdelávanie. Mimovládna organizácia Aliancia žien Slovenska rozbehla v roku 2012 projekt, ktorým vyškolí pracovníkov pomáhajúcich profesií pre prácu s násilníkom. Dôležité je, aby existovala evidencia násilníkov, zvlášť recidívnych a aj evidencia týraných žien. Toto by prispelo k eliminácii domáceho násillia a násillia páchaného na ženách.

Rozvoj podporných služieb v oblasti násillia páchaného na ženách na Slovensku sa výrazne zlepšuje. Inštitúcie, zaoberajúce sa problematikou násillia na ženách a ich

deťoch poskytujú rôznorodé služby z oblasti krízovej intervencie, postintervencie a prevencie. Zákon o sociálnych službách definuje aj sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, no na Slovensku stále nie je vybudovaná bezplatná, funkčná celonárodná krízová telefonická sieť pre osoby ohrozené násilím, ako napríklad DONA linka v Českej republike. Bezplatná dostupnosť tejto služby (v prípade nedostatku financií, ktorým takéto ženy veľmi často trpia z dôvodu odkázanosti na partnera), je niekedy základom riešenia situácie obeť násillia páchaného na ženách, aby nadviazala počiatočný kontakt . Kontakt s niekým, kto ju vypočuje a poradí jej. Sú na Slovensku zriadené rôzne krízové telefonické alebo mailové linky najmä MVO, avšak len časť z nich je bezplatná. To tiež súvisí s nedostatočným finančným zabezpečením služieb zo strany štátu. Veľa inštitúcií podporných služieb na Slovensku bojuje o svoju existenciu práve z dôvodu nedostatku financií (na prevádzku, mzdy pre pracovníkov, možnosti zúčastňovať sa vzdelávacích aktivít a podobne).

Prekážkou v poskytovaní komplexných a kvalitných služieb je stále nedostatok týchto služieb pre obeť násillia páchaného na ženách. Zariadenia nie sú vybavené podľa medzinárodných štandardov, najmä bezpečnostnými opatreniami. Utajenú adresu má na Slovensku iba 6 zariadení. Kapacitne nedostatočné sú najmä tie zariadenia, v ktorých sú združené viaceré druhy zariadení sociálnych služieb. Niektorí poskytovatelia môžu ubytovať len ženu, ktorá má trvalé bydlisko v oblasti zariadenia, pretože rozpočet regiónu ráta len so svojimi obyvateľmi.

Zariadenia sú z prevažnej väčšiny financované z verejných zdrojov a ich výška je veľmi rozdielna Preto využívajú aj sponzorské dary, 2 % z daní fyzických a právnických osôb, zdroje z projektovej činnosti a podobne, ktorými dopĺňajú chýbajúce financie. Otázka dostatočného finančného zabezpečenia eliminácie násillia páchaného na ženách teda zatiaľ nespĺňa medzinárodné záväzky, ktorým sa Slovensko zaviazala.

V zariadeniach, ktoré pomáhajú obeť domáceho násillia a násillia na ženách poskytujú služby odborne kvalifikované sociálne pracovníčky, psychologičky a pedagogičky, vychovávateľky, no nie sú špecializované na problematiku násillia na ženách s výnimkou mimovládnych organizácií. Systém vzdelávania k problematike násillia páchaného na ženách vo všetkých zložkách eliminujúcich toto násillie je nevyhnutný. Aj keď ide najčastejšie o interných pracovníkov, dôležitou a nevyhnutnou výpomocou na prevádzku zariadení sú externí pracovníci a dobrovoľníci.

Na Slovensku sa obeť trestných činov domáceho násillia a násillia páchaného na ženách stretávajú s finančnými problémami. Stále nie je DN a násillie na ženách zahrnuté do sociálneho systému, ako dôvod na sociálnu výpomoc. Tiež zákon

o odškodňovaní obetí nepozná kategóriu obetí domáceho násillia a násillia páchaného na ženách. Slovensko by sa mohlo inšpirovať Českou republikou, ktorá prijala zákon, na základe ktorého má aj obeť domáceho násillia odškodňovať štát a následne si tieto financie vymáhať u násillníka.

V práci som skúmala stav úrovne ochrany boja proti násilliu páchanému na ženách v podmienkach Slovenskej republiky. Rozpracovaním a popisáním uvedených poznatkov, ktoré som získala analýzou dokumentov a analýzou a zhodnotením získaných informácií od inštitúcií, ktoré sa podieľajú na eliminácii násillia páchaného na ženách na Slovensku bol cieľ výskumu splnený, čo potvrdzujú interpretácia a diskusia výsledkov výskumu a nasledujúce závery z výskumu.

4.7 Závery z výskumu

K stavu úrovne ochrany boja proti násilliu páchanom na ženách na Slovensku som prostredníctvom čiastkových cieľoch zistila :

1. Počet registrovaných prípadov násillia páchaného na ženách v porovnaní s počtom prípadov násillia páchaného na mužoch: analýzou dokumentov sa potvrdilo, že podiel násillia na ženách je výrazne vyšší, ako násillie na mužoch.
2. Výskyt druhov trestných činov násillia páchaného na ženách: na Slovensku sa vyskytujú rôzne trestné činy násillia páchaného na ženách, najväčší počet registrovaných trestných činov je trestný čin nebezpečného vyhrážania a ublíženia na zdraví. Najzávažnejším trestným činom v oblasti násillia páchaného na ženách na Slovensku je femicída a s ňou spojené zavraždenie vlastných detí. Ročne je zavraždených priemerne osem žien svojimi manželmi alebo druhmi. Zavraždení sú však aj muži, na ktorých je páchané násillie, najmä zo strany družky. V posledných rokoch bolo zavraždených priemerne päť mužov ročne.
3. Špecifické formy násillia páchaného na ženách: aj na Slovensku sa vyskytujú osobitné formy násillia páchaného na ženách, a to násillie na rómskych ženách, obchodovanie so ženami, znásillnenie, sexuálne obťažovanie, mobbing a stalking.
4. Výskyt vyšetrení žien s indikátormi násillia v zdravotných ambulanciách: najviac navštevovanou ambulanciou ženami, na ktorých je páchané násillie je ambulancia všeobecného lekára. Najzávažnejším zdravotným problémom je najmä psychické ochorenie obetí násillia páchaného na ženách.

5. Využívanie inštitútu vykázania násilníka z obydlija od prijatia §27 a Zákona o Policajnom zbore: hoci tento inštitút na Slovensku existuje, obeť násillia ho často nevyužívajú. Počet 230 vykázaní ročne na počet obetí násillia páchaného na ženách a počet podaní na predbežné opatrenie je veľmi nízky.
6. Výskyt rodovo podmieneného násillie zo strany policajtov: násillia páchaného na ženách na Slovensku sa žiaľ, dopúšťajú aj policajti, práve tí, ktorí majú obeť ochraňovať.
7. Kompetencie k činnosti inštitúcií v prípade ochrany a pomoci ženám zažívajúcim násillie vychádzajú: z právnych úprav SR, z interných predpisov inštitúcií a postupov pri eliminácii násillia. Jednotlivé rezorty vypracovali interné nariadenia alebo smernice, ktoré pomáhajú pracovníkom pre riešenie násillia páchaného na ženách.
8. Spolupráca inštitúcií pri riešení ochrany a pomoci ženám, na ktorých je páchané násillie: spolupráca existuje vo forme národného a regionálnych zoskupení spolupracujúcich inštitúcií, spolupráca medzi pomáhajúcimi profesiami je rôzna, v niektorých oblastiach je funkčná, v niektorých je problém so vzájomnou komunikáciou. Sú však aj oblasti (hlavne vidiek), kde pomáhajúce profesie neexistujú a tak ženy nemajú k nemu ľahký prístup.
9. Formy konkrétnej ochrany a pomoci ženám zažívajúcim násillie zo strany inštitúcií - na Slovensku sa eliminácii násillia páchaného na ženách venujú koordinačné a metodické centrá pri MV SR, pri dvoch samosprávnych krajoch (Bratislavský a Košický) a regionálni koordinátori násillia páchaného na ženách. Prezídium PZ vytvorilo Oddelenie obchodovania s ľuďmi, sexuálneho vykorisťovania a podpory obetí pri Úrade organizovaného zločinu s koordinátorom, Programom podpory týmto obetiam a telefonickú linku pre ne. Policajný zbor má od roku 2008 oprávnenie vykazať násilníka z obydlija na 48 hodín a súdy majú právo vydať predbežné opatrenie do 24 hodín. Pomáhajúce profesie ponúkajú ženám, na ktorých je páchané násillie všetky formy ochrany a pomoci. Na Slovensku chýba centrálna bezplatná telefonická linka pre ženy, na ktorých je páchané násillie. Tiež nie je vytvorený systém práce s násilníkom, ktorý sa v tomto čase rieši vzdelávacími aktivitami mimovládnych organizácií.
10. Vedomosti, či odborné vzdelanie k problematike násillia páchaného na ženách poverených pracovníkov inštitúcií: priamo s obeťami násillia páchaného na ženách pracujú odborní pracovníci najmä v mimovládnych organizáciách. Tie zároveň ponúkajú vzdelávacie aktivity všetkým pomáhajúcim profesiám. PZ preškoľuje

policajtov k problematike násilia páchaného na ženách, no nie je dostatočné. V koordinačných orgánoch pracujú odborní pracovníci jednotlivých rezortov a zástupcov pomáhajúcich profesií.

11. Evidencia prípadov domáceho násilia v inštitúciách: na Slovensku neexistuje centrálna evidencia prípadov násilia páchaného na ženách. Každý rezort má vytvorený vlastný systém evidencie, ktorý sa však nezhoduje s inými a tak je veľmi ťažko pri analýzach z nich vychádzať.
12. Finančné zabezpečenie inštitúcií na ochranu a pomoc obetiam zažívajúcim násilie: Slovensko sa tiež zaviazalo finančne podporovať elimináciu násilia páchaného na ženách, no finančná kríza na Slovensku nedovoľuje prideľovať dostatočné finančné prostriedky. Túto otázku čiastočne riešia samosprávne kraje vo svojom rozpočte. Mimovládne organizácie využívajú k získaniu dotácií rôzne projekty, 2% z daní daňových poplatníkov, vydávanie odbornej literatúry zameranej na násilie páchané na ženách a podobne.

4.8 Návrhy opatrení

Aby prevencia a hlavne pomoc ženám zažívajúcim násilie bola účinná, aby sa zastavilo násilie páchané za zatvorenými dverami, je potrebné usmerniť prevenciu a pomoc týmto ženám tak, aby:

1. všetky obete, ktoré žijú kdekoľvek na Slovensku, mali prístup k službám včas, komplexne a bezplatne,
2. pracovníci každej organizácie, ktorá prichádza do styku s problematikou domáceho násilia a násilia na ženách, museli okamžite reagovať a aby vedeli, ako reagovať na túto situáciu.

Na základe uvedeného navrhujeme prijať nasledovné opatrenia:

- Prijatť zákon o domácom násilí s konkretizáciou povinností nadväzujúcich inštitúcií.
- Predĺžiť dobu vykázania násilníka z obydľia zo 48 hodín na desať dní novelou ustanovenia § 27 a Zákona o Policajnóm zbore a nadväzujúcimi právnymi predpismi.
- Skvalitniť vzdelávanie policajtov v oblasti scitlivovania problematiky násilia páchaného na ženách a kvalitnému spracovávaní spisov.

- Rozšíriť § 340 Trestného zákona - trestný čin neoznámenie trestného činu aj na neoznámenie trestných činov domáceho násillia.
- Tiež v prípade priestupku v oblasti domáceho násillia a násillia páchaného na ženách ustanoviť v Zákone o priestupkoch sankciu za neoznámenie takéhoto konania.
- Doplniť zákon o sociálnom zabezpečení o zavedenie pravidelnej sociálnej podpory pre ženy, na ktorých je páchané násillie, ktoré by malo byť identifikované tiež ako stav núdze, do doby, pokiaľ nebude finančne samostatná a pomôcť jej, aby sa mohla osamostatniť (napr. prednostné rekvalifikácie).
- Doplniť zákon o odškodňovaní obetí s doplnením odškodňovania aj obetí domáceho násillia a násillia páchaného na ženách.
- Ženy postihované domácim násillím oslobodiť od správneho poplatku vo výške 30,- Eur za podanie návrhu na predbežné opatrenie, prípadne zaviazat' jeho úhradou násillníka.
- Prostredníctvom novelizácie zákona o úprave niektorých pomerov súvisiacich s nájmom bytov a s nebytovými náhradami obce zaviazat' obce povinnosťou prednostne udeľovat' nájomný byt vo vlastníctve obce žene a jej deťom, na ktorých je páchané násillie.
- Pretože cyklus domáceho násillia potvrdzuje jeho recidívu, uzákonit' povinnú terapeutickú prácu s páchatel'om domáceho násillia a násillia páchaného na ženách.
- Pre obe domáceho násillia a násillia páchaného na ženách sprístupniť v jej najbližšom okolí (miesto bydliska, prípadne miesto prechodného bydliska) pomoc a poradenstvo vo všetkých formách.
- Neviazat' sprístupnenie pomoci a poradenstva len žene, na ktorej je páchané násillie trvalým bydliskom.
- Na každej úrovni a v každej inštitúcii zaoberajúcej sa problematikou násillia páchaného na ženách zriadiť systematizované centrá s koordinátorom pre prácu s obeťami násillia – špecialistom v danej problematike.
- Zároveň zabezpečiť, aby všetky pomáhajúce profesie (policajti, sociálni pracovníci, lekári a iný zdravotnícky personál, učitelia vo všetkých druhoch škôl a školských zariadení, sudcovia, psychológovia a psychiatri, ale aj pracovníci miestnej a regionálnej samosprávy a tretieho sektora) absolvovali pravidelné vzdelávacie aktivity o prístupe k obeťiam násillia, aby boli vybavené aktuálnymi informáciami a nevyhnutnými prostriedkami.

ZÁVER

O násilí páchanom na ženách treba stále hovoriť, aby tento problém vystúpil spoza zatvorených dverí. Násilie, nech je už akékoľvek, nesmie byť tolerované. Aj preto som si vo svojej práci stanovila za cieľ skúmať jestvujúce formy domáceho násillia so zameraním na ženy, právnu úpravu pomoci týmto obetiam násillia a prevencie domáceho násillia a násillia páchaného na ženách v podmienkach Slovenskej republiky.

Jedným z ukazovateľov pre nastavenie účinnej prevencie, ochrany a pomoci týmto ženám je poznať násillie – jeho formy, príčiny a následky, čo som skúmala analýzou dostupných dokumentov. Zamerala som sa na výskyt násillia, jeho formy a konkrétnu pomoc obetiam násillia páchaného na ženách.

Moje zistenia potvrdzujú, že násillia sa vo väčšej miere dopúšťajú muži, aj keď aj medzi ženami sa vyskytujú násillné ženy, či už k svojim mužom, alebo dokonca aj k svojim deťom. No rozdiel v počte násillných skutkov zo strany mužov je asi o 95% vyšší, čo potvrdzuje porovnanie údajov za roky 2000 až 2010. Slovenské ženy zažívajú všetky formy násillia, trpia fyzicky, psychicky, sociálne, ekonomicky, sexuálne a tieto formy sú rôzne kombinované. Avšak najzávažnejším trestným činom – femicídou ročne ukončia muži život priemerne ôsmym ženám a žiaľ, aj svojim vlastným deťom.

Na Slovensku sa vyskytujú aj osobitné formy násillia páchaného na ženách, z ktorých najzávažnejšou je nútená prostitúcia (najvýraznejšie u rómskych žien) a obchodovanie s ľuďmi, teda aj so ženami. Prostitúcia na Slovensku nie je trestným činom, no trestným činom je kupliarstvo. Riešenie problematiky sexuálneho obťažovania a mobbing, obchodovanie s ľuďmi a stalking na pracovisku zapracovala SR do samostatných právnych noriem.

Moje zistenia potvrdzujú, že ženy zažívajúce násillie najčastejšie vyhľadávajú pomoc vo všeobecných zdravotných ambulanciách, väčšinou až vtedy, keď sú zranené a psychiatrické ambulancie. Závažnosť následkov násillia sa u nich prejavuje rôznymi formami psychických chorôb, ktoré sú niekedy ťažko liečiteľné. V rokoch 2009 a 2010 bolo v psychiatrických ambulanciách registrovaných 1376 vyšetrení žien zažívajúcich násillie bez suicidálnej alebo so suicidálnou poruchou (medzi ne patria aj tie, ktoré uvažujú o samovražde, ako o úniku pred svojim ťažkým údelom). Tento údaj je varovným signálom pre sústavné skvalitňovanie účinnej pomoci týmto obetiam pre všetky zainteresované inštitúcie.

Počet vykázaní z obydľia podľa pohlavia a vzťahu vykázanej osoby k ohrozenej osobe na Slovensku od prijatia § 27 a Zákona o Policajnom zbore je stále veľmi nízky na množstvo žien, zažívajúcich násilie na Slovensku. Tento druh násilia sa vyznačuje vysokou latentnosťou, no práve pomalá, často nie práve najvhodnejšia forma pomoci a stála nedôvera žien v pomáhajúce profesie túto latentnosť podporujú. Stále je ešte násilie páchané na ženách v spoločnosti bagatelizované a tolerované.

Pri rodovo podmienenom násilí, ktorého sa dopúšťajú aj policajti, treba povedať, že registrovaných prípadov nie je až tak veľa v porovnaní s inými násilníkmi. No postavenie policajta, ako ochrancu života a práv občanov je v prípade násilia – akéhokoľvek, neospravedlňiteľné. Vzdelávanie policajtov musí viesť nielen k správnym postupom pri uplatňovaní §27 a Zákona o PZ, spracovávaní dokumentácie pre súdy, ale aj k scitlivovaniu problematiky násilia páchaného na ženách. Je dôležité, aby falošná kolegialita policajtov vymizla. Aby obeť nebola vystavená druhotnej viktimizácii, pretože toto do boja proti násiliu nepatrí. Patrí do neho skutočná ochrana a pomoc obeť, ktorá je už aj tak násilím flustrovaná.

Právnu úpravu ochrany, pomoci a prevencie domáceho násilia na Slovensku som skúmala v riadenom rozhovore s vopred pripravenými oblasťami záujmu vo vybraných inštitúciách, ktoré sa zaoberajú problematikou násilia páchaného na ženách a dopĺňala som ich informáciami z verejne dostupných zdrojov.

Slovenská republika sa zaviazala k nulovej tolerancii násilia podpísaním rôznych medzinárodných dokumentov, z ktorých vychádza pri eliminácii násilia. Prijala rôzne právne dokumenty, ktoré pomáhajú pri jeho eliminácii (Trestný zákon, Zákon o Policajnom zbore, Občiansky súdny poriadok, sociálne zákony, antidiskriminačný zákon a iné). Tiež sú spracované rôzne strategické materiály, z ktorých inštitúcie vychádzajú vo svojich strategických plánoch a interných predpisoch. Konkrétna forma pomoci ženám, na ktorých je páchané násilie sa odvíja od ich zamerania.

Centrálny orgán prevencie kriminality na Slovensku – Rada vlády pre prevenciu kriminality a jej Expertná skupina riadia a koordinujú túto oblasť na celoslovenskej úrovni. Na regionálnej úrovni zasa Bratislavský samosprávny kraj a jeho Pracovná skupina prevencie kriminality, ktoré poskytujú pomoc a ochranu obetiam násilia páchaného na ženách viacerými formami – priamou pomocou prostredníctvom rôznych foriem služieb prevencie, intervencie a postintervencie v zariadeniach. Sú to zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti Bratislavského samosprávneho kraja a ďalšie, zriadené na jeho území.

Bratislavský samosprávny kraj finančne zabezpečuje príspevkami rôzne formy pomoci a ochrany ženám, na ktorých je páchané násilie. Tento kraj bol v rámci Slovenska vyhodnotený ako jeden z najlepšie pracujúcich samosprávnych krajov na Slovensku v oblasti prevencie, ochrany a pomoci ženám, na ktorých je páchané násilie.

Mimovládna organizácia Aliancia žien Slovenska je zameraná na výskum, vzdelávanie a prevenciu. Náplňou činnosti Aliancie je aj monitorovanie dodržiavania medzinárodných dokumentov, ktoré pomáhajú riešiť problematiku násilia páchaného na ženách. Aliancia sa venuje aj konkrétnej práci s obeťami násilia. Vo svojej činnosti sa zameriava na rodovo podmienené násilie, obchod so ženami, nútenú prostitúciu a reprodukčné práva žien na Slovensku. Ako jedna z mála mimovládnych organizácií na svete udelila Avon Foundation for Women Aliancii žien Slovenska v roku 2012 grant vo výške 60.000,-USD na podporu projektov eliminácie domáceho násilia na Slovensku.

Sociálne odbory na Úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny sú jednou z organizácií, ktoré prichádzajú ako prvé do priameho styku so ženami. Tie tam však chodia najmä pre zabezpečovanie rôznymi sociálnymi dávkami, prípadne pre iné sociálne problémy. S problematikou násilia v rodine navštívia tento úrad väčšinou len z dôvodu, že týrané je ich dieťa – to, že ony samé sú obeťou násilia páchaného na ženách, je zistené často až ako následok zisťovania týrania ich dieťaťa.

Evidenciu žien a detí, na ktorých je páchané násilie tento úrad nevedie. Vedú len evidencie spojené so sociálnymi príspevkami a evidencie ohľadom zamestnanosti. Evidencie žien, na ktorých je páchané násilie, vedú veľmi presne v Aliancii žien Slovenska. Ďalšie z inštitúcií spracovávajú každoročne štatistické údaje (aj o počtoch obetí násilia) pre Štatistický úrad SR.

Otázka odborného vzdelávania pracovníkov vo vybraných organizáciách je riešená seminármi, workshopmi, školeniami, a to najmä mimovládnyimi organizáciami, akou je aj Aliancia žien Slovenska. Pri činnostiach spojených s riešením problematiky násilia páchaného na ženách je neodmysliteľnou pomocou práca dobrovoľníkov a externých pracovníkov v mimovládnych organizáciách.

Naplnením jednotlivých čiastkových cieľov a popísaním záverov z jednotlivých analýz a informácií z riadeného rozhovoru v inštitúciách, zaoberajúcich sa elimináciou násilia páchaného na ženách som splnila hlavný cieľ - skúmať jestvujúce formy domáceho násilia so zameraním na ženy, právnu úpravu pomoci týmto obeťami násilia,

prevencie domáceho násillia a násillia páchaného na ženách v podmienkach Slovenskej republiky.

K splneniu cieľa práce som využila odbornú literatúru zameranú na problematiku násillia páchaného na ženách a verejne dostupné informácie z výskumov násillia páchaného na ženách na Slovensku. Tiež som použila informácie, ktoré som získala prostredníctvom riadeného rozhovoru vo vybraných inštitúciách eliminujúcich násillie na ženách v Bratislavskom samosprávnom kraji a na ich verejne dostupných internetových stránkach.

Záverom možno konštatovať, že Slovenska republika veľmi vážne prijala medzinárodné záväzky v oblasti boja proti akémukoľvek násilliu, nevynímajúc ani násillie páchané na ženách. Na koordinovanie tejto činnosti vytvorila pomocné koordinačné centrá – pri vláde Slovenskej republiky, pri samosprávach, (aj keď stále nie na celom území), posilnila právomoc policajta, upravila právny rámec riešenia tejto problematiky a podobne. V ďalšom období si stanovila v Národnom akčnom pláne rozširovať služby pre obeť násillia a násillia páchaného na ženách. Boj s týmto druhom násillia je náročný, postupuje pomaly, hlavne stále ešte so zažitými stereotypmi o násillí na ženách v spoločnosti.

Aj preto sa Slovenská republika zamerala na veľmi dôležitú prevenciu. Zrejme najdôležitejšia je otázka osvety celej spoločnosti v danej problematike, aby každý muž a každá žena chápali, že sú si rovnocennými partnermi, pretože aj podľa Ústavy Slovenskej republiky sú ľudia slobodní a rovní v dôstojnosti a právach. A tie si nemusíme zaslúžiť, tie nám, ako ľudským bytostiam, patria.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Zoznam použitých literárnych zdrojov

- BRIŠKA, R. Rodovo-podmienené násilie – kriminologické aspekty. In: *Policajná teória a prax*. Ročník XVI. 2/2008. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2008. ISSN 1335-1370.
- BUEL S. Násilie páchané na ženách alebo ako vylepšiť reakcie právnych inštitúcií. In: *Násilie páchané na ženách. Vybrané texty*. Bratislava: Občianske združenie Aliancia žien Slovenska, 2002. ISBN 80-968545-4-2.
- BUSKOTTE, A. *Z pekla ven. Žena v domácim násilí*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008. ISBN 978-80-251-1786-6.
- ČÍRTKOVÁ, L. Laická pomoc obětem. In: ČÍRTKOVÁ, L. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Příručka pro pomáhající profese. Praha: Grada, Publishing, a. s., 2007. ISBN 80-247-2014-0.
- ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro pávníky. Domácí násilí, stalking, predikce násilí*. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.
- ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2000. ISBN 80-7178-475-3.
- ČÍRTKOVÁ, L. a P. VITOUŠOVÁ. Domácí násilí – nová legislativa první rok v praxi. In: *Kriminalistický sborník*. Ročník LII, 3/2008. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2008.
- DOHNALOVÁ, S. Právní rámec domácího násilí v České republice. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektiv. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. ISBN 80-247-0586-9.
- FILADELFIOVÁ, J. Situácia na Slovensku. In: *Na ceste do Európskej únie*. 1. vyd. Bratislava: Aspekt, 2002. ISBN 80-85549-39-5.
- FILADELFIOVÁ, J. Účasť žien na zákonodarnej a výkonnej moci. In: *Volebné právo žien, vybrané texty*. 1. vyd. Bratislava: Aliancia žien Slovenska, 2002. ISBN 80-968545-3-4.
- FISZER, B. Obchod so ženami a prostitúcia. In: *Na ceste do Európskej únie*. 2002. 1. vyd. Aspekt. Bratislava. ISBN 80-85549-39-5.

- HAVELKOVÁ, E. Iniciatívy v oblasti rodovej rovnosti. In: *Mohlo by byť inak (!?)*. Vybrané texty. 1. vyd. Bratislava: Aliancia žien Slovenska, 2002. ISBN 80-968545-5-0.
- HERETIK, A. *Forezná psychológia pre psychológov, právnikov, lekárov a iné pomáhajúce profesie*. 2. prepracované a doplnené vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá, s. r. o., 2004. ISBN 80-10-00341-7.
- HUNT, E. Muži jako osoby ohrožené domácím násilím. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kol. *Domáci násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
- HUNT, E. a N. ŠPATENKOVÁ. LGBT jako osoby ohrožené domácím násilím. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Domáci násilí: Kontext, dynamika a intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
- KANDEROVÁ, J. Prenasledovanie ako nebezpečný fenomén spoločnosti. In: *Policajná teória a prax. Ročník XIX. 4/2011*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2011. ISSN 1335-1370.
- LANDSFELD, T. a G. HOLČÁKOVÁ. *Řešení domácího násilí na Ostravsku v roce 2010*. In: *Kriminalistický sborník. Ročník LV, 2/11*. Praha: Kriminalistický ústav Policie ČR, 2011.
- MAGUROVÁ, Z. Mimovládne organizácie ako nástroj kontroly štátnej moci. In: *Mohlo by byť inak(!?)*. Vybrané texty. 1. vyd. Bratislava: Aliancia žien Slovenska, 2002. ISBN 80-968545-5-0.
- NESVADBA, A. a M. DURAJ. Právne aspekty vykázania z obydlia. In: *Právo na ochranu osobnej slobody: Zborník z celoštátneho odborného seminára s medzinárodnou účasťou ku príležitosti 60. výročia založenia rady Európy, konaného 25. septembra 2009 na Akadémii Policajného zboru v Bratislave*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia PZ, 2009. ISBN 978-80-8054-479-9.
- PAŽÍTKA, J. Recenzia. In: *Policajná teória a prax. Ročník XIII, 4/2005*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru, 2005. ISSN 1335-1370.
- ŠPATENKOVÁ, N. a D. ŠEVČÍK. Formy domácího násilí. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Domáci násilí. Kontext, dynamika a intervence*. 1. vyd. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.
- ŠPATENKOVÁ, N. Formy krizové intervence. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. ISBN 80-247-0586-9.

ŠPATENKOVÁ, N. a Š. CHYTILOVÁ. Násilí. In: ŠPATENKOVÁ, N. a kolektív. *Krizová intervence pro praxi*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2004. ISBN 80-247-0586-9.

Zoznam použitých internetových zdrojov

- ALIANCIA ŽIEN SLOVENSKA. *Medzinárodné dohovory*. [online]. 1993. [cit. 2012-08-12]. Dostupné z: <http://alianciazien.wordpress.com/dokumenty/medzinarodne-dohovory/>
- ALIANCIA ŽIEN SLOVENSKA. *Práca s páchatel'mi násilia*. [online]. [cit. 2012-07-16]. Dostupné z: <http://alianciazien.sk.wordpress.com/praca-s-pachatelmi-nasilia/>
- ALIJA. *Výskum*. [online]. [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: <http://mp.mpetrak.net/vyskum.aspx>.
- ASPEKT. Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien. In: *Glosár rodovej terminológie* [online]. [cit. 2012-08-26]. Dostupné z: <http://glosar.aspekt.sk/default.aspx?smi=1&ami=1&vid=131>.
- BODNÁROVÁ, B., J. FILADELFIOVÁ a J., HOLUBOVÁ, B. *Reprezentatívny výskum výskytu a skúseností žien s násilím páchanom na ženách (VAW) na Slovensku: Záverečná správa VÚ č. 2224*. [online]. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008. [cit. 2012-08-01]. Dostupné z: <http://www.unifem.sk/uploads/doc/VAWSlovakia.pdf>.
- BRATISLAVSKÝ SAMOSPRÁVNÝ KRAJ. *Regionálny akčný plán Bratislavského samosprávneho kraja na roky 2011 – 2013*. [online]. [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: www.region-bsk.sk/SCRIPT/ViewFile.aspx?docid=10037468
- BÚTOROVÁ Z. a J. FILADELFIOVÁ. *Násilie páchané na ženách ako problém verejnej politiky*. [online]. Edícia Pracovné zošity. 1. vyd. Bratislava: IVO – Inštitút pre verejné otázky, 2005. [cit. 2012-06-15]. ISBN 80-88935-78-4. Dostupné z: http://www.ivo.sk/buxus/docs/vyskum/subor/produkt_4164.pdf.
- CEHLÁROVÁ, Ľ. *Násilie páchané na ľuďoch s mentálnym postihnutím*. [online]. 2007. [cit. 2012-09-03]. Dostupné z: <http://tribunal.kapitula.sk/2007-2/nasilie.htm>.
- ČÍRTKOVÁ, L. Domáci násilí. In: *Kriminalistický sborník 3/2006*. [online]. © 2010 Ministerstvo vnitra České republiky. Časopisy. Kriminalistika. Archiv časopisu Kriminalistika. Ročník 2006. 3/2006. [cit. 2012-06-29]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/kriminalistika-728588.aspx?q=Y2hudW09Ng%3D%3D>

- DEREVJANÍKOVÁ Š. a kolektív. Monitorovacia správa k východiskovej situácii v oblasti poskytovania pomoci a ochrany ženám zažívajúcim násilie v párových vzťahoch v meste Košice. [online]. Košice. Vienala, 2008. [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://www.fenestra.sk/download/Monitorovacia_sprava.pdf.
- EUCPN – EU Crime Prevention Network. [online]. [cit. 2012-07-21]. Dostupné z: <http://www.eucpn.org/mshome/?mclang=19>
- FENESTRA. *Odporúčanie Rec (2002)5 Výboru ministrov členských štátov o ochrane žien proti násiliu*. [online]. 2005. [cit. 2012-08-20]. Dostupné z: http://www.fenestra.sk/download/rada_europy.doc
- HOLUBOVÁ, B. *Monitoring organizácii poskytujúcich pomoc obetiam domáceho násillia*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2006. [cit.2012-07-01]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2006/Holubova/Monitoring_organizacii.pdf
- HOLUBOVÁ, B. *Národné indikátory násillia páchaného na ženách. Návrh sústavy indikátorov a premenných z oblasti násillia páchaného na ženách*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2009. [cit. 2012-07-14]. Dostupné z: <http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2009/Holubova/Narodne-ukazovatele.pdf>
- HOLUBOVÁ, B. *Správa o násillí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2009*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2010. [cit. 2012-06-28]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2010/Holubova/Sprava_nasilie.pdf.
- HOLUBOVÁ, B. *Správa o násillí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2010*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2011. [cit.2012-07-01]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2010/>
- HOLUBOVÁ, B. *Správa o násillí páchanom na ženách na Slovensku za rok 2011*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí MPSVaR SR, 2012. [cit.2012-08-13]. Dostupné z: <http://genderdatabaza.wordpress.com/2010/07/05/sprava-o-nasili-pachanom-na-zenach-na-slovensku-za-rok-2011/>
- HOLUBOVÁ, B. a M. ŠPRINGELOVÁ. *Monitoring médií a reklamy z hľadiska prevencie násillia páchaného na ženách a podpory rodovej rovnosti za rok 2011*. [online]. Bratislava: Odbor rodovej rovnosti a rovnosti príležitostí, MPSVaR SR, 2012. [cit. 2012-11-11]. Dostupné z: http://www.sspr.gov.sk/IVPR/index.php?option=com_php&Itemid=22&lang=sk&ty=VYSK-S&rv=2012

- HORÁKOVÁ, J. *Násilník má dve stránky osobnosti*. [online]. Petit Press, 2008. [cit. 2012-07-12]. Dostupné z: <http://www.sme.sk/c/4022800/nasilnik-ma-dve-stranky-osobnosti.html>
- CHALOUPKOVÁ, M. *Násilie páchané na ženách a v rodinách z pohľadu psychológa*. In: MÁTEL, A. (ed.). *Pomoc obetiam domáceho násillia: vzdelávanie pomáhajúcich profesií: Zborník zo seminára*. [online]. Skalica: Alija. 2009. [cit. 2012-08-13]. ISBN 978-80-970083-3-8. Dostupné z: <http://mp.mpetrak.net/pomahajuce-profesie.aspx>.
- LENZ H. J. *Když se muži stanou obětí. O společenském popření mužské otevřenosti vůči zranění*. In: *Muži jako obeti domácího násillí*. [online]. Brno, 2011. [cit. 2012-08-22]. Dostupné z: <http://www.nasilinamuzich.cz/informace/>
- KARLOVSKÁ, D. a N. KROKAVCOVÁ, S. KRÁLOVÁ. *Bezpečný ženský dom ako nástroj uplatňovania ľudských práv žien a detí*. [online]. Košice: Fenestra, 2009. [cit. 2012-07-20]. ISBN 978-80-969884-2-6. Dostupné z: http://www.fenestra.sk/download/Bezpecny_zensky_dom.pdf.
- MÁTEL, A. *Násilie voči ženám a „domáce násillie“ v medzinárodných dokumentoch*. [online]. 19.1.2008. [cit.2012-08-26]. Dostupné z: http://www.andrejmatel.info/Texty/Charita/Matel_NVZ%20a%20DN%20v%20medzinarodnych%20dokumentoch.pdf
- MÁTEL, A. *Naše možnosti pomoci ženám – obetiam domáceho násillia: Teoretická časť dizertačnej práce*. [online]. 2009. [cit. 2012-07-17]. Dostupné z: http://www.andrejmatel.info/Texty/Charita/Matel_Domace%20nasillie_dizertacna%20praca_minimovka.pdf.
- MINISTERSTVO PRÁCE, SOCIÁLNYCH VECÍ A RODINY SR. *Národné priority rozvoja sociálnych služieb*. [online]. Publikované 3.11.2011. [cit. 2012-09-08]. Dostupné z: <http://www.employment.gov.sk/narodne-priority-rozvoja-socialnych-sluzieb-pdf.html>
- PSP - *Práca s páchatel'mi domáceho násillia v Európe – Projekt Daphne II 2006 – 2008. Smernice vyvíjania štandardov pre programy, pracujúce s mužskými páchatel'mi domáceho násillia*. [online]. 2008. [cit. 2012-11-12]. Dostupné z: http://www.work-with-perpetrators.eu/documents/standards/wwp_standards_sk_2008_ver_1_1.pdf?
- SLOVENSKÉ NÁRODNÉ STREDISKO PRE ĽUDSKÉ PRÁVA. *Postavenie, pôsobnosť a právomoci*. [online]. 2009. [cit. 2012-09-11]. Dostupné z: <http://www.snslp.sk/#menu=101>.

- VLÁDA SR. *Národný akčný plán na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách na roky 2009-2012*. [online]. 2009. [cit. 2012-09-15]. Dostupné z: http://www.gender.gov.sk/wp-content/uploads/2012/06/NAPn%C3%A1silie09-12_SK_.pdf.
- VLÁDA SR. *Priebežná správa o plnení Národného akčného plánu na prevenciu a elimináciu násillia páchaného na ženách na roky 2009 – 2012 a aktualizácia úloh*. [online]. 2011. [cit. 2012-12-03]. Dostupné z: <http://www.rokovanie.sk/Rokovanie.aspx/BodRokovaniaDetail?idMaterial=19968>
- ÚRAD VEREJNÉHO ZDRAVOTNÍCTVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY. *Týranie detí*. [online]. 2009. [cit. 2012-07-21]. Dostupné z: http://www.uvzs.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=370:tyranie-deti&catid=63:deti-a-mlade&Itemid=70.
- ZASTAVME NÁSILIE. *Odporúčanie č. R (90)2 o sociálnych opatreniach voči násilliu v rodine*. [online]. 1990. [cit. 2012-08-22]. Dostupné z: <http://www.zastavmenasilie.sk/?dewaw>.
- ZASTAVME NÁSILIE. *O kampani Zastavme domáce násillie páchané na ženách: Európsky rozmer kampane*. [online]. 2008. [cit. 2012-07-15]. Dostupné z: http://www.zastavmenasilie.sk/?o_kampani.

Ďalšie zdroje

- Novelizovaná Ústava Slovenskej republiky v úplnom znení s dôvodovou správou*. Bratislava: Ing. Miroslav Mračko, Epos, 2010. ISBN 978-80-8057-855-8.
- Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník. Aktualizácie k zákonom 2012. In: *Zákony II/2012*. Žilina: Poradca podnikateľa, s. r. o., 2012. ISSN 1335-6127.
- Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok. Aktualizácie k zákonom 2012. In: *Zákony II/2012*. Žilina: Poradca podnikateľa, s. r. o., 2012. ISSN 1335-6127.
- Zákon č. 191/1993 Z.z. o Policajnom zbore. Aktualizácie k zákonom 2012. In: *Zákony II/2012*. Žilina: Poradca podnikateľa, s. r. o., 2012. ISSN 1335-6127.
- Zákon č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov (zákon o samosprávnych krajoch). In: *Zákony V/2011*. Žilina: Poradca, s. r. o., 2011. ISSN 1335-6127.
- Zákon č. 305/2005 Z.z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*.

Uverejnené 5. februára 2009, čiastka 13. Bratislava: IURA EDITION, s. r. o. 2005. ISBN 8-58-4113-044806.

Zákon č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. Uverejnené 4. júla 1991, čiastka 57. Dostupné z: <http://www.zbierka.sk/sk/predpisy/308-1991-zb.p-1222.pdf>

Zákon č. 369/1990 Z. z. o obecnom zriadení v znení neskorších predpisov. In: *Zákony V/2011*. Žilina: Poradca, s. r. o., 2011. ISSN 1335-6127.

Zákon č. 372/1990 Zb. o priestupkoch. Aktualizácie k zákonom 2012. In: *Zákony II/2012*. Žilina: Poradca podnikateľa, s. r. o., 2012. ISSN 1335-6127.

Zákon č.416/2001 Z.z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky. In: *Zákony V/2011*. Žilina: Poradca, s. r. o., 2011. ISSN 1335-6127.

Zákon č. 453/2003 Z.z. o orgánoch štátnej správy v oblasti sociálnych vecí, rodiny a služieb zamestnanosti. In: *Zákony III/2011*. Žilina: Poradca, s. r. o., 2011. ISSN 1335-6127.

Zákon č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. Uverejnené 30. októbra 2008, čiastka 165. Dostupné z: http://www.upsvar-zv.sk/zakony/448_2008.pdf.

Zákon č. 36/2005 Z.z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: *Zbierka zákonov Slovenskej republiky*. Uverejnené 19. januára 2005, čiastka 20. Dostupné z: http://www.uips.sk/sub/uips.sk/images/JE/stipendia /zakon36_2005 .pdf.

ZOZNAM GRAFOV

Graf č. 1 Vývoj pomeru násilia na ženách a na mužoch na Slovensku v období rokov 2000 až 2010	s. 62
Graf č. 2 Druhy trestných činov násilia páchaného na ženách v SR a podiel násilia zo strany manžela, druha a ostatných blízkych osôb za obdobie rokov 2009 až 2010	s. 63
Graf č. 3 Trestné činy násilia na ženách blízkymi osobami v roku 2009	s. 65
Graf č. 4 Celkový počet žien vyšetrených v ambulanciách na Slovensku v rokoch 2009 až 2011 s podozrením na ohrozenie násilím	s. 68
Graf č. 5 Počty zaznamenaných prípadov násilia v psychiatrických ambulanciách	s. 69
Graf č. 6 Vývoj počtu vykázaní podľa pohlavia a vzťahu vykázanej osoby k ohrozenej osobe na Slovensku od prijatia § 27 a Zákona o PZ	s. 71
Graf č. 7 Rodovo podmienené násilie zo strany policajtov	s. 73

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Meno autora: Jarmila Čechová

Odbor: Andragogika

Forma štúdia: Kombinovaná

Názov práce: Domáce násilie páchané na ženách a subjekty podieľajúce sa na jeho odstraňovaní (so zameraním na podmienky v SR)

Rok: 2013

Počet strán textu bez príloh: 94

Celkový počet strán príloh: 0

Počet titulov použitých zdrojov: 23

Počet titulov zahraničných použitých zdrojov: 0

Počet internetových zdrojov: 32

Počet ostatných zdrojov: 13

Vedúci práce: Doc. JUDr. Zdeněk Brynda, CSc.